

הרחמן הוא יקים לנו את סוכת קטיף

תפילות וברכות לסוכה

ופרוש
עלינו
סוכת
רחמים
וחיים
ושלום

פירושים ורעיונות
הרב יהודה זולדן

סוכת קטיף

בהוצאת מכון התורה והארץ

מכון תורני מדעי למחקר, יישום

והסברת המצוות התלויות בארץ

ת.ד. 18 קרית גת 82100

050-7598017

אינטרנט www.toraland.org.il

דוא"ל mahon@inter.net.il

יוצא לאור

בסיוע משרד החינוך התרבות והספורט - מינהל התרבות

עיצוב והפקה: א. פרסומי ישראל ושות' 02-6524649

דפוס: העיר העתיקה, ירושלים

©

כל הזכויות שמורות

אלול תשס"ה

מבוא

5

א. הדלקת נרות חג ושבת

11

ענני כבוד במדבר, סוכות ממש בארץ ישראל 13

ברכה ארץ ישראלית על עשיית סוכה 15

ב. קידוש חג ושבת, ברכת הבנים

17

ברכת הבנים - למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי 23

ג. ברכות הנהנין, וברכות הסוכה

25

לישב בסוכה ובארץ ישראל 34

המאבק על הארץ וחג הסוכות 35

בניית סוכות ברחובות ארץ ישראל 37

ד. אושפזין

39

אברהם

אברהם אבינו בגרר ולדורות 48

סוכתו של אברהם אבינו 50

יצחק

יצחק אבינו - זורע וחופר בארות בגרר 52

יעקב

יעקב ועשו - התם והשעיר, והישיבה בסוכות 55

ויעקב נסע סוכותה 57

משה

משה מוציא את העם מרעמסס סוכותה 60

משה רבנו היה מכניס את העם לארץ בחג הסוכות 63

ופקדוש
עליונו
סוכת
רחמים
וחיים
ושלום

סוכת קטיף

אהרון

ענני הכבוד בזכות אהרון הכהן 65

יוסף

יוסף הודה בארצו 66

דוד

סוכת דוד הנופלת 68

70

ה. נטילת לולב

ארבעה מינים וגידולם בארץ ישראל 71

מעלת אתרוגי ארץ ישראל 73

נטילת ארבעה מינים בסוכה 75

חג האסיף - מאמין וזרע 76

הראי"ה קוק ומאבקו למען אתרוגים שאינם מורכבים מארץ הקודש 77

80

ו. שמחת בית השואבה

ושמחת בחגך 83

זכר לשמחת בית השואבה 85

87

ז. קריאת שמע על המיטה

שינה בארץ ישראל ובסוכה 91

שינה בסוכה בגוש קטיף - בעת ירי פצצות מרגמה 93

96

ח. פרידה מהסוכה

סוכת לויתן 97

פרידת האדר"ת מהסוכה 99

100 "ישראל אשר בך אתפאר" - פרקי זכרון לישראל לוטטי חי"ד

תזכנו בנבנתה העיר על תילה
תרביצנו בששון וגילה הושע נא
תחזקנו אלוהי יעקב סלה הושע נא
(הושענות להושענא רבה)

סוכות שביציאת מצרים עד שובנו לסוכה שבירושלים

מרעמסס שם התקבצו בני ישראל בעת יציאתם ממצרים, הם הלכו לסוכות (שמות יב, לז; במדבר לג, ה). מכאן ואילך בכל המסעות במדבר, עד הגיעם לארץ ישראל, היו להם סוכות. סוכות ממש, או ענני כבוד (סוכה יא ע"ב). לדורות נצטוונו לעשות סוכות: "כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מב). רבינו בחיי (שם) מסביר:

נצטוונו לעשות סוכות, כדי שיתגלה ויתפרסם מתוך מצות הסכות גודל מעלתן של ישראל במדבר, שהיו הולכים עם כובד האנשים והטף, במקום שהוא אשר אין בטבע האדם לחיות בו. והוא שהעיד הכתוב "ארץ ציה ושממה" (ויאל ב, כ), "לא מקום זרע תאנה וגפן" (במדבר כ, ה), וכן אמר הנביא לישראל: "המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפליה" (ירמיהו ב, לא). יאמר, לא הראיתי להם לישראל במדבר בארץ מאפליה, כי שם באותו מקום הכנתי להם כל צרכם ולא חסרו דבר... דעת האומר ענני כבוד מפני שהיו הולכים בעמוד ענן יומם ובעמוד אש לילה, כענין שכתוב: "לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם" (שמות יג, כב), והיו מוקפין ומסוכנין מכל צד גם בענני כבוד, וזה העיקר והנכון בפשט הכתוב.

סוכות - עמוד הענן, שליווה והדריך אותם, היו הדבר הקבוע והידוע בעת ההליכה במדבר, וכן המן שירד בכל יום, ובארה של מרים ממנו שתו. הם לא ידעו להיכן בדיוק הם הולכים, כמה זמן הם יחוו באותו מקום, ומתי הם יסעו שוב: "י"ט שנה היו חוזרין ומטורפין, וי"ט שנה ישבו בקדש ברנע, שנאמר: 'ותשבבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם' (דברים א, מז), נמצאו כל המסעות מ"ב מסעות" (סדר עולם רבה [ליינר] פרק ח, הש"י דברים שם). באותם מקומות בהם היו חוזרים ומטורפים, יש והיו בהם יממה אחת, ויש אף יום אחד, והיה אף שהם חזרו לאחוריהם שבע מסעות (סדר עולם רבה [ליינר] פרק ט, רש"י במדבר כא, ד). כך מתנהלים להם במדבר, שש מאות אלף איש - אנשים נשים וטף, בצורה מופתית וניסית. הם ידעו שהכיוון הכללי הוא לארץ ישראל, אם כי היוצאים ממצרים שחטאו בחטא המרגלים, הלכו בעצם לשום מקום. נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, ובכל זאת הם המשיכו ללכת, כי בניהם אחריהם ממשיכים ונכנסים

ופרוש
עליו
סוכת
רחמים
וחיים
ושלום

לארץ. האומה ממשיכה את דרכה.

התורה האריכה לכתוב את מ"ב המסעות שעם ישראל הלך במדבר. הרמב"ם (מורה נבוכים חלק שלישי פרק נ) מנמק שתי סיבות לדבר: א. המופת והנס שבהתנהלות הזאת במדבר. ב. ההשגחה האלוהית המנהלת ומובילה אותה. להודיע לישראל ולאומות העולם שסדר המסעות המורכב הזה במדבר לא נבע מטעות או מאי ידיעת הדרך, אלא "הכל בשיעור אלוהי, ולא היה תעיה לדרך, רק לפי העלות עמוד הענן".

השם משמואל (במדבר - פר' מסעי, שנת תרע"ז), כותב שמ"ב המסעות במדבר במשך ארבעים שנה, היו מירוק והכנה לכניסה לארץ, בימי יהושע בן נון. וכך גם המסעות הקשים והמפרכים שעם ישראל עובר בשנות הגלות הארוכות עד ימיו. ככל שהזמן והקשיים במסעות הגלות ארוכים וקשים יותר, כך השפיע והברכה האלוהית שיהיה בארץ ישראל יגדל יותר:

לפי עורך מסת המירוק של הגלות הארוכה והמרה הזאת, לעומת המירוק שבמדבר שהיה רק ארבעים שנה, והיה להם מן לאכול ובאר לשותות וענני כבוד עומדים עליהם, כמו שנאמר: "זה ארבעים שנה ה' אלוהיך עמך לא חסרת דבר" (דברים ב, ז). ומכל מקום נחשב מירוק לזכות לארץ ישראל, על אחת כמה וכמה גלות זו, אריכות הזמן והצרות והגירושים והטלטולים, שכל זה הכנה לארץ ישראל. מה מאד תגדל מעלתה אז, עד שאין הפה יכול לדבר והפה יכול לחשוב, ה' יזכנו לראותה במהרה... שלא יפול לבם עליהם באורך וצער הגלות, ומורה על מעלת ארץ ישראל לעתיד, וכן גם על טרדת המחשבות לא יתמהו, ולא ירצו תחת משאם, כי הכל לתועלת נפלא.

מאז שכתב בעל השם משמואל, הרב שמואל בורנשטיין, האדמו"ר מסוכצ'וב את הדברים הללו, בשנות מלחמת העולם הראשונה, עוד העמיקו וגדלו צרות הגלות, בפרעות, ובשוואה האיומה בה הוכחדו שליש מבני עמנו. עם כל הכאב וחורבן הנורא, הכל היה בהשגחה אלוהית, ולא עזב ח"ו ה' את ארץ ישראל. עם ישראל החל לשים פעמיו לארץ ישראל, ולבנות את ביתו המתחדש כאן במקומו הטבעי במדינת ישראל.

מסתבר שגם בעת שכבר מגיעים לארץ, יש מסעות, וגם הם מפותלים ומסובכים. מחד מתקדמים, בונים ויוצרים, ומאידך ובמקביל מלחמות עם אויבנו, בעיות פנימיות - כלכליות, חברתיות ועוד, שגם הן קשות ומורכבות.

גם כאן יש תחנות שדומות למסע המדבר. לאחר י"ט שנים מאז קמה מדינת ישראל בגבולות מצומצמים, לאחר שחינו בארץ, ועסקנו רק בשמירה עליה, זכינו להרחיב את גבולות הארץ, בסייעתא דשמיא ובנצחון גדול בששה ימים. שבנו לגולן, ליהודה ושומרון ולמרחבי סיני.

ההתיישבות היהודית בגוש קטיף שנוסדה לאחר מלחמת ששת הימים, עברה גם היא מסעות רבים ומפרכים, מבית ומחוץ. בגוש קטיף קמה התיישבות המורכבת

מכל השבטים והגוונים של עם ישראל, דתיים וחילוניים, תלמידי חכמים ופשוטי עם, אנשי רוח עם אנשי עמל כפים, בהרמוניה נפלאה מעין כמוה. "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג, מב), מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת (סוכה כז ע"ב), ובגוש קטיף כל השנה כולה ובמשך שנים רבות.

במקום הזה עשה עמנו הקב"ה ניסים גלויים, דברים שקשה לעיתים לקלוט ולהבין אותם. הארץ החולית הזאת, הניבה במשך שנים רבות, גידולים מעולים ומשובחים בכמות ובאיכות, שאיש לא חלם שהדבר אפשרי. זיכוי הרבים מהימנעות מאיסור אכילת שקצים ורמשים. אלפי פצצות - מרגמות וקאסמים, על יישובי הגוש, פגיעות ברכוש אך (כמעט) לא בנפש. "הפורש סוכת שלום עלינו". והנס הגדול ביותר, שעם כל זאת, התגלה ציבור נחוש, חזק ובוטח בה', שעל אף כל הקשיים והייסורים, נשאר במקום והמשיך לבנות ולפתח, האמין בחי עולמים וזרע גידולים חקלאיים, חייך את ילדיו באהבה ובחוסן, ומשמש סמל ודוגמא, לאמונה ולמסירות נפש לכל יושבי הארץ הזאת, שנשאו עינים ועמדו משתאים נוכח הגילויים הגדולים של אמונה והקרבה.

לאחר שנים רבות של חיים מרוממים כאלה, גזרה ממשלת ישראל והכנסת, לעקור את גוש קטיף ממקומו, ולהעבירו לרשות נכרים, אויבי ישראל. בחודש מנחם אב תשס"ה, למחרת ט' באב, ביום בו היה עיקר שריפת בית אלוקינו, הונפה החרב החדה והחריפה על מפעל ההתיישבות האדיר הזה, תוך רמיסת האנשים הגרים במקום, פירוקם מקהילותיהם, מפרנסתם, משטחי החקלאות והחממות, נסיון להפיצם לכל עבר, ולרסק את רוחם ואמונתם. תוך מספר ימים מועט גורשו תושבי גוש קטיף מבתיהם, בתיים הוחרבו, ופורעים שרפו את בתי הכנסת בהם התפללו ושפכו שיח לפני ה'.

הציבור הרחב מכל הארץ והעולם שתמך במאבק אנשי גוש קטיף וצפון השומרון, הנוער הנפלא שעמד בגבורה ובמסירות במאבק, התגלו כמי שיש לו כוחות ושאיופות גדולות (בשרשרת הישראלית, בצעדות ימי העצמאות, בהתכנסות בכפר מימון, האנשים הרבים ובעיקר בני נוער - בנים ובנות, שנוספו לגוש קטיף בשבועות ובימים שלפני הגירוש והעקירה), וגילה לעם ישראל מהי אמונה, ומהי מסירות לערכים תורניים, לאידאלים גדולים, תוך ויתור על נוחות אישית.

אנו שואלים אולי, על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, וכך השיב הקב"ה ליעקב אבינו, כששאל שאלה דומה את בניו, מדוע הם סיפרו לאותו שליט במצרים שיש להם אח:

"ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח" (בראשית מג, ו). ר' לוי בשם ר' חמא ב"ר חנינה: מעולם לא היה יעקב אבינו אומר דבר של בטלה אלא כאן. אמר הקב"ה: אני עסוק להמליך את בנו במצרים, והוא אומר למה הרעתם לי? הלא הוא דכתיב: "נסתרה דרכי מה" (ישעיה מ, כז). (בראשית דבה [תיאודור-אלבק] צא, ו)

לכל תחנה תפקיד ויעוד, והכל בהשגחה אלוקית, בצלא דמהימנותא. לעיתים

ופרוש
עליו
סוכת
רחמים
וחיים
ושלום

הדברים הגדולים שצומחים מהסיבוכים הללו, מתבררים לאחר תקופה ארוכה. בעולם גשמי וחומרי נמדדים דברים ע"פ מבחן התוצאה וההישגים המידיים, אך לא בעולם של רוח ואמונה. שם התהליכים הם איטיים ונדרש זמן להבשיל, עד אשר המלוכה ניכרת לעין כל.

יש לדעת שהמאבק הוא לא רק על גוש קטיף וצפון השומרון, אלא הוא על הכל. על האמונה, על הזהות היהודית של עם ישראל ושל המדינה, על ייעודו של הצבא, על תכניה של מערכת החינוך, על תפקידה והתנהלותה של מערכת המשפט, התקשורת, ועוד ועוד.

גירוש תושבי גוש קטיף מבתיים ומרכושם, העלה גם שאלות מוסריות קשות על התנהלותם של ציבורים רחבים בעם ישראל, הרואים כיצד אנשים נזדקקים מבתיים, תוך התעללות ועוולות רבות, ומבלי להרים קול על דורסנות ובוטות מצד מערכות השלטון השונות.

כנראה שיש צורך בטלטלה עזה וכבדה, כדי שנתנהל אחרת, וכדי שנהיה שותפים פעילים בקידומה ובשכלולה של מציאות מתחדשת ונבנית. יש כאן קריאה אלוקית שמנענעת ומזעזעת אותנו לעלות קומות נוספות, לתקן דברים שאולי הזחנו, שאולי טשטשנו, שאולי התחלנו להתרגל אליהם כאילו כך צריך להיות, שהיה לנו אולי נח להתעלם מהם. הזעזוע נועד לחשוף כוחות גדולים יותר, כדי לרומם את הווייתנו. כך ברא הקב"ה את העולם. לעיתים, בפרקי זמן מסוימים שהמציאות ההווית מציגה את כוחותיה, יש צורך "גם בכח מהרס ומרעיש בעז, בתוך סדרי ההויה, כדי לדחוף על ידו את המצוי והיש להתחדש בחידוש יותר מעולה, בסדר יותר נעלה, ובעליה יותר פנימית". (הראי"ה קוק, עולת ראייה, א, עמ' קסה). זעזוע ורעידת אדמה, שייעודה הוא התעלות גדולה וגבוהה יותר של המציאות: "ואע"פ שהדאגה והעצבון מתפשטים למראה ההרס וקלקול הסדר, ואם יש הכרח לסבול גם מרורים כאלה... בהתעלות הדברים לחשבונו של עולם מלא, אז הכל שמח; הכל מרנין, וההכרה שהמטרה הכללית הקדושה בתמידותה מתבסמת היא ביותר מעלה, מכניסה את אור השמחה גם בכל התכונה והחזון המרעישה בעוזה" (הראי"ה קוק, שם עמ' קסו). צריך להיות אנשי אמונה גדולים, צופי ישועה אמיתיים וענקיים, על מנת לדעת שכל הטלטלה הזו, הברור הנוקב הזה פנימה בתוך עם ישראל, נועד על מנת לעלות קומה נוספת.

יש שוב לדמות זאת לאותם מסעות במדבר בהם נראה הם שבו לאחוריהם. כאז כן עתה, יש לדעת שהכל בהשגחת ה', ולכל מהלך יש ייעוד ומטרה אלוקית, גם אם לנו הדברים לא ברורים. היציאה מסוכות שבמצרים, וכל הטלטולים במדבר, הביאו לבסוף לסוכה הגדולה שבירושלים, "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (תהילים עו, ג).

הספר לסוכה

ספר זה הוא ה"ספר לסוכה". בספר זה, מרוכזות התפילות והברכות הנאמרות בסוכה, וסביבן נכתבו רעיונות קצרים, להם השתדלנו למצוא מכנה משותף. חג סוכות ומצוותיו, והקשר שביניהם וארץ ישראל, ולעיתים קשר ישיר עם חבל קטיף. לעיתים הבאנו מדבריהם של רבנים אחרים, וציינו זאת במקומם.

את הפירושים והרעיונות הללו, כתבנו במהלך חודש סיון ותמוז תשס"ה, עוד בשבתנו במכון "התורה והארץ" בכפר דרום ת"ן, בימים בהם המאבק וההתמודדות על המשך אחיזתנו בחבל ארץ זה היה בשיאו. את המבוא כבר כתבנו לאחר עיכובים רבים, בירושלים תובב"א, לאחר שגורשנו מבתינו, ונעקרנו ממקומנו. בעת הכנת הספר לדפוס, נאלצנו בשל כך, לשנות במספר מקומות, מלשון הווה ללשון עבר. אך אמונה בנו, שבעז"ה נזכה בעתיד לשוב למקומנו בגוש קטיף ת"ן.

ספר זה ישמש אולי בסיס ראשוני ממנו נמשיך את הרוח החיונית הרעננה, שהתגלתה בשנים האחרונות בגוש קטיף, ובמיוחד בחודשים שלפני העקירה. רוח של אמונה ומסירות נפש, חסד ואהבת התורה הארץ והאומה. עוד קשה לעכל את עובדת חורבן גוש קטיף על כל מפעליו. הכח המחריב היה חזק והרסני, אבל את הרוח והאמונה הוא לא ניצח. אדרבה, התגלו כוחות ועוצמות רוחניות גדולות במיוחד, שאת פירותיהם נראה במהלך השנים הבאות. רצוננו שהרעיונות והפירושים, עם התמונות מגוש קטיף בימי פריחתו ושגשוגו, יהיו חלק מסוכתה של כל משפחה בישראל, בארץ ובעולם, ויהיו מקור השראה לבירורים וחשיבה מחודשת, לאן ממשיכים הלאה, וכיצד רוח גוש קטיף ממשיכה להוות מנוף גדול יותר, לחיבור עם ישראל כולו, לשורשי הנצחיים, לתורה ואמונה, לקשר אמיץ ואמיתי יותר לארץ ולאומה. כיצד יבואו הכל להסתופף בצילא דמהמיונותא, בצלו של הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל ישראל ועל ירושלים.

חלקו השני של הספר משמש כיד ושם וזכרון, לחייל - ישראל לוטסי הי"ד, שנפל בקרב גבורים עם מחבלים, שחדרו למוצב בגוש קטיף, בח' בתשרי תשס"ה. ישראל, עלם חמודות, תושב נוה דקלים, שגדל וצמח בגוש קטיף, שהתנדב תמיד לכל משימה, שהיה ראשון למעשי חסד ועזרה, נפל בהגיגו על ביתו. הוריו היקרים, ר' אליהו ורחל, ה' ישמרם ויברכם, החליטו להנציח את זכרו בספר זה, במלאות שנה לפילתו, תנצב"ה.

תודתנו לרב יהודה עמיחי שליט"א, ראש מחלקת המחקר במכון התורה והארץ, שיזם את כתיבתו של ספר זה, ושותף במחשבות ובלבטים על אופיו ותוכנו. כמו כן תודות לרב יואל פרידמן שליט"א ועזר בהגהה ובעריכה. תודות לר' אליעזר ברט, מנהל המכון, ור' עמי גיאת עוזרו, שעמלו לשם הוצאת הספר.

כמו כן תודה מקרב לב, לר' ישראל גולדברג, פרסומי ישראל ושות', ולכל ציוותו, שבפרק זמן קצר עמלו בזריזות רבה, והוציאו, דבר נאה ומתוקן, יישר חילם

ופרוש
עלינו
סוכת
רחמים
וחיים
ושלום

סוכת קטיף

לאורייתא, וישלח ה' הצלחה בכל מעשה ידיהם.

יהי רצון שנזכה יחד עם כל בית ישראל, לישב בסוכה הגדולה שבציון, ליטול ארבעה מינים מהתורה כל שבעת הימים, לנסך את המים, ולשמוח שם בשמחת בית השואבה, ובמוצאי השמיטה בחג הסוכות, להקהל אנשים נשים וטף, במקדש, לקבל שוב את התורה, כיום שניתנה בסיני.

לתושבי גוש קטיף נאחל, שיזכו שוב לבנות סוכות במקומם הקבוע, בחצר, במרפסת, או בגג, בישוביהם ובבתיהם מהם הם נעקרו "ושבו בנים לגבולם", "עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל"

הרב יהודה זולדן

אלול תשס"ה
ירושלים תובב"א

הדלקת נרות שבת וחג

תפילה בעת הדלקת נרות:

לפני ההדלקה תפריש צדקה ותאמר:

אֲנִי (פְּלוֹנִית בֵּת פְּלוֹנִית) תּוֹרַמְת כָּסֶף זֶה לְצַדָּקָה וְחֶסֶד, לְצַדֶּקֶת
אֲבוֹתֵינוּ הַקְדוּשִׁים אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שָׂרָה רַבֶּקָה רָחֵל וְלֵאָה,
וְר' מֵאִיר בַּעַל הַנֶּס וְר' שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי, זְכוּתָם יִגְן עָלֵינוּ, וְיִהְיֶה
רְצוֹן שְׂבִיחוֹתָם תִּתְקַבֵּל תִּפְלְתִי לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ:

אֱלֹהָא דְרַבִּי מֵאִיר עֲנֵנִי:

בְּזְכוּתֶיהָ דְּבֶר יוֹחָאי עֲנֵנִי:

ליום טוב

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב.

לשבת

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת.

ליום טוב שחל בשבת

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב.

יש הנוהגים לברך ביו"ט

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֲנִינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנָהּ
הַזֶּה.

אחר ההדלקה תאמר

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂזֻכוֹת אֲבוֹתֵינוּ
הַקְדוּשִׁים יַעֲמִיד לִי וּלְבַעְלִי וּלְבָנִי וּלְבָנוֹתִי וּלְכָל בְּנֵי בֵיתֵנוּ, וּבְזֻכוֹת
מִצְוֹת הַצְּדָקָה וְהַחֶסֶד תַּחֲוֹן אוֹתָנוּ וְאֵת כָּל עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל,
וְתִשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שְׁפַע בְּרָכָה וְחַיִּים טוֹבִים וְשָׁלוֹם, וּפְרִנְסָה טוֹבָה
וּבְרִיאוֹת אֵיתָנָה, וְהַצְלָחָה בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת, וְתִתְקַדְּנוּ בִּפְקֻדָּת
יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים לְעִבְדְּךָ בְּלִבָּב שָׁלֵם, וְתִשְׁלַח בְּתֵינוּ וְתִשְׁכֶּן שְׂכִינְתְּךָ
בֵּינֵינוּ, וְתֵן לָנוּ עֹשֶׁר וְכִבּוּד וְאַרְיִכוּת יָמִים וְשָׁנִים, וְתִשְׁלַח רְפוּאָה
שְׁלָמָה לְכָל חוֹלֵי עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

הדלקת נרות חג ושבט

סוכת קטיף

וְזָכְנִי לְגִדֵּל בָּנִים וּבָנֵי בָנִים, תִּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹבֹנִים, הָעוֹסְקִים
בַּתּוֹרָה וַיֵּרְאֵי אֱלֹהִים, אֲנָשִׁי אֲמַת זֶרַע קָדֵשׁ, דְּבָקִים בְּךָ וְרוֹדְפֵי
מִצְוֹת, וְאֵל יִשְׁלַט בָּנוּ עֵין הָרַע וּפְגַע רָע וְשׁוּם חֲלִי:

אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵי, שָׁמַע נָא אֶת תְּחִנָּתִי בַּעַת הַזֹּאת בְּזָכוֹת אָבוֹתֵינוּ
הַקְּדוּשִׁים אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, וּבְזָכוֹת אֲמוֹתֵינוּ שָׂרָה רַבֵּקָה רָחֵל
וְלֵאָה. וְהָאֵר גְּרָנוּ שְׁלֹא יִכְבֶּה לְעוֹלָם. וְהָאֵר פְּנִיָּה – וְנוֹשֵׁעַ, וְזָכוֹת
מִצְוֹת הַצְּדָקָה וְהַדְּלָקָת נְרוֹת שַׁבָּת (יוֹם טוֹב) קָדֵשׁ תַּעֲמֹד לִי וְתִקְבֵּל
תְּפִלָּתִי בְּרָצוֹן, אָמֵן:

ענני כבוד במדבר, סוכות ענש בארץ ישראל

"בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלקיכם" (ויקרא כג, מב-מג). הרב יואל סירקש (בית חדש, טור או"ח סימן תרכה) כותב: "אם לא ידע כוונת המצווה כפשטה, לא קיים המצווה כתיקונה".

מה יש לדעת על מצות סוכה ולכוון בעת הישיבה בה? הרשב"ם (ויקרא שם) מסביר שהתורה ציוותה לבנות סוכות בזמן אסיף התבואה בארץ ישראל, כפי שנאמר: "חג הסוכות תעשה לך באוסף מזורגך ומיקבך" (דברים טז, יג), וכן "באוספכם את תבואת הארץ" (ויקרא כג, לט). הישיבה בסוכה נועדה להזכיר לנו, שהקב"ה הושיב אותנו בסוכות במדבר במשך ארבעים שנה ללא יישוב וללא נחלה, ועתה יש להודות לקב"ה שנתן לנו בתים מלאים כל טוב, ושלא מכוחנו ועוצם ידינו יש לנו את הכח הזה. "ולכך יוצאים מבתי מלאים כל טוב בזמן אסיפה ויושבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע ה' את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב, לבלתי רום לבנם על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשו לנו את החיל הזה".

באילו סוכות הושיב הקב"ה את עם ישראל במדבר? ר' אליעזר סובר שענני כבוד היו, ורבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם (סוכה יא ע"ב). הרב אלעזר מגרמיזי (ספר הרוקח סי' ריט), כותב שכל עוד היו במדבר, עד כיבוש וחלוקת הארץ, היו תחת ענני הכבוד. אך "כשצרו על ארץ האמורי של סיחון ועוג ועל כרכים שבארץ כנען, אז ישבו ישראל בסוכות. ... וזהו 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', כשצרים את האומות. וכל זמן שלא כבשו וחילקו קורא יציאת מצרים. ... והיא שנת הארבעים. שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב אנחנו יושבים בארץ, אלא ידעו שיצאו ממצרים, וכשצרים על הערים של מלכים ישבו בסוכות, עד שכבשום, כדי שיקיימו מצוות התלויות בארץ". הישיבה בסוכה היא מרכיב מהותי בישוב הארץ ובכבושה. בסוכות ישבו כובשי הארץ, ומטרת הישיבה בסוכות נועדה להזכיר שנלחמנו על הארץ, ולא קבלנו אותה דק בירושה מהאבות. הכיבוש הוא זה שחייב אותנו במצוות התלויות בארץ. הסוכות הם ביטוי לבניין קבוע בארץ ישראל, ועם ישראל החל לקיימם רק עם הגיעו לארץ בשנות כיבוש והחלוקה.

המבי"ט (בית אלקים, שער היסודות פרק לו), כותב שזו היתה כוונת התורה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מג), כי לא נצטוו זו מיד, כי אם לדורות הבאים אחרי דור המדבר. במדבר ישבו בענני כבוד, ונצטוונו לשבת אח"כ בסוכות ממש. הסוכות הממשיות

כי
בסוכות
הושבתי
את
בני
ישראל

סוכת קטיף

הם הסוכות הארץ ישראליות, והם הם ענני הכבוד. הם "צילא דמהימנותא".
השם משמואל (מועדים - סוכות, עמ' קג), כותב שהנהגה הנסית במדבר היתה
לצורך שעה בלבד כדי שעם ישראל יתחזק בתורה ובאמונה טהורה, כדי שיוכלו
לבא לארץ ולנהוג בהנהגה טבעית, שהרי בארץ ישראל חורשים וזורעים ומקיימים
מצוות התלויות בארץ, וכך מתבררים כל חלקי הקדושה המפוזרים בגשמיות
ובצורה חומרית בארץ. כל זה עד התכלית העתידית שאז גם החומר יתקדש וכל
ההנהגה תהיה למעלה מהטבע, שהרי לעתיד לבא "עתידה ארץ ישראל להוציא
גלוסקאות וכלי מילת" (שבת ל ע"ב).

ברכה ארץ ישראל על עשיית סוכה

מנהגנו הוא לברך על מצוות הסוכה בזמן שיושבים בה, ולא בזמן שבונים אותה. כך כותב הרמב"ם (הלכות ברכות יא, ח):

כל מצווה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייה, וכל מצווה שיש אחר עשייתה ציווי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הציווי האחרון. כיצד? העושה סוכה, או לולב, או שופר, או ציצית, או תפילין, או מזוזה, אינו מברך בשעת עשייה: אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות סוכה, או לולב, או לכתוב תפילין, מפני שיש אחר עשייתו ציווי אחר. ואימתי מברך? בשעה שישב בסוכה, או כשינענע הלולב, או כשישמע קול השופר, או כשיתעטף בציצית, ובשעת לבישת תפילין, ובשעת קביעת מזוזה.

אך מנהג ארץ ישראל היה לברך גם בשעת הכנת המצווה, על עצם הבניה של הסוכה, ולא רק בעת הישיבה בה. כך נאמר בתלמודה של ארץ ישראל - תלמוד ירושלמי (ברכות ט, ג; סוכה א, ב):

העושה סוכה לעצמו אומר: ברוך אשר קידשנו במצוותיו וציונו לעשות סוכה. לאחרים: לעשות לו סוכה לשמו. נכנס לישב בה אומר: ברוך אשר קידשנו במצוותיו וציונו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה לילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד.

מעתה העושה לולב לעצמו אומר: ברוך אשר קידשנו במצוותיו וציונו לעשות לולב. לאחר: לעשות לולב לשמו. כשהוא נוטלו אומר על נטילת לולב ואשר החיינו. ומברך בכל שעה ושעה שהוא נוטלו.

העושה מזוזה לעצמו אומר: לעשות מזוזה. לאחר: לעשות מזוזה לשמו. כשהוא קובעה אומר: ברוך אקב"ו על מצוות מזוזה. (וכך גם בתפילין, וציצית).

אמנם מצינו בתוספתא (ברכות ו, ט), והדבר מובא גם בתלמוד בבלי (פסחים ז ע"ב; סוכה מו ע"א; מנחות מב ע"א), ברכה אחרת שמברכים בעת עשיית סוכה: "העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו, נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קדשנו וציונו לישב בסוכה". ברכת שהחיינו היא על כך שהגענו לזמן בו אנו חוגגים את חג הסוכות ומתחייבים במצוותיו. אך הברכה: "לעשות סוכה", היא על הכנת המצווה והכשרתה לימי החג. בעלי התוספות (מנחות מב ע"ב ד"ה ואילו) כותבים שלפנינו מחלוקת תלמודים, ובבבלי לא ברכו ברכה ייחודית על בניית הסוכה.

בארץ ישראל, גם ההכנה למצווה, הכשרת הכלים למצווה, גם היא חלק מהמצווה, ולכן מברכים גם על כך. בארץ ישראל גם חיי החומר הקשורים לקיומה של מצווה, מקבלים מעמד כחלק מהותי מהמצווה, ועל כן מברכים גם על הכנת המצווה, בו

כי
בסוכות
הושבת
את
בני
ישראל

סוכת קטיף

בזמן שבחול"ל רק מעשה המצווה עצמו לא ההכנות אליו, רק הם מתקדשים. בארץ ישראל, המצווה וההכנה לה הם כיחס העץ והפרי, וכפי שהיה אמור להיות בטבע לפני שהאדמה קוללה. "עץ פרי עושה פרי למינהו" (בראשית א, יא) - שיהיה טעם העץ כטעם הפרי (ספרא בחוקותי א, א). "כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית, ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנועם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותו" (הראי"ה קוק, אורות התשובה, ו, ז).

כאמור, אין נוהגים כיום גם בארץ ישראל לברך בשעת הכנת המצווה, אלא רק בעת קיומה בפועל, אך בעת בניית הסוכה והשמחה שעמה, יש לחוש את אותו נועם מיוחד שבעשייה לקראת ימים גדולים: "מובטחים אנו בבירור שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה, וטעם העץ יהיה כטעם הפרי, כי תשוב הארץ מחטאה, ואורחות החיים המעשיים, לא יהיו גורמים לחוץ (=לחצוץ) בעד הנועם האידיאלי, הנתמך בדרכו ע"י אמצעים הגונים, המחזיקים אותו ומוציאים אותו מן הכח אל הפועל" (הראי"ה קוק שם).

קידוש לליל יו"ט של סוכות

כשחל יו"ט בשבת מתחילים כאן

בלחש: ויהי ערב ויהי בקר:

יום השְׁשִׁי: וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכֶתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלֹאכֶתוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ, כִּי בּו שְׁבֹת
מְכַל מְלֹאכֶתוֹ, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל יו"ט בחול מתחילים כאן

סְבִירי מְרֵנוּ וּרְבִנְנוּ וּרְבוֹתֵינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עָם וּרְמֵנוּ
מִכָּל לָשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַתִּתֵּן לָנוּ יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבֿת
שְׁבֹתוֹת לְמִנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן, אֶת יוֹם
(לשבֿת השְׁבֹת הַזֶּה וְאֶת יוֹם) חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה זְמַן שְׂמֻחָתָנוּ (לשבֿת בְּאַהֲבָה)
מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם, כִּי בָנוּ בְּחִרָתְךָ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל
הָעַמִּים, (לשבֿת וְשֹׁבֵת) וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁךָ (לשבֿת בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה
וּבְשִׂשׁוֹן הִנַּחְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה, מְקַדֵּשׁ (לשבֿת השְׁבֹת ו) יִשְׂרָאֵל
וְהַזִּמְנִים:

בליל ראשון של סוכות אומרים תחילה לישב בסוכה ואח"כ שהחיינו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לִישֹׁב בַּסֻּכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנְךָ
הַזֶּה:

ברכת הבנים

מנהג ישראל לברך אֶת הילדים בליל שבת כשבאים מבית הכנסת

לזכר יְשִׁימָךְ אֱלֹהִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה:

לנִקְבָה יְשִׁימָךְ אֱלֹהִים כְּשָׂרָה רַבֵּקָה רָחֵל וְלֵאָה:

יְבָרְכֶךָ יְיָ הוֹה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר גְּחוּל פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יִשְׂאֵל יְיָ הוֹה פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיִשֵּׁם לָךְ שְׁלוֹם:

סוכת קטיוף

ואחר כך יאמר

וְנָחָה עָלֵינוּ רוּחַ יְהוָה, רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה, רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת
וַיֵּרָאֵת יְהוָה:

קידוש לליל שבת חול המועד

בלחש ויהי ערב ויהי בקר

יוֹם הַשְּׁשִׁי. וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבֹת
מְכַל מְלַאכְתּוֹ, אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

סברי מרנן ורננן ורבותי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וּרְצָה
בָּנוּ, וְשָׁבֹת קִדְּשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ, זָכוֹר לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית,
(כִּי הוּא יוֹם) תַּחֲלָה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. (כִּי בָנוּ
בַּחֲרֵת וְאוֹתָנוּ קִדְּשַׁת מְכַל הָעַמִּים) וְשָׁבֹת קִדְּשָׁה בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן
הִנְחִילָתָנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוֹנוּ
לֵישֵׁב בַּסֵּפֶה:

קידוש ליום טוב של סוכות ושבת חוה"מ

כשחל יום-טוב בשבת מתחילים כאן:

אִם תָּשִׁיב מִשְׁבֹּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בַּיּוֹם קִדְּשִׁי, וְקִרְאֵת לַשְּׁבֹת
עֲנֵה לְקִדּוֹשׁ יְהוָה מְכַבֵּד, וְכִבְדָּתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמִּצְוֹת חֲפָצֶךָ וְדִבְרֵי
דְּבָר: אִזּוֹ תִתְעַנֶּה עַל יְהוָה וְהִרְפַּבְתִּיהָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ, וְהֵאֱכַלְתִּיהָ
נִחַלְתָּ יַעֲקֹב אָבִיךָ, כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר:

וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֹת. לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבֹת לְדוֹרֹתָם בְּרִית
עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבֹת וַיִּנָּפֶשׁ:

קידוש חג ושבֿת ברכת הבָנוֹם

קידוש חג ושבֿת, ברכת הבָנוֹם

זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט לְקִדְשׁוֹ: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֵשִׂיתָ כָּל מְלָאכְתָּךְ:
וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ
וּבִתְּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים
עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשְּׁבִיט וַיְקַדְּשֵׁהוּ.

כשחל יו"ט בחול מתחיל כאן

אֱלֹה מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי יְהוָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

סְבִירי מְרֵנָה וּרְבִנָּה וּרְבִיתִי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

כשמקדשים בסוכה מברכים כאן לישיב בסוכה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:

הבדלה

נוטל הכוס בידו ואומר:

הִנֵּה אֵל יִשְׁוּעָתִי אֲבִטַח וְלֹא אֶפְחָד: כִּי עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה, וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה: וּשְׂאֲבָתָם מִיָּם בְּשִׁשׁוֹן, מִמַּעֲיָנִי הִישׁוּעָה: לַיהוָה הִישׁוּעָה,
עַל עַמּוֹ בְּרִכְתְּךָ סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת עִמָּנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
סֵלָה: יְהוָה צְבָאוֹת, אֲשֶׁרִי אָדָם בָּטַח בְּךָ: יְהוָה הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ
יַעֲנֵנוּ בַּיּוֹם קָרָאנוּ: לַיהוּדִים הִיתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשׁוֹן וִיקָר, כֵּן
תִּהְיֶה לָנוּ: כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא, וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:

סְבִירי מְרֵנָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

במוצאי יום טוב שאינו מוצאי שבת מתחילים "סבירי מרנן"

ואין מברכים על הבשמים והנר.

על הבשמים

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מִיָּנִי בִשְׁמִיָּם:

סוכת קטיף

על הנר

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא מאורי האש:
ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחול, בין
אור לחשך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי
המעשה: ברוך אתה יהוה, המבדיל בין קדש לחול:

נוסח עדות המזרח

קידוש לליל יום-טוב

אם חל יום-טוב בשבת, יש אומרים לפני הקידוש מזמור זה:

מזמור לדוד, יהוה רעי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני, על-מי
מנחות ינחלני: נפשי ישובב, ינחני במעגלי-צדק למען שמו: גם כי-
אלך בגיא צלמות לא-אירא רע כי-אתה עמדי, שבטך ומשענתך
המה ינחמני: תערך לפני שלחן נגד צררי, דשנת בשמן ראשי כוסי
רויח: אף טוב וחסד ירדפוני כל-ימי חיי, ושבתי בבית-יהוה לארך
ימים:

יום הששי: ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם: ויכל אלהים ביום
השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבת ביום השביעי מכל-מלאכתו
אשר עשה: ויברך אלהים את-יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת
מכל-מלאכתו אשר-ברא אלהים לעשות:

אם חל יום-טוב בחול מתחילים מכאן:

אלה מועדי יהוה מקראי קדש, אשר-תקראו אותם במועדם: וידבר
משה את-מעדי יהוה, אל-בני ישראל:

סברי מרנן. ועונים: לחיים.

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל-עם
ורוממנו מכל-לשון וקדשנו במצותיו, ונתן לנו יהוה אלהינו
באהבה (בשבת: שבתות למנוחה ו) מועדים לשמחה, חגים וזמנים
לששון, (בשבת: את יום השבת הזה ו) את יום חג הסוכות הזה, את
יום-טוב מקרא קדש הזה, זמן שמחתנו:

בְּאַהֲבָה מְקַרָּא קִדְשׁ, זִכָּר לַיְצִיאַת מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בַּחֲרִית וְאוֹתָנוּ
קִדְשֵׁת מִכָּל-הָעַמִּים, (בשבֿת: ושבֿתות ו) מוֹעֲדֵי קִדְשֶׁךָ (בשבֿת: בְּאַהֲבָה
וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הַנְּחִלָּתָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ (בשבֿת:
השבֿת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְמָנִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לַיִשֵּׁב בַּסָּפָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֵחִינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְמַן
הַזֶּה:

קידוש ליום טוב של סוכות ושבֿת חוה"מ

אם חל בשבֿת מתחילים מכאן:

מִזְמֹר לְדָוִד, יְהוָה רָעִי לֹא אֶחָסֵד: בְּנֹאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצָנִי, עַל-מִי
מְנַחוֹת יְנַהֲלֵנִי: נַפְשִׁי יִשׁוּבָב, יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי-צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ: גַּם כִּי-
אֵלֶךְ בְּגִיא צִלְמוֹת לֹא-אִירָא רָע כִּי-אַתָּה עֲמָדִי, שִׁבְטֶךָ וּמִשְׁעֲנִיתֶךָ
הֵמָּה יִנְחַמְנִי: תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלַחַן נֶגֶד צִרְרִי, דִּשְׁנֶנָּה בְּשִׁמְן רֹאשִׁי כּוֹסֵי
רוּחָה: אֵךְ טוֹב וַחֲסֵד יִרְדְּפוּנִי כָּל-יְמֵי חַיִּי, וְשִׁבְתִּי בְּבֵית-יְהוָה לְאָרְךָ
יָמִים:

אם- תָּשִׁיב מִשְׁבֶּת רִגְלֶךָ, עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בַּיּוֹם קִדְשִׁי, וְקִרְאֵת לַשְּׁבֶת
עֲנֵךְ לְקִדּוֹשׁ יְהוָה מְכַבֵּד, וְכַבֵּדְתָּנוּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ, מִמִּצּוֹא חֲפָצֶךָ וּדְבַר
דְּבָר: אַז תִּתְעַנֶּנּוּ עַל-יְהוָה וְהִרְפַּבְתִּיךָ עַל-בְּמַתִּי אֶרֶץ, וְהִאֲכַלְתִּיךָ
נִחַלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר:

וְשִׁמְרוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׁבֶת, לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשְּׁבֶת לְדֹרֹתָם בְּרִית
עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם, כִּי-שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה
יְהוָה אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבֵת וַיִּנָּפֶשׁ:

כשיום-טוב חל בחול מתחיל כאן:

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרָּאֵי קִדְשׁ, אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת-מַעְדֵי יְהוָה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

שְׁלוֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל-זָכוֹר אֶת-פָּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחָר בַּחֹג הַמִּצּוֹת וּבַחֹג הַשְּׁבָעוֹת וּבַחֹג הַסּוּפוֹת, וְלֹא יֵרָאֶה
אֶת-פָּנֵי יְהוָה רִיקָם: אִישׁ כַּמִּתְנַת יָדוֹ, כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
נָתַן-לָךְ:

סוכת קטף

בשבת: על-כן בֿרַךְ יְהוָה אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:

סבֿרי מֶרְנָן. עוֹנִים: לְחַיִּים.

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוָּנוּ
לֵישֵׁב בַּסֵּפֶה:

הבדלה

יקח הכוס בידו ויאמר:

כּוֹס-יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא, וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא:

אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא, אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיכָה נָא:

הַצְּלִיכֵנוּ, הַצְּלִיחַ דְּרָכֵינוּ, הַצְּלִיחַ לְמוֹדֵינוּ, וּשְׁלַח בִּרְכָּה רַחוּם
וְהַצְּלִיכָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. כְּדֹכְתִּיב: יֵשׂא בִּרְכָּה מֵאֵת יְהוָה וְצִדְקָה
מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: לִיהוּדִים הֵיחָד אֹרֶה וּשְׁמֹחָה, וְשִׁשְׁן וִיקָר: וּכְתִיב
וַיְהִי דוֹד לְכָל-דְּרָכָיו מִשְׁכִּיל, וַיְהוָה עִמּוֹ: כֵּן יְהִי עִמָּנוּ:

סבֿרי מֶרְנָן.

ועוֹנִים: לְחַיִּים.

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֵין מְבָרְכִים עַל הַנֶּר וְהַבְּשָׂמִים.

אם אין לו בשמים, וכן מי שאינו מריח אינו צריך לברך על הבשמים.

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא עֲצֵי (עֲשָׂבִי) (מִיָּנִי)
בְּשָׂמִים:

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל
וּבֵין אֹרֶךְ יָמִים וְחַיִּים לְעַמִּים וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּת לְשֵׁשֶׁת יָמֵי
הַמַּעֲשֵׂה. בֿרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל:

ברכת הבנים

למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתו

חג סוכות כמו גם חג הפסח, עומד על סיפור יציאת מצרים. אלא שבפסח יש מצווה מהתורה לספר את הסיפור במלואו, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, בו בזמן שבסוכות אין מצווה לספר. אעפ"כ המעשה עצמו של בניית הסוכה והישיבה בה, הם הסיפור הטוב ביותר.

הגמ' (סוכה ב ע"ב) מסבירה שכוונת הפסוק: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלוסיכם" (ויקרא כג, מב), לא בא להורות שבשעה שאדם יושב בסוכה עליו לדעת שהוא אכן יושב בסוכה, אלא ידיעה אחרת: "ההוא ידיעה לדורות היא". רבנו חננאל (סוכה שם) מסביר עוד: "ידיעה לדורות - כלומר הדורות הבאין, כיון שרואין שעושין סוכות ומניחין בית דירתן ויושבין בימות החג בסוכה, שואלין מפני מה עושים כך, ומגידין להן אבותיהם מעשה יציאת מצרים". בניית הסוכה, והישיבה בה, תעורר את הילדים, את הדורות הבאים לשאול, על טיבה וענינה של המצווה הזאת, ממש כמו בליל הסדר.

החשיבות המרובה בידיעת הדורות, בחיבור לשורשים מימי האבות ויציאת מצרים, הוא הבסיס לכל קיומנו כאומה, והיא באה לידי ביטוי בברכת הבנים בליל שבת, שמקורה הוא בברכת יעקב לנכדיו אפרים ומנשה: "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה" (בראשית מח, כ), ומכאן: "הבא לברך את בניו, יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו: ישימך אלהים כאפרים וכמנשה" (רש"י שם). מדוע ברכה זו דווקא, היא הברכה לכל אפרים ומנשה הם הנכדים היחידים אותם יעקב מברך, עוד לפני שהוא מברך את בניו, וברכתו: "כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מח, ה). מדוע יעקב מקביל ומשווה בין אפרים ומנשה לראשוני בניו - ראובן ושמעון?

אפרים ומנשה הם דור שלישי, הם הביטוי להמשכיות של המשפחה, וההמשכיות של כל האומה. יעקב נשא את רחל אמנו לאחר סיבוכים ועיכובים רבים. גם יוסף שנולד ממנה, היה לאחר פרק זמן ארוך בו רחל היתה עקרה. יוסף היה במתח עם אחיו, נמכר על ידם למצרים, הסתבר בבית פוטיפר, ומשם לבית הסוהר למשך 12 שנה, עד שלבסוף, מתחתית הבור הוא הגיע לכסאו של משנה מלך מצרים.

כך גם במהלך הדורות, כשבכל פעם מתגלה קומה נוספת בבני האומה, מתוך קושי ומיצר, עד שהייעוד מגיע לתכליתו. יעקב ורחל הם הביטוי למה שקרה ויקרה לכלל ישראל לדורותיו, ועל כן אומר ר' שמעון בר יוחאי:

לפי שכל הדברים תלוין ברחל, לפיכך נקראו ישראל על שמה. "רחל מבכה על בניה" (ירמיה לא, יד). ולא סוף דבר לשמה אלא לשם בנה: "אולי יחנן ה' אלוסי צבאות שארית יוסף" (עמוס ה, טו), ולא סוף דבר

חג
הסוכות
זמן
שנחתנו

סוכת קטיף

לשם בנה, אלא לשם בן בנה, שנאמר: "הבן יקיר לי אפרים" (ירמיה לא, יט). (בראשית רבה [וילנא] פרשה עא, ב).

הברכה היא לאותה המשכיות בשרשרת הישראלית, על אף הקשיים והסיכונים, ובגללם. הידיעה הדורית, ההתחברות לה, היא הערובה, לעתיד, לימים בהם נשוב שוב תחת ענני כבוד בסוכה הגדולה:

אמר להם הקב"ה לישראל: בעה"ז אמרתי לכם שתעשו סוכה לשלם לי את גמולי שגמלתי עמכם, שנאמר: "בסוכות תשבו שבעת ימים... למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג, מב-מג), ואני מעלה עליכם כאלו אתם גומלים לפני. אבל לעתיד לבא אני אופיע במלכותי ואני מגן עליכם כסוכה, שנאמר: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיה ד, ו) (מדרש תנחומא (ורשא) פרשת אמור סימן כב).

סדר הברכות

לפני אכילת פת נוטלים ידים.

אחרי יציקת המים ולפני הניגוב מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ
עַל נְטִילַת יָדִים:

על הלחם מברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

על תבשיל מחמשת מיני דגן ועל מיני מאפה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִיְּנֵי מְזֻנוֹת:

על היין מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן:

על כל פרי העץ מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ:

על פרי האדמה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה:

על בשר ודגים, מוצרי חלב, ביצה, כמהין ופטריות וכדומה, ועל המשקים חוץ
מיין אומר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶפֶל נֶהֱיָה בְּדַבְּרוֹ:

ברכות הסוכה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לִישֵׁב בַּסֹּכָה:

בבלי א' של יו"ט: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה.

ברכת המזון

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים: אֲזַ
יִמְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה. אֲזַ יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְהוָה
לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהִים: הַגְדִּיל לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שִׂמְחִים:
שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ כְּאִפְיָקִים בְּנָגֹב: הִזְרַעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה

סוכת קטיף

יקצרו: הלוח ילך ובכה נשא משך הזרע, בא יבא ברנה, נשא אלמתי:

אברכה את יהוה בכל עת תמיד תהלתו בפי: סוף דבר הכל נשמע. את האלהים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם: תהלת יהוה ידבר פי. ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד: ואנחנו נברך יה, מעתה ועד עולם. הללויה:

קודם שיברך יאמר:

הנני מוכן ומזמן לקיים מצות עשה של ברכת המזון שנאמר, ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך, על הארץ הטובה, אשר נתן לך:

שלושה שאכלו כאחד חייבים בימון:

המזמן אומר: רבותי נברך:

המסובים עונים: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

המזמן חוזר: יהי שם יהוה מברך מעתה ועד עולם:

ברשות מרן ורבותי נברך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו:

ואומרים המסובים ואח"כ המברך:

ברוך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו:

והמזמן חוזר:

יחיד אינו אומר: ברוך הוא וברוך שמו.

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, הזן את העולם כלו, בטובו בחו בחסד וברחמים, הוא נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו, ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד, בעבור שמו הגדול, כי הוא אל זן ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא. כאמור, פותח את ידה ומשביע לכל חי רצון: ברוך אתה יהוה, הזן את הכל:

נודה לך יהוה אלהינו, על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל שהוצאתנו יהוה אלהינו מארץ מצרים, ופדיתנו מבית עבדים. ועל בריתך שחתמת בבשרנו, ועל תורתך שלמדתנו, ועל חקיה שהודעתנו. ועל חיים חן וחסד שחוננתנו, ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד. בכל יום ובכל עת ובכל שעה:

ועל הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך, יתברך שםך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: כפתוב, ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ברוך אתה יהוה, על הארץ ועל המזון:

רחם נא יהוה אלהינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל

צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדָה, וְעַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָה, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל
וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שְׁמָהּ עָלָיו: אֱלֹהֵינוּ, אֲבִינוּ, רַעֲנוּ זִוְיָנוּ פְּרִנְסָנוּ
וְכֻלְכָּלָנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרְנוּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ,
וְנָא אֶל תִּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לֹא לִידֵי מִתְנַת בְּשׁוֹר וְדָם וְלֹא לִידֵי
הַלְוָאָתָם, כִּי אִם לִידֵי הַמְּלָאָה, הַפְּתוּחָה, הַקָּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָה, שֶׁלֹּא
נִבּוֹשׁ וְלֹא נִפְלֵם לְעוֹלָם וָעֶד:

בשבת אומרים:

רָצָה וְהַחֲלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיהָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי הַשַּׁבָּת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא לְפָנֶיהָ לְשַׁבֵּת בּוֹ
וּלְנוֹחַ בּוֹ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוֹת רְצוֹנָה וּבְרִצּוֹנָה הִנִּיחַ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שֶׁלֹּא תֵהָא צָרָה וּיְגוֹן וְאִנְחָה בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ וְהִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
בְּנִחְמַת צִיּוֹן עִירָהּ וּבִבְנֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁהּ כִּי אֵתָּה הוּא בַּעַל
הַיְשׁוּעוֹת וּבַעַל הַנִּחְמוֹת:

אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹּהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֵא וְיַגִּיעַ, וְיִרְאֶה וְיִרְצֶה וְיִשְׁמַע,
וְיַפְקֵד וְיִזְכֵּר זְכוּרֵינוּ וּפְקֻדוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, וְזִכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד
עֲבָדָה, וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדֻשָּׁהּ, וְזִכְרוֹן כָּל עַמּוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְפָנֶיהָ
לְפִלִּיטָה לְטוֹבָה, לַחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לַחַיִּים (טוֹבִים) וּלְשָׁלוֹם
בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה: זְכָרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָּנוּ בּוֹ
לְבִרְכָּה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לַחַיִּים טוֹבִים, וּבְדַבֵּר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס
וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנוּן וְרַחוּם
אֵתָּה:

וּבִנְה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדֻשָּׁה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה
בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַיִם. אָמֵן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל. אֲבִינוּ, מַלְפָּנוּ, אֲדִירָנוּ,
בוֹרְאָנוּ, גּוֹאֲלָנוּ, יוֹצֵרָנוּ, קְדוֹשְׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל,
הַמֶּלֶךְ הַטוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל, שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם הוּא הַטִּיב הוּא מְטִיב
הוּא יֵיטִיב לָנוּ, הוּא גִמְלָנוּ הוּא גּוֹמְלָנוּ הוּא יִגְמְלָנוּ לְעַד לַחַן וּלְחֶסֶד
וּלְרַחֲמִים וּלְרוּחַ, הַצֵּלָה וְהַצֻּלָּחָה, בְּרָכָה וְיְשׁוּעָה, נַחֲמָה, פְּרִנְסָה
וְכֻלְכָּלָה, וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב, וּמִכָּל טוֹב לְעוֹלָם אֵל
יַחֲסִרָנוּ:

הַרְחֵמֵן הוּא יִמְלֵךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הַרְחֵמֵן הוּא יִתְבָּרֵךְ בְּשָׂמִים
וּבְאַרְצֵי: הַרְחֵמֵן הוּא יִשְׁתַּבַּח לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאֵר בָּנוּ לְעַד וּלְנֶחֱץ
נְצָחִים, וְיִתְהַדָּר בָּנוּ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: הַרְחֵמֵן הוּא יִפְרִנְסָנוּ

בְּכָבוֹד: הֶרְחַמֵּן הוּא יִשְׁפֹּר עֲלֵנוּ מֵעַל צָנְאֲרֵנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת
לְאַרְצֵנוּ: הֶרְחַמֵּן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֻבָּה בְּבֵית הַזֶּה וְעַל שְׁלַחֵן
זֶה שְׂאֻכְלָנוּ עָלָיו: הֶרְחַמֵּן הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא זְכוֹר
לְטוֹב וַיִּבְשֹׁר לָנוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת: הֶרְחַמֵּן הוּא
יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה וְאֶת (אִמִּי מוֹרֵתִי) בַּעֲלַת
הַבֵּית הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זֶרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. (וְאִם
סָמוּךְ עַל שְׁלַחֵן עֲצָמוּ יֹאמְרוּ: הֶרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ אוֹתִי (וְאָבִי וְאִמִּי)
וְאֶשְׁתִּי וְזָרְעִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לִי), אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ. כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, בְּכָל מָכַל כָּל. כֵּן יְבָרֵךְ
אוֹתָנוּ כָּלנוּ יַחַד בְּבְרָכָה שְׁלֵמָה, וְנֹאמַר אָמֵן:

בְּמָרוֹם יִלְמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם, וְנִשְׂא
בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה, וַיַּדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא חַן וְשֹׁכֵל טוֹב בְּעֵינֵי
אֱלֹהִים וְאָדָם:

לשבת: הֶרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילָנוּ יוֹם שְׁכָלוּ שִׁבְתָּ וּמְנוּחָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים:

ליום טוב: הֶרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילָנוּ יוֹם שְׁכָלוּ טוֹב:

הֶרְחַמֵּן הוּא יָקִים לָנוּ אֶת סִכַּת דָּוִד הַנוֹפֶלֶת:

הֶרְחַמֵּן הוּא יִזְכֵּנוּ לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא: מְגִדוֹל יְשׁוּעוֹת
מְלָכוֹ וְעִשָּׂה חֶסֶד לְמִשְׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם: עִשָּׂה שְׁלוֹם
בְּמִדְרוֹמֵי הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יִרְאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשֵׁיוֹ כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבוּ
וְדוֹרָשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם
חֶסֶד: פּוֹתַח אֶת יְדָהּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח
בַּיהוָה וְהָיָה מְבֻטָּחוֹ: נַעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק
נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבְּקֶשׁ לֶחֶם: יְהוָה עֲזָרָנוּ לְעֲמֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ
בְּשְׁלוֹם:

סדר ברכת המזון

לפני מים אחרונים יאמר "לשם יחוד" זה שהובא בסה"ק לשון חכמים ח"א:
לְשֵׁם יְחִיד קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתֵּיהּ, בְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ
וּדְחִילוּ, לִיְחִידא שְׁם יוֹד ה"י בְּוֹא"ו ה"י בִּיְחִידא שְׁלִים (יהוה)
בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. הֲרִי אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקִים מִצְוֹת עֲשֵׂה דְאוּרִיתָא
לְבָרְךָ בְּרַכַּת הַמָּזוֹן, כְּכָתוּב בַּתּוֹרָה: וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: לְתַקֵּן שְׂרֵשׁ מִצְוָה
זוּ בְּמָקוֹם עֲלִיּוֹן. וְהִי רְצוֹן מִלִּפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
שֶׁתְּהִי חֲשׁוּבָה וּמִקְבֵּלָת וּרְצוּיָה לִפְנֵיךָ בְּרַכָּה רִאשׁוֹנָה וּבְרַכָּה
שְׁנִיָּה וּבְרַכָּה שְׁלִישִׁית אֲשֶׁר נִבְרָךְ עֲתָה עַל הַמָּזוֹן, וְתִתֵּן לָנוּ כַּח
וּיְכַלֵּת וְעִזָּר וְסִיּוּעַ לְהַעֲלוֹת מִיּוֹן נֹקְבִין וְלַהֲמִשִּׁיךְ אַרְבָּעָה הַמוֹחִין
לְיִשְׂרָאֵל וְרַחֵל (הַגְדוּלָּה), וְגַם תְּהִי חֲשׁוּבָה וּמִקְבֵּלָת וּרְצוּיָה
לִפְנֵיךָ בְּרַכָּה רְבִיעִית אֲשֶׁר נִבְרָךְ עֲתָה, וְתִתֵּן לָנוּ כַּח וּיְכַלֵּת וְעִזָּר
וְסִיּוּעַ לְהַעֲלוֹת מִיּוֹן נֹקְבִין, וְלַהֲמִשִּׁיךְ אַרְבָּעָה מוֹחִין לִיעֲקֹב וְרַחֵל.
וְיַעֲלֶה לִפְנֵיךָ כָּאֵלּוּ כְּוֵנוּ בְּכָל הַפְּנוּת הָרְאוּיוֹת לְכוֹן בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת
אֵלּוּ שֶׁל הַמָּזוֹן. וְהִי נַעַם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה
עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה:

אח"כ יטול מים אחרונים על אצבעותיו וינגבם, ויאמר:

לְמַנְצַח בְּגִנַּת מִזְמוֹר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחֲנֵנוּ וּיְבָרְכֵנוּ, יָאֵר פָּנָיו אֶתָּנוּ
סֵלָה: לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָכָךָ. בְּכָל-גּוֹיִם יִשְׁוַעְתָּךְ: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים,
יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם: יִשְׁמְחוּ וִירְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי-תִשְׁפֹּט עַמִּים מִיִּשְׂרָאֵל,
וּלְאֻמִּים בְּאֶרֶץ תִּנָּחֵם סֵלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים. יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלָם:
אֶרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ, יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים, וְיִירָאוּ
אוֹתוֹ כָּל-אֶפְסִי-אֶרֶץ:

אֲבָרְכָה אֶת-יְהוָה בְּכָל-עֵת. תִּמְיֵד תְּהַלְתּוּ בְּפִי: סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע,
אֶת-הָאֱלֹהִים יִרְא וְאֶת-מִצְוֹתָיו שְׁמֹר, כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם: תְּהַלֵּת
יְהוָה יִדְבַּר פִּי, וּיְבָרְךָ כָּל-בָּשָׂר שֶׁם קִדְּשׁוּ לְעוֹלָם וָעֵד: וְאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ
יְהוָה מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ: וַיְדַבֵּר אֱלִי, זֶה הַשְּׁלַחֵן אֲשֶׁר לִפְנֵי
יְהוָה:

וּבְרִישׁוֹת שַׁבַּת מְלָכָתָא). (ביום-טוב: וּבְרִישׁוֹת יוֹמָא טָבָא קְדִישָׁא).
(בסוכות: וּבְרִישׁוֹת שַׁבְעָה אֲשִׁפִּיזִין עַלְאִין קְדִישִׁין). וּבְרִישׁוֹת מוֹרֵי
וּרְבוֹתֵי, וּבְרִישׁוֹתְכֶם, נְבִירָה שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

והמסובים עונים: בְּרוּךְ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְבוֹ חֵיִינוּ:

והמזמן חוזר: בְּרוּךְ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְבוֹ חֵיִינוּ:

ואם הם עשרה או יותר אומר המזמן: נְבִירָה אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

והמסובים עונים: בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְבוֹ חֵיִינוּ:

והמזמן חוזר: בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְבוֹ חֵיִינוּ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הַזֶּה אוֹתֵנוּ וְאֵת הָעוֹלָם
כָּל בְּטוֹבוֹ בָּחוּן בַּחֲסֵד בְּרוּחַ וּבְרַחֲמִים רַבִּים, נָתַן לָחֶם לְכָל-בָּשָׂר,
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: וּבִטְבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאֵל יַחֲסֹר לָנוּ
מִזֶּמֶן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הוּא אֵל זֶן וּמַפְרִיֵּס לְכָל וְשִׁלְחָנוּ עֲרוּךְ
לְכָל וְהִתְקִין מַחֲיָה וּמִזֶּזֶן לְכָל-בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרוּב
חֲסִדָּיו כְּאָמֹר, פּוֹתַח אֶת-יָדָהּ, (ר"ת פא"י שהוא מספר יאהדונה"י ומספר סא"ל,
וס"ת חת"ך) וּמִשְׁבִּיעַ (כמספר חת"ך) לְכָל-חַי רָצוֹן: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַזֶּה
אֵת הַכֹּל:

נוֹדָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאַבּוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֻדָּה טוֹבָה
וּרְחֵבָה בְּרִית וְתוֹרָה חַיִּים וּמִזֶּזֶן. עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עַבְדִּים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׁרֵנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ
שֶׁלְמַדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֵּי רָצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים וּמִזֶּזֶן שֶׁאַתָּה זֶן
וּמַפְרִיֵּס אוֹתֵנוּ:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שִׁמְךָ כְּאָמֹר
וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ, וּבִרְכָתְךָ (כשיאמר מילת "את" ימזוג את הכוס) אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ
עַל-הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאֶרֶץ וְעַל
הַמִּזֶּזֶן:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּהּ, וְעַל יְרוּשָׁלַּיִם עִירָהּ,
וְעַל הָרַצִּיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדָהּ, וְעַל הַיְכָלָהּ, וְעַל מַעֲוָהּ, וְעַל דְּבִירָהּ, וְעַל
הַבֵּית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו, אֲבִינוּ רַעֲנוּ זִוְנָנוּ, פְּרִנְסָנוּ,
כִּלְכַּלְנוּ, הַרְוִיחָנוּ הַרְוֹחַ לָנוּ מִהֶרָה מִכָּל-צָרוֹתֵינוּ. וְנֹא אֵל תִּצְרִיכָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִיָּדִי מִתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם, וְלֹא לִיָּדִי הַלּוֹאֲתָם, אֲלֵא לִידָהּ
הַמְּלָאָה וְהַרְחֵבָה, הַעֲשִׂירָה וְהַפְּתוּחָה. יְהִי רָצוֹן שְׁלֵא נִבּוֹשׁ בְּעוֹלָם
הַזֶּה, וְלֹא נִכָּלֵם לְעוֹלָם הַבָּא, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָהּ תַּחְזִירָנָה
לְמִקּוֹמָהּ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ:

רָצָה וְהַחֲלִיצָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הַשְּׁבֶת
הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה. כִּי יוֹם זֶה גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מִלִּפְנֵיךָ. נִשְׁבּוֹת
בּוֹ וְנִנּוּחַ בּוֹ וְנִתְעַנֵּג בּוֹ כְּמִצְוֹת חֻקֵּי רְצוֹנְךָ. וְאַל תְּהִי צָרָה וַיִּגּוֹן
בְּיוֹם מְנוּחָתָנוּ. וְהִרְאֵנוּ בְּנִחְמַת צִיּוֹן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כִּי אַתָּה הוּא
בַּעַל הַנִּחְמוֹת. וְהֵגַם שְׂאֲכָלְנוּ וְשִׁתִּינוּ, חֲרַפְּנוּ בִּיתְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
לֹא שִׁכַּחְנוּ. אֵל תִּשְׁכַּחְנוּ לִנְצַח וְאַל תִּזְנַחְנוּ לַעַד כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל
וְקָדוֹשׁ אַתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וַיְבֹא וַיַּגִּיעַ וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה וַיִּשְׁמַע וַיִּפְקֹד
וַיִּזְכֹּר זְכוֹרָנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. זְכוֹרֵנוּ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ. וְזְכוֹרֵנוּ מִשִּׁיחַ
בֶּן דָּוִד עֲבָדְךָ. וְזְכוֹרֵנוּ כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיךָ לִפְלִיטָה לְטוֹבָה
לְחַן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לַחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה,
בְּיוֹם (בִּיר"ט: טוֹב) מִקְרָא קָדֵשׁ הַזֶּה. לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ.
זְכָרְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפָקְדְנוּ בּוֹ לְבִרְכָּה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ
לַחַיִּים טוֹבִים. בְּדִבְרֵי יְשׁוּעָה וּרַחֲמִים, חוּס וְחַנּוּן וְחַמּוּל וּרְחָם
עָלֵינוּ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֱלֹהֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנוּן וּרְחוּם אַתָּה
וְתַבְּנָה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה
יְרוּשָׁלַיִם. (ואומר בלחש: אָמֵן):

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, לַעַד הָאֵל אֲבִינוּ מִלְּפָנֵינוּ אֲדִירָנוּ,
בוֹרְאָנוּ, גּוֹאֲלָנוּ, קְדוֹשְׁנוּ, קָדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמֶּלֶךְ
הַטוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל, שְׂבָכָל-יוֹם וַיּוֹם הוּא הַטִּיב לָנוּ, הוּא מְטִיב לָנוּ,
הוּא יִטֵּיב לָנוּ, הוּא גִמְלָנוּ, הוּא גּוֹמְלָנוּ, הוּא יְגַמְלָנוּ לַעַד חַן וְחֶסֶד
וּרַחֲמִים וְרִיחַ וְהַצְלָה וְכָל-טוֹב: יַעֲנוּ: אָמֵן.

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כְּסֵא כְבוֹדוֹ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח בְּנוֹ לְדוֹר דּוֹרִים: הַרְחֵמֵנוּ הוּא קֶרֶן לַעֲמּוּ
יָרִים: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִתְפָּאֵר בְּנוֹ לִנְצַח נְצָחִים: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִפְרֹסֵנוּ
בְּכְבוֹד וְלֹא בְּבֹזֵי בְהִתֵּר וְלֹא בְּאִסּוּר בְּנִחַת וְלֹא בְּצָעַר: הַרְחֵמֵנוּ הוּא
יִתֵּן שָׁלוֹם בֵּינֵינוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה רְחוּה וְהַצְלָחָה בְּכָל-
מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבּוֹר
עוֹל גְּלוּת מִהֲרָה מֵעַל צוּאָרְנוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יוֹלִיכֵנוּ מִהֲרָה קוֹמְמִיּוֹת
לְאַרְצָנוּ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאָת
הַגּוּף: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִפְתַּח לָנוּ אֶת יְדוֹ הַרְחֵבָה: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִבְרַךְ

כל אחד ואחד ממנו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל. כן יברך אותנו יחד ברכה שלמה. וכן יהי רצון ונאמר אמן: הרחמן הוא יפרוש עלינו ספת שלומו:

בשבת: הרחמן הוא ינחילנו עולם שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

ליום-טוב: הרחמן הוא ינחילנו ליום שכלו טוב:

הרחמן הוא יזכנו לישב בספת עורו של לוי: הרחמן הוא ישפיע עלינו שפע קדשה וטהרה משבעה אושפיזין עלאין קדישין, זכותם תהא מגן וצנה עלינו:

הרחמן הוא יגיענו למועדים אחרים הבאים לקראתנו לשלום: הרחמן הוא יטע תורתו ואהבתו בלבנו ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא. ויהיו כל-מעשינו לשם שמים:

ברכת האורח: הרחמן הוא יברך את השלחן הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל מעדני עולם ויהיה כשלחנו של אברהם אבינו כל רעב ממנו יאכל וכל צמא ממנו ישתה. ואל יחסר ממנו כל טוב לעד ולעולמי עולמים אמן: הרחמן הוא יברך בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת, הוא ובניו ואשתו וכל אשר לו, בבנים שיחיו, ובנכסים שירבו, ברה יהיה חילו ופעל ידיו תרצה, ויהיו נכסיו ונכסיו מצלחים וקורבים לעיר. ואל יזדקק לפניו ולא לפניו שום דבר חטא והרהור עון. שש' ושמח כל הימים בעשר וכבוד מעתה ועד עולם, לא יבוש בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא. אמן כן יהי רצון:

הרחמן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח ולבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא. מגדול ישועות מלכו. ועשה-חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד-עולם: כפירים רשו ורעבו, ודרשי יהוה לא-יחסרו כל-טוב: נער הייתי גם-זקנתי ולא-ראיתי צדיק נעזב, וזרעו מבקש-לחם: כל-היום חונן ומלוה, וזרעו לברכה: מה שאכלנו יהיה לשבעה. ומה ששתינו יהיה לרפואה. ומה שהותרנו יהיה לברכה כדכתיב ויתן לפניהם ויאכלו ויותירו כדבר יהוה: ברוכים אתם ליהוה. עושה שמים וארץ: ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה. והיה יהוה מבטחו: יהוה עז לעמו יתן. יהוה יברך את-עמו בשלום:

עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל-עמו ישראל ואמרו אמן:

אם מברכים על הכוס אומרים:

כוס-ישועות אשא, ובשם יהוה אקרא: סברי מרגן: ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברכה אחרונה מעין שלוש

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם על

על מזונות

על המחיה ועל הפלפלה

על היין

על הגפן ועל פרי הגפן

על פירות משבעת המינים

על העץ ועל פרי העץ

על מזונות ויין ביחד

על המחיה ועל הפלפלה ועל הגפן ועל פרי הגפן

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכל מפריה ולשבע מטובה, רחם (נא) יהוה אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך, ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו, והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה, ונברכה עליה בקדשה ובטהרה:

בשבת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה:

ושמחנו ביום חג הסוכות הזה:

כי אתה יהוה טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל

על מזונות

המחיה: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל המחיה ועל הפלפלה:

על היין

פרי גפנה: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרי גפנה:

על הפירות

פרותיה: ברוך אתה יהוה על הארץ ועל פרותיה:

על מזונות ויין ביחד

המחיה ועל פרי גפנה:

על פירות האילן חוץ משבעת המינים ופירות האדמה וירקות, ועל כל המשקים,

ועל דבר שאין גידולו מן הארץ, מברכים אחר אכילתם:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי. ברוך חי העולמים:

ברכות הסוכה לישב בסוכה ובארץ ישראל

מצות סוכה היא לישב בה, וכך הוא גם נוסח הברכה: "...אשר קדשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה" (תוספתא ברכות ו, ט). לישב הכוונה לשהות ולהיות בסוכה. כיצד בא הדבר לידי ביטוי?

"בסוכות תשבו" (ויקרא כג, מב), ואין תשבו אלא כעין תדורו, מכאן אמרו אוכל בסוכה, שותה בסוכה, ומטייל בסוכה, ומעלה כליו בסוכה (ספרא אמור פרשה יב, פרק יז, ה)

כעין תדורו מתייחס לחובת האדם לדור בסוכה במשך כל ימות החג, כדרך בה הוא גר בביתו במשך כל ימות השנה. לאכול, לשתות, להסתובב בסוכה, ולהשתמש בכלים בהם הוא גיגל להשתמש כל השנה, ודווקא בימים ובנאים שבהם: "היו לו כלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה" (סוכה כח ע"ב).

בתלמוד ירושלמי (סוכה ב, י), נוסף ביאור למדרש:

כתיב: "בסוכות תשבו", ואין תשבו אלא תדורו. כמה דאת אמר: "וירשתם אותה וישבתם בה" (דברים יא, לא). שיהא אוכל בסוכה, ומטייל בסוכה, ומעלה כליו לסוכה.

הירושלמי, תלמודה של ארץ ישראל, משווה בין שתי המצוות, שפעולתם היא ישיבה - ישיבה בסוכה, וישיבה בארץ ישראל. כך הגדיר את מצוות יישוב ארץ ישראל, ר' צדוק הכהן מלובלין (דברי סופרים אות יד): "לשון הכתוב 'וירשתם אותה וישבתם בה', וגם אין נקרא ישוב אלא בישיבה ובשלוחה כדבר שנאמר: 'וישב יעקב' (בראשית לז, א), ביקש לישב בשלוחה... והיינו שהם (=ישראל) אדוני הארץ... בשלוחה ובממשלה דזה נקרא ישיבה". דברים דומים כתב הרב יהושע ישראל מקוטנא (שו"ת ישועות מלכו חלק יו"ד סימן סו): "לפי דעת הרמב"ן שחשב זאת למצות עשה, מ"מ בעיקר המצוה אינו אלא הירושה והישיבה כאדם העושה בתוך שלו, לכבוש ארץ ישראל שתהיה תחת ירושתנו". ההשוואה היא בתחושת הבעלות הטבעית, והנוחות הביתית בסוכה ובארץ ישראל.

הגר"א הסביר את הפס': "ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון" (תהילים עז, ג), שיש להשוות בין מצוות סוכה למצוות יישוב ארץ ישראל בכיוון נוסף. בסוכה יש דין מיוחד "תעשה ולא מן העשוי" (סוכה ט ע"א), האדם בעצמו צריך לעשות את הסוכה. כך גם במצוות יישוב ארץ ישראל. צריך לעשות, ולא לחכות לעשייה שמיימית.

חסידים מסבירים שבשתי מצוות אילו נכנסים עם כל הגוף, כולל עם הבוץ שבמגפיים. גופו של האדם, בגדיו ואפילו הלכלוכים שעליהם, מתקדשים בקדושת אורה המקיף של הסוכה.

העאבק על הארץ והג הסוכות

הרב אלעזר מגרמייזא (ספר הרוקח סי' ריט), כותב שהשיבה בסוכות נועדה להזכיר "שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב אנחנו יושבים בארץ, אלא ידעו שיצאו ממצרים, וצרו על הערים, ונתנם ביד ישראל". מדוע אין לחשוב שמאבותינו אנו יושבים בארץ, והרי זוהי הזכות שלנו בירושת הארץ?

נראה, שבדבריו ישנו מסר לדורות, ביחס לקשר שבין עם ישראל לארצו.

לכאורה היה מקום לשאול, מדוע הכניס הקב"ה את עם ישראל לארץ שישבו בה שבעה עממים, למקום אותו רוצות אומות רבות? האם לא היה טוב יותר לו היינו מתיישבים במקום בו אנו לא מפריעים לאיש? חז"ל מעוררים שאלה זו במדרש (במדבר רבה, פרשה כג, יב):

זה שאמר הכתוב: "כח מעשיו הגיד לעמו" (תהלים קיא, ו). אמר להם הקב"ה לישראל: יכול הייתי לבראות לכם ארץ חדשה, אלא בשביל להראות לכם את כחי, אני הורג את שונאיכם מפניכם ונותן לכם את ארצם, לקיים מה שנאמר: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים".

התשובה היא שכדי שעם ישראל ישב בארץ, ויחיה בה כפי שהוא צריך לחיות. על עם ישראל להבין מדוע ניתנה לו הארץ, מהן סגולותיה המיוחדות ומדוע עליו להקריב הרבה כל כך בשביל פיסת אדמה. המפגש עם עמים אחרים, המאבק מול כל האומות המבקשות את הארץ לעצמן, מכריח את עם ישראל לברר לעצמו מה הוא עושה בארץ, ולשם מה הוא יושב בה. זהו כח מעשיו של הקב"ה, שאנו צריכים ללמוד אותו בשיבתנו בארץ.

דבר זה חוזר בכל פעם, כשעם ישראל מתיישב בארץ, למשל בתקופת השופטים (שופטים ג, א-ד):

ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות במ את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען. רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעו. חמשת סרני פלשתים וכל הכנעני והצידוני והחוי יושב הר הלבנון מהר בעל חרמון עד לבוא חמת. ויהיו לנסות במ את ישראל לדעת הישמעו את מצות ה' אשר צוה את אבותם ביד משה.

הפסוק מסביר לנו מדוע הניח ה' גוים בארץ ישראל: "למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעו". כלומר, כאשר מגיע דור חדש שלא יודע שאת ארץ ישראל משיגים במאבק ובהתמודדות, כאשר נראה לו שהארץ היא ירושה מאבותינו, כדבר המובן מאליו, במצב כזה הקב"ה דואג שהדור החדש יאלץ לברר לעצמו מחדש, מה הוא עושה בארץ. לשם כך מעמיד ה' גוים שדורשים את הארץ לעצמם, ועם ישראל נאלץ לברר מחדש במה הוא

הרחש
הוא
יקים לנו
סוכת
דוד
הנופלת

סוכת קטיף

עדיף על פני הגויים בירושית הארץ.

כדי לשבת בארץ ישראל, כדי לזכות ולקבל מסגולותיה העליונות, אין די בידיעה כי הארץ שייכת לנו מאבותינו. אין להסתפק בכך שזו "ארץ מולדת". ישנו צורך לברר בכל דור מחדש, בהתאם לכלים, לצורת החשיבה ולאופי הדור, מה אנו עושים בארץ, לשם מה באנו לכאן, ומדוע שלא נחפש מקום שקט יותר על פני הגלובוס.

בחג סוכות אנו יורדים בכל שנה מחדש, לשטח, ישנים באהלי סיירים ונזכרים שאת ארץ ישראל משיגים במאבק, בכירור נוקב על זכותנו וחובתנו לשבת בארץ ישראל.

בדורנו הדברים מקבלים משמעות מיוחדת. ניכר לעין, כי הקב"ה מניח ארץ ביד גויים, שתפקידם לגרום לנו לברר לעצמנו את קישורנו העמוק לארץ ישראל. כל חולשה מצידנו בקשר שבינינו לארץ ישראל, מזמינה התחזקות של אויבנו.

הדרך לנצח במאבק היא בירור פנימי עמוק ורחב ככל האפשר, של תפקידה של ארץ ישראל לעם ישראל, ושל תפקידו של עם ישראל בארץ ישראל. ככל שנברר לעצמנו בצורה מעמיקה ורחבה את מקומה של ארץ ישראל בדורנו, כך לא נצטרך את התזכורות המכאיבות בדמות הגויים אותם מניח ה' לנסות בם את ישראל.

(הרב יהושע ויצמן, "סוכות וארץ ישראל", משוש הארץ, מעלות תשס"ה, עמ' רח-רט)

בניית סוכות ברחובות ארץ ישראל

בתוספתא בבא קמא (ו, כח) נאמר:

אילו מסככין על פתחי חנויותיהן ברשות הרבים בחג, אע"פ שיש להן רשות ובא אחר והוזק בהן, הרי זה חייב.

עקרונית יש רשות לבנות סוכה בפתח החנות - ברשות הרבים, אך אם מישהו מבני רשות הרבים יוזק, יהיה בעל הסוכה חייב. מהירושלמי (סוכה ג, א) עולה שלא בכל תנאי התירו לבנות סוכה ברשות הרבים:

אי זו היא (=סוכה) גזולה פסולה? כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חברו שלא מדעתו, כהדא גמליאל זוגא עבד ליה מטלא גו שוקא. עבר רבי שמעון בן לקיש, אמר ליה: מאן שרא לך?

גמליאל זוגא בנה סוכה בתוך השוק, במרכז רשות הרבים, באופן שכנראה הפריע בצורה משמעותית לעוברים ושבים, ועל כן אמר לו רשב"ל מי התיר לך. כוונתו לומר שבאופן כזה, לא התירו.

בבבלי (סוכה לא ע"א) מובאת מחלוקת חכמים ור' אליעזר בשאלה, האם הבונה סוכה ברשות הרבים יוצא ידי חובתו או לא: "המסכך ברשות הרבים. רבי אליעזר פוסל, וחכמים מכשירין". רש"י שם כותב שמסכך ברשות הרבים זהו גזל הרבים.

הלכה למעשה, פסק הרמב"ם (הל' סוכה פ"ה הכ"ה): "העושה סוכתו ברשות הרבים הרי זו כשרה". אך הרב יצחק אור זרוע כותב שהסוכה כשרה בדיעבד, וכמותו פסק הרמ"א (שו"ע א"ח סימן תרלז סע' ג; שו"ת הרמ"א סימן כט).

המגן אברהם (שם ס"ק ב) מעיר, שאמנם ניתן להניח שבני העיר מוחלים זה לזה ולכן הסוכה כשרה בדיעבד, "אך אין הדבר מועיל במקום בו יש גויים שאינם מוחלים. וא"כ אסור לעשות סוכה ברשות הרבים, כשהעכו"ם לא מחלי על כך, ואף בדדיעבד כשרה, מכל מקום נראה לי דאין לברך עליה". ניתן להתגבר על אי מחילתם של הגויים הגרים באותו מקום, ע"י בקשת רשות - רשיון משלטונות המקום. אם יש הסכמה של רשויות השלטון לדבר, אין כל משמעות לכך שבני העיר אינם מוחלים. כך כותב הרב יעקב עטלינגר (בכורי יעקב סימן תרלז ס"ק ו):

דאם נתן המלך רשות להעמיד דלתות במבוי שלהן, דינא דמלכותא דינא, כי השוקים והרחובות שלהן ויכולים לעשות בהן מה שירצו. ומעתה כיון שהכל תחת רשות המלך בין הרחובות שבתוך העיר בין אותן שחוץ לעיר, וכיון שהמלכות יש לה רשות למחות ואינה מוחה, מסתמא מוחלת על זה לעשות סוכה ברשות הרבים, ואין באן איסור גזילה כלל.

המלבי"ם (נחמיה ח, יד) לומד מימות נחמיה שם בנו סוכות ברחובות ירושלים, שבית דין בארץ ישראל התירו לתמיד לבנות סוכות פרטיות ברשות הרבים. לפיו: "התוספתא מדברת בארץ ישראל, ששם היה תנאי בית דין שגל עזרא בעת שקדשו את הארץ". דבר מעניין זה מתאפשר אכן, אך ורק בארץ ישראל, מאחר

סוכת קטיף

שהיא שייכת לעם ישראל.

דברים דומים לדברי המלבי"ם כותב בקצרה גם החתם סופר (בהערותיו לשולחן ערוך שם):

משמע דבארץ ישראל על כל פנים מותרים לעשות סוכה ברשות הרבים.

החתם סופר האריך בחידושייו לגמ' בסוכה (לא ע"א ד"ה המסכך, וד"ה והנה ראיתי), לבאר את שכתב כאן בקצרה:

שכשישראל יושבים על אדמתם לא הפקירו רשות הרבים שלהם לבני נכר להפקיעם מפרסום מצות ה', ...דבארץ ישראל אין לנכרים להפקיענו ממצוותינו.

מדברי המלבי"ם והחת"ס עולה שכוונת התוספתא: "עושין סוכות בפתחי חנויותיהם בחג מפני שהוא רשות", היא מתן רשות עקרונית של חכמים מימי עזרא ונחמיה לבנות סוכה בארץ ישראל ברשות הרבים סמוך לפתחי הבתים, על אף שאין זה עיקר המצווה. אין צורך במתן רשיון ספציפי לכל אדם לבנות סוכה, וכמו תחומים אחרים בהם יש צורך ברשיון על מנת לבנות, להוסיף או לשנות את פני רשות הרבים (כמו העמדת דוכן, מבנה נוסף וכד'). כאן זו רשות עקרונית וגורפת לימי חג הסוכות, ובלבד שאין זה מפריע בצורה משמעותית לבני רשות הרבים.

אמנם בהמשך דבריו, מעלה החת"ס בעייה חדשה:

אך יש לחוש לישראל גופיהו. יש ויש שאין לבבם שלם כל כך ואינם מוחלים חלקם ברשות הרבים להיות נדחק בצאתו ובואו מפני קיום מצותו של ישראל חברו, וישראל שיש לו חלק בארץ בודאי שמעכב.

מהחתם סופר עולה שגם יהודים שאין לבבם שלם, יכולים למחות ושלא לוותר על חלקם ברשות הרבים, גם להם יש חלק בארץ ישראל. אך ניתן לומר שהתקנה מימות עזרא היא גורפת, והיא נועדה לזמן ומקום בו שעם ישראל ריבון על ארצו ועריו, וממילא אין משמעות למחאה של אדם פרטי אף יהודי, שאינו מוכן לוותר על חלקו. זו תקנה לכלל הציבור, שבמקום שאין ברירה יהיה ניתן לבנות סוכה ברשות הרבים אם אין היא מפריעה בצורה בולטת לבני רשות הרבים, וכשם שתקנו תקנות רבות אחרות לסוכת הכלל ברשות הרבים.

הרב שלמה זלמן אויערבך, (הליכות שלמה, מועדים [תשרי-אדר] עמ' קט), כותב שאכן כששלטו התורכים והבריטים בארץ, היו מבקשים מהם רשות, וגם כיום יש רשות לדבר מרשויות העיר ירושלים. ע"פ דברינו, כיום בעת שעם ישראל ריבון בארצו, אין צורך לבקש רשות לבנות סוכות ברחוב מאחר ויש תקנה מימי בית שני המאפשרת לבנות סוכה ברשות הרבים בארץ ישראל, ואין צורך לבקש זאת מחדש בכל שנה.

בניית סוכות שלא בחצרות הפרטיות, אלא אף על המדרכות, בחלקם של בני רשות הרבים, ובלבד שאיננה מסכנת את העוברים ושבים, היא ייחודית לכל מקום בארץ ישראל, ולא רק בשכונות מסוימות. יש בה ביטוי להיות הארץ, שייכת לעם ישראל ארצו הטבעית.

תפילה כשנכנסים לסוכה

הֲרִנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיִם מִצְוֹת סֶכֶה כַּאֲשֶׁר צִוִּי הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ,
בְּסִפּוֹת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסִפּוֹת: לְמַעַן
יִדְעוּ דְרִיתִיכֶם, כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: תִּיבּוּ תִיבּוּ אוֹשְׁפִיזִין עֵילָאִין, תִּיבּוּ תִיבּוּ אוֹשְׁפִיזִין
קְדִישִׁין, תִּיבּוּ תִיבּוּ אוֹשְׁפִיזִין דְּמַהֲיִמְנוּתָא, זְכָאָה חוֹלְקִיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל
דְּכָתִיב כִּי חֶלֶק יְהוָה עִמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבֶל גִּחְלָתוֹ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵי שְׁתַּשְׁרָה שְׁכִינְתְּךָ בֵּינֵינוּ,
וְתַפְרוֹס עָלֵינוּ סֶפֶת שְׁלוֹמָךָ בְּזִכּוֹת מִצְוֹת סֶכֶה שְׁאַנְחֵנוּ מִקִּימִין
לִיְחֻדָּא שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתָּה בְּדַחֲלֵיו וּרְחִימוּ לִיְחֻדָּא
שֵׁם י"ה בּו"ה בְּיֻחָדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, וְלַהֲקִיף אוֹתָם מִזִּיו
כְּבוֹדְךָ הַקְדוֹשׁ וְהַטְהוֹר נָטוּי עַל רְאשֵׁיהֶם מְלַמְעָלָה כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֶנּוּ,
וּמִשֵּׁם יוֹשְׁפֶעַ שְׁפַע הַחַיִּים לַעֲבֹדְךָ (פב"פ) אֲמַתְךָ. וּבְזִכּוֹת צֹאנִי מִבֵּיתִי
הַחוּצָה וְדָרְךָ מִצִּדִּיק אֲרוּצָה יִחְשַׁב לִי זֹאת כְּאֵלוֹ הַרְחַקְתִּי נְדוּד,
וְהֶרֶב כְּבִסְנִי מַעֲוִי וּמַחֲטָאֵי טְהַרְנִי, וּמֵאוֹשְׁפִיזִין עֵילָאִין אוֹשְׁפִיזִין
דְּמַהֲיִמְנוּתָא תְּהִינָה אֲזִנֶּיךָ קְשׁוּבוֹת רַב בְּרִכּוֹת, וְלָרַעֲבִים גַּם צִמְאִים
תֵּן לַחֲמֵם וּמִימֵם הַנֶּאֱמָנִים, וְתֵתֵן לִי זִכּוֹת לְשַׁבֵּת וּלְחַסוֹת בְּסִתְרָא צֶל
כְּנָפֶיךָ בַּעַת פְּטִירְתִּי מִן הָעוֹלָם, וּלְחַסוֹת מִזֶּרֶם וּמִמַּטָּר, כִּי תַמְטִיר
עַל רְשָׁעִים פָּחִים, וְתִהְיֶה חֲשׁוּבָה מִצְוֹת סֶכֶה זֶה שְׁאֲנִי מְקִים כְּאֵלוֹ
קִימְתִּיהָ בְּכָל פְּרִטְיָה וְדְקִדּוּקִיָּה וְתִנָּאִיָּה וְכָל מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ.
וְתִיטִיב לָנוּ הַחֲתִימָה, וְתַזְכֵּנּוּ לִישֵׁב יָמִים רַבִּים עַל הָאֲדָמָה אֲדָמָת
קֹדֶשׁ בְּעִבּוֹדְתְּךָ וּבִירְאָתְךָ: בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

בליל ראשון כשנכנס לסוכה קודם שישב לאכול

ובכל יום קודם סעודתו יאמר זה:

אֲזִמִּין לְסַעֲוֹדָתִי אוֹשְׁפִיזִין עֵילָאִין אֲבִרְהָם יִצְחָק יַעֲקֹב מְשֶׁה אֶהְרֹן
יוֹסֵף וְדָוִד:

ביום הראשון אומר

בְּמָטּוּ מִינָךְ אֲבִרְהָם אוֹשְׁפִיזִי עֵילָאִי דִּיתְבִּי עִמִּי וְעִמָּךְ כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עֵילָאִי יִצְחָק יַעֲקֹב מְשֶׁה אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

ביום השני אומר

בְּמָטּוּ מִינָךְ יִצְחָק אוֹשְׁפִיזִי עֵילָאִי דִּיתְבִּי עִמִּי וְעִמָּךְ כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עֵילָאִי אֲבִרְהָם יַעֲקֹב מְשֶׁה אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

סוכת קטיף

ביום השלישי אומר

בְּמָטוּ מִיִּנְהָ יַעֲקֹב אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי דִּיתְבִּי עָמִי וְעַמָּה כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עִילָאִי אַבְרָהָם יִצְחָק מֹשֶׁה אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

ביום הרביעי אומר

בְּמָטוּ מִיִּנְהָ מֹשֶׁה אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי דִּיתְבִּי עָמִי וְעַמָּה כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עִילָאִי אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב אֶהְרֹן יוֹסֵף וְדָוִד:

ביום החמישי אומר

בְּמָטוּ מִיִּנְהָ אֶהְרֹן אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי דִּיתְבִּי עָמִי וְעַמָּה כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עִילָאִי אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב מֹשֶׁה יוֹסֵף וְדָוִד:

ביום הששי אומר

בְּמָטוּ מִיִּנְהָ יוֹסֵף אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי דִּיתְבִּי עָמִי וְעַמָּה כָּל אוֹשְׁפִיזִי
עִילָאִי אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב מֹשֶׁה אֶהְרֹן וְדָוִד:

ביום השביעי אומר

בְּמָטוּ מִיִּנְהָ דָּוִד אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי דִּיתְבִּי עָמִי וְעַמָּה כָּל אוֹשְׁפִיזִי עִילָאִי
אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב מֹשֶׁה אֶהְרֹן וְיוֹסֵף:

תפילה כשנכנסים לסוכה

בכל לילה מחג הסוכות, קודם שיכנס לסוכה, יעמוד בפתח ויאמר:

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיה, בְּדַחֲלֵו וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילו, לְיַחְדָּא שְׁם יו"ד ה"י בְּאוֹתִיּוֹת וְא"ו ה"י בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל. וּבְשֵׁם כָּל הַנְּפֻשׁוֹת וְהַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת הַמְּתִיחִים אֶל שְׂרָשֵׁי נַפְשָׁנוּ רוּחָנוּ וְנִשְׁמָתָנוּ, וּמַלְבוּשֵׁיהֶם וְהַקְּרוֹבִים לָהֶם שְׁמִפְלָלוֹת אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשֵׂיהָ, וּמִכָּל פְּרִטֵי אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשֵׂיהָ דְכָל פְּרָצוֹף וּסְפִירָה דְּפְרִטֵי אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשֵׂיהָ. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָּאִים לְקִיָּם מִצְוֹת עֲשֵׂה לִישֵׁב בְּסֻכָּה. כְּמוֹ שְׁצֻנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם:

בְּסֻכַּת תִּשְׁבוּ שְׁבַעֵת יָמִים, כָּל הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכָּת: לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹרֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

לְתַקֵּן שְׂרָשׁ מִצְוָה זוֹ בְּמָקוֹם עָלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת כְּוִנַּת יוֹצְרָנוּ שְׁצֻנוּ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה זוֹ, לְהַשְׁלִים אֵילָן הָעָלִיוֹן וּלְהַקִּים סֶפֶת דָּוִד לְהַחֲזִיר הַעֲטָרָה לְיִשְׁנָה, וּלְהַשְׁלִים שְׁלָמוֹת תְּקוּן הַנְּפֻשׁוֹת וְהַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שְׁמִפְלָלוֹת אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשֵׂיהָ, וּמִכָּל פְּרִטֵי אַצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצְרָה עֲשֵׂיהָ. וַיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. שְׁיֵהָ עֲתָה עֵת רָצוֹן לְהִיּוֹת עוֹלָה מִצְוָה זוֹ לְפָנֶיךָ:

בכל לילה יאמר השורה השייכת לאותו הלילה כמסודר כאן:

ליל א':

וּבִכְחַ מִצְוָה זוֹ יִמְשֹׁךְ הַחֶסֶד הַפְּנִימִי הָעָלִיוֹן הַנִּקְרָא יוֹמָם. יוֹמָא דְכָלִּיל לְכַלְהוּ יוֹמֵי שְׁהוּא הַחֶסֶד שְׁבַחֶסֶד מְאִימָא עֲלָא לְרַחֵל אֲמֵנוּ. וְגַם תְּקַבֵּל עוֹד, רַחֵל אֲמֵנוּ הַחֶסֶד הָעָלִיוֹן שְׁבַכְל הַחֶסֶדִּים דְּאוֹר מְקִיף מְאִימָא עֲלָא קִדְשָׁא שְׁהוּא הַחֶסֶד שְׁבַחֶסֶד שְׁבָה:

ליל ב':

בְּכַח מִצְוָה זוֹ יִמְשֹׁךְ לְרַחֵל אֲמֵנוּ אוֹר הַמְּקִיף הַחֶסֶד שְׁבַגְבוּרָה מְאִימָא עֲלָא קִדְשָׁא:

סוכת קטיף

ליל ג':

ובכח מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבתפארת
מאמא עלאה קדישא:

ליל ד':

ובכח מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבנצח מאימא
עלאה קדישא:

ליל ה':

ובכח מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף החסד שבהוד מאימא
עלאה קדישא:

ליל ו':

ובכח מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף כללות החמשה
חסדים שביסוד מאימא עלאה קדישא:

ליל ז':

ובכח מצוה זו ימשך לרחל אמנו אור המקיף כללות החמשה
חסדים שבמלכות מאימא עלאה קדישא:

והיכן בחסד פסא ויתמתקו הגבורות ויתבסמו. וכמו שנאמר וימינו
תחבקני. והנה אנחנו ישראל בני מלכים בני המלכות רחל עקרת
הבית. עשינו הספה כמצות יהוה אלהינו אשר היא כנגד עניי כבוד.
כפתוב: וענן יהוה עליהם יומם. והם שבעה עננים. וכנגדם הם
שבעת ימי הספה. והנה אנחנו יושבים בצל אור המקיף המתפשט
עליה המקיף וסובב אותה. ובישיבתנו בה ימשך אלינו מן האור
המקיף ההוא:

אבינו אב הרחמן, פרוש עלינו סכת שלומה. ותקנונו בעצה טובה
מלפניה. ובצל כנפיה תסתירנו. ושמר צאתנו ובואנו לחיים טובים
ולשלום. ויתקיים בנו מקרא שכתוב על ידי דוד מלך ישראל:

יהוה שמרה, יהוה צלה על יד ימינה:

כי היית עזרתה לי, ובצל כנפיה ארנן:

ישבו ישיבי בצלו יחיו דגן ויפרחו כגפן:

ויתקיים בנו מקרא שכתוב על ידי ישעיה הנביא:

ואשם דברי בפיך ובצל ידי פסיתיה, לנטע שמים וליסד ארץ, ולאמר
לציון עמי אתה:

ראשי תיבות יהו"ה:

יומם יצוה יהוה חסדו ובלילה שירה עמי, תפלה לאל חיי:
הראנו יהוה חסדה, וישעך תתן לנו:
וחסד יהוה מעולם ועד עולם על יראיו. וצדקתו לבני בנים:
הודו ליהוה כי טוב, כי לעולם חסדו:

ראשי תיבות אהי"ה:

אהב צדקה ומשפט, חסד יהוה מלאה הארץ:
הודו לאל השמים, כי לעולם חסדו:
יהי חסדה יהוה עלינו, כאשר יחלנו לך:
הנה עין יהוה אל יראיו, למיחלים לחסדו:

ראשי תיבות אדני"י:

אתה יהוה לא תכלא רחמיה ממני, חסדה ואמתה תמיד יצרוני:
דמינו אלהים חסדה, בקרב היכלך:
נחית בחסדה עם זו גאלת, נחלת בעדך אל נוח קדשך:
יהוה יגמר בעדי, יהוה חסדה לעולם, מעשי ידיך אל תרף:
אל מלא רחמים, פרוש עלינו ספת רחמים ושלום, כי אתה יהוה
הפורש ספת שלום עלינו ועל כל ישראל ועל ירושלים עיר הקדש
תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן:

עולו אשפיזין עלאין קדישין, עולו אבהן עלאין קדישין למתב
בצלל דמהימנותא עלאה, בצלל דקודשא בריך הוא:

ליל א':

ליעול אברהם רחמא אבא קדישא, וליעול עמיה:
יצחק ויעקב, משה אהרן, יוסף ודוד:

ליל ב':

ליעול יצחק עקידיא אבא קדישא, וליעול עמיה:
אברהם ויעקב, משה אהרן, יוסף ודוד:

ליל ג':

ליעול יעקב שלימא אבא קדישא, וליעול עמיה:
אברהם יצחק, משה אהרן, יוסף ודוד:

סוכת קטיף

ליל ד':

לִיעוֹל מִשֶּׁה רַעֲיָא מְהִימָנָא, וְלִיעוֹל עֲמִיָּה:

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֶהְרֹן, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ה':

לִיעוֹל אֶהְרֹן פֶּהֱנָא, וְלִיעוֹל עֲמִיָּה:

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מִשֶּׁה, יוֹסֵף וְדָוִד:

ליל ו':

לִיעוֹל יוֹסֵף צְדִיקָא, וְלִיעוֹל עֲמִיָּה:

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מִשֶּׁה, אֶהְרֹן וְדָוִד:

ליל ז':

לִיעוֹל דָּוִד מַלְכָּא מְשִׁיחָא, וְלִיעוֹל עֲמִיָּה:

אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מִשֶּׁה אֶהְרֹן וְיוֹסֵף:

בְּסֶכֶת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, תִּיבּוּ אֲשִׁפִּיזוֹן עַלְאִין קְדִישִׁין, תִּיבּוּ אַבְהֹן
עַלְאִין קְדִישִׁין לְמַתָּב בְּצֵלָא דְמְהִימָנוּתָא עַלְאָה בְּצֵלָא דְקוּדְשָׁא בְּרִין
הוּא, זַפְאָה חוּלְקָנָא וְזַפְאָה חוּלְקָהוֹן דִּישְׂרָאֵל, דְּכַתִּיב כִּי חֵלֶק יְהוָה
עִמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

אחר כך ישוב בסוכה ויאמר (מ"לשון חכמים" חלק ב'):

ליל א':

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים, וַיְהוֶה בְּרֹךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל: ז' פעמים:

ליל ב':

וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחַיָּא וַיִּמְצָא בְּשָׁנָה הַחַיָּא מֵאָה שְׁעָרִים, וַיְבָרְכֵהוּ

יְהוָה: ז' פעמים:

ליל ג':

מִה טָבוּ אֱהֻלֵּי יַעֲקֹב, מִשְׁכְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ז' פעמים:

ליל ד':

תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשֶּׁה, מוֹרְשָׁה קֹהֵלֶת יַעֲקֹב:

וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עָנוּ מָאָד, מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה:

וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יָדְעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל פָּנִים:

ג' פעמים:

ליל ה':

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָמֹר
לָהֶם:

יְבָרְכֶה יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶה:

יֵאָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנֶךָ:

יֵשָׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וַשְּׁמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ג' פעמים:

ליל ו':

וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כָּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד, עַד כִּי חָדַל לִסְפֹּר כִּי אֵין
מִסְפָּר: ג' פעמים:

בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עָלִי עֵינִי, בָּנוֹת צָעֲדָה עָלִי שׁוֹר: ג' פעמים:
וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַּת יְהוָה אֲרָצוֹ, מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל, וּמִתְהוֹם רִבְצָת
תַּחַת:

וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שְׁמֶשׁ, וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יָרֵחִים:

וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי קָדֶם, וּמִמֶּגֶד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמִלָּאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנֵּה, תְּבוּאוֹתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד
נִזִּיר אַחֲיוֹ: ג' פעמים:

ליל ז':

וַיְהִי דוֹד לְכָל דֶּרֶכּוֹ מִשְׁכִּיל, וַיְהִי עָמוֹ:

מְגֹדֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכוֹ, וְעֵשָׂה חֶסֶד לְמִשִּׁיחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם:

ג' פעמים:

יֵשׁ נוֹהֲגִים לוֹמַר פְּסוּקִים אֱלֹהֵי בְּסוּכָה:

יום א':

שׁוּבָה יְהוָה חֲלָצָה נַפְשִׁי, הוֹשִׁיעֲנִי לְמַעַן חֲסִדֶּךָ:

יְהִי חֲסִדֶּךָ יְהוָה עָלֵינוּ, כִּפְּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ:

קוֹמָה עֲזָרְתָה לָנוּ, וּפָדָנוּ לְמַעַן חֲסִדֶּךָ:

סוכת קטיף

יום ב':

עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרְתָּהּ, וּלְכָה לִישְׁעָתָה לָנוּ:
וְגַם עַד זָקְנָה וְשִׁיבָה אֱלֹהִים אֶל תַּעֲזֹבֵנִי, עַד אֲגִיד זְרוּעָה לְדוֹר, לְכָל
יְבוֹא גְבוּרְתָּהּ:

לָהּ זְרוּעַ עִם גְּבוּרָה, תַּעֲזֹז יָדָהּ תְּרוּם יְמִינָהּ:
עָתָה יַדְעֵתִי כִי הוֹשִׁיעַ יְהוָה מְשִׁיחוֹ, יַעֲנֶהוּ מְשִׁמִּי קִדְשׁוֹ, בְּגְבוּרוֹת
יִשְׁע יְמִינוֹ:

יום ג':

תִּתֵּן לְרֹאשְׁךָ לֹוִית חֹן, עֲטֹרַת תִּפְאָרֶת תַּמְגִּנֶנְךָ:
כִּי תִפְאָרֶת עֲזָמוֹ אָתָּה, וּבְרָצוֹנָה תְרוּם קְרִינֹנוּ:
עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עֲזֹה צִיּוֹן, לְבָשִׁי בְּגָדֵי תִפְאָרְתֶּךָ יְרוּשָׁלַיִם עִיר
הַקִּדְּשׁ:
וּלְתַתְּךָ עֲלִיוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאָרֶת,
וּלְהִיתֶךָ עִם קִדְשׁ לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר:

יום ד':

יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת הִשְׁיִבְנוּ, הָאֵר פָּנֶיךָ וְנוֹשְׁעָה:
תוֹדִיעֵנִי אֶרֶח חַיִּים, שִׁבַּע שְׁמָחוֹת אֶת פָּנֶיךָ, נְעֻמוֹת בְּיָמֶיךָ נִצַּח:

יום ה':

יְהוָה אֲדִינֶנּוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תִּנֵּה הוֹדֶךָ עַל
הַשָּׁמַיִם:

גָּדוֹל כְּבוֹדוֹ בִּישׁוּעָתֶךָ, הוֹד וְהָדָר תִּשְׁוֶה עֲלָיו:
וְהַשְׁמִיעַ יְהוָה אֶת הוֹד קוֹלוֹ, וְנִמְחַת זְרוּעוֹ יִרְאֶה:

יום ו':

נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לַחֲצֹרוֹת יְהוָה, לְבִי וּבִשְׂרִי, יִרְנְנוּ אֶל אֵל
חַי:

יֵצְאֵת לִישְׁעַ עַמֶּךָ, לִישְׁעַ אֶת מְשִׁיחֶךָ, מִחֲצַת רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע עֲרוֹת
יִסוֹד עַד צִנּוֹר סֶלָה:

יום ז':

כִּי אָתָּה אֲדִנִּי טוֹב וְסֶלַח, וְרַב חֶסֶד לְכָל קְרֹאֶיךָ:
מַלְכוּתֶךָ מַלְכוּת כָּל עֲלָמִים, וּמְשַׁלֶּתֶךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר:

אושפיזין

אושפיזין

וְהָיָה יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ
אֶחָד:

לֵךְ יְהוָה הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם
וּבָאָרֶץ, לֵךְ יְהוָה הַמְּמִלְכָה וְהַמְתַּנְשֵׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

אברהם אברהם אבינו בגרר ולדורות

אברהם אבינו נצטווה: "קום התהלך בארץ לאורכה ולרוחבה כי לך אתננה" (בראשית יג, יז), "...כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו" (בבא בתרא ק ע"א). הוא עובר בשכם - אלון מורה, בבית-אל, בחברון, והוא גם יורד במיוחד לגרר: "ויסע משם אברהם ארצה הגגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר" (בראשית כ, א). על הליכתו זו של אברהם, ועל הצורך לרדת לגרר כתב הרד"ק:

רצה אברהם אבינו לגור בכל מקום שניתן לו לנחלה, פעם בזה ופעם בזה כדי שייחזיק בכולה... וארץ פלשתים בכלל ארץ הכנעני היא ומנחת בני יהודה היא.

מה ההדגשה, שארץ פלשתים היא בכלל ארץ הכנעני?

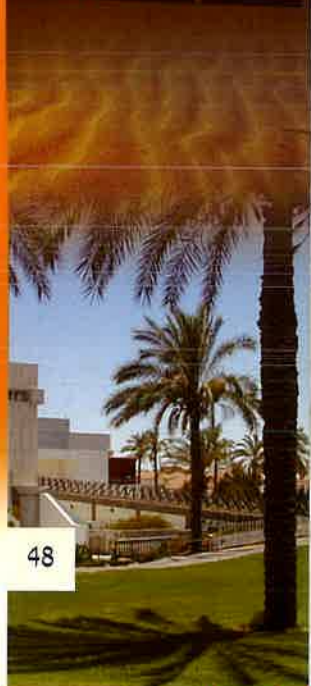
לחם בנו של נח, ונולדו ארבעה בנים - כוש, מצרים, פוט וכנען (בראשית י, ו). בתוך נחלת הבן הרביעי - כנען, נמצאת גרר ועזה: "יהי גבול הכנעני מצידין בואכה גרר עד עזה" (בראשית י, יט). לכנען היו אחד עשר בנים: צידון, חת, יבוס, אמורי, גרגשי, חוי, ערקי, סיני, ארודי, צמרי, חמתי (בראשית י, טו-יט), הם קבלו את נחלת כנען אביהם. אולם התורה מספרת לנו שבגרר ישבו פלשתים, שנאמר: "וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גרר" (בראשית כו, א). גרר עברה לרשות הפלשתים. הפלשתים אינם מבני כנען, אלא בני מצרים אחי כנען, כנאמר: "ומצרים ילד את לודים... ואת פתורסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים ואת כפתורים" (בראשית י, יג). כיצד קרה שינוי זה?

תשובה לדבר בחומש דברים. על אשר ארע בגרר, נאמר: "והעוים היושבים בחצרים עד עזה, כפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם" (דברים כ, כג). הרמב"ן מסביר שהעוים הם החוים מבני כנען, והם נכבשו על ידי כפתורים היוצאים מכפתור שהם חלק מהפלשתים.

הקב"ה ציוה אותנו לכבוש את פלשת-גרר, למרות שבזמן הכיבוש לא גרו בה בני כנען אלא פלשתים, ובהבטחת הקב"ה לאברהם אבינו ניתנה ירושה לכנען, אבל מכיוון שפלשתים גזלו את הארץ מיד בני כנען, לכן אזור זה כלול בהבטחת הקב"ה לאברהם אבינו, "לזרעך נתתי את הארץ הזאת" (בראשית טו, יח).

מכאן, שאזור גרר ניתן תחילה על ידי הקב"ה לבני כנען, אולם לאחר מכן באו פלשתים וכבשו את אזור פלשת, קודם בוא אברהם אבינו לגרר.

אברהם אבינו הלך במיוחד לגרר מכיוון שארץ גרר ניתנה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים כחלק מארץ כנען (בראשית טו, יט-כא), אולם בגרר ישבו כעת פלשתים שאינם מבני כנען. אברהם אבינו חשש שמא יאמרו ארץ גרר לא מארץ כנען היא ולא תנתן לבניו, על כן הלך אברהם אבינו לגרר כדי שייחזיק בכולה, גם

אושפיזין

בחלק שיושבים הפלשתים שגזלו את נחלת בני כנען.

אברהם כורת ברית עם אבימלך, ובמסגרת הברית מוכיח אברהם את אבימלך: "על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך" (בראשית כא, כה). הויכוח אינו על שימוש במים או מי התאמץ בחפירות הבאר, אלא היכן נמצאת הבאר, בשטחו של מי, כדברי הרד"ק (שם):

וכיון שבאו שניהם בברית ובשבועה טען עליו על מה שעשו לו עבדיו, שגזלו ממנו הבאר שחפר בגבול באר שבע, ובאר שבע סמוך לארץ פלשתים, וחפר שם אברהם באר כי הוא מהגבול באר שבע, ועבדי אבימלך גזלוהו ממנו כי מגבול ארץ פלשתים היא, ועל הטענה שטען אברהם לאבימלך בזה, הלכו אברהם ואבימלך מגרר לראות שם את הבאר ההיא אם היא מגבול באר שבע או מגבול ארץ פלשתים, ושם היו רועי מקנה אברהם ולפיכך חפר שם הבאר להשקות ממנו מקנהו, ואע"פ שאין כתוב כה - כן נראה כי הלכו שם מפני הטענה שטען עליו אברהם.

על שייכות אזור הבאר הזאת לאברהם מודה אבימלך: "ויאמר (=אברהם) כי את שבע כבשות תיקח מידי, בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת, על כן קרא למקום ההוא באר שבע" (בראשית כא, ל-לא). מפרש הרד"ק: "וזה היה אות גדול לירש את הארץ". לא ריב על מקורות מים, אלא ירושת הארץ.

גרר היא בין אשקלון לרפיח, "באכה גררה עד עזה" (בראשית י, יט). גוש קטיף הוא באזור גרר. עד היום יש צורך להסביר, שאזור זה הוא חלק מהארץ המובטחת לאברהם, ולא של הפלשתים החיים באזור. הגרים במקום יונקים באופן מיוחד מתכונת אברהם אבינו המחזיק בארץ ישראל כנגד הפלשתים הבאים עליהם, ומערערים על הזכות של ישראל בארץ גרר.

(ע"פ הרב יהודה עמיחי, "באכה גררה עד עזה - מגרר לגוש קטיף", התורה והארץ, ז [תשס"ה] עמ' 20-23)

במוכות
תשובו
שבעת
ימים

סוכתו של אברהם אבינו

אברהם אבינו, עמוד החסד בעולם, מכניס לביתו אורחים: "וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה... יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו... וימהר אברהם האהלה... ואל הבקר רץ אברהם... ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו... ויתן לפניו והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו" (בראשית יח, ב-ח). במדרש (במדבר רבה פרשה יד, ב), נאמר, שהעץ תחתיו ישבו המלאכים הוא סוכה:

באברהם כתיב: "והשענו תחת העץ" (בראשית יח, ד) שעשה להם סוכה. והקב"ה עשה סוכות לבניו ביציאתם ממצרים: "כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מב). ובארץ ישראל: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח). מהו ביום נשק? ביום זיונם של ל"א מלכים. ולע תיד לבוא מנין? "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיה ד, ו).

על כל הפעולות המהירות והמזורזות הללו של אברהם, אמר לו הקב"ה (בראשית רבה פרשה מח, י):

ר' אליעזר בשם ר' סימאי אמר, אמר הקב"ה לאברהם: ...אתה אומרת "והשענו תחת העץ" חייך שאני פורע לבניך במדבר, בארץ, ולעתיד לבא. "פרש ענן למסך" (תהלים קה, לט) הרי במדבר. בארץ מנין? "בסכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). לעתיד לבא מנין? שנאמר: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיה ד, ו).

את העץ - הסוכה, תחתיו יושבים אורחיו של אברהם אבינו, נמצא אח"כ גם כשאברהם אבינו עובר לבאר שבע, ובצורה רחבה יותר. כך נאמר בגמ' (סוטה י ע"א):

"ויטע אשל בבאר שבע" (בראשית כא, לג). אמר ריש לקיש: מלמד, שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: פרדס, וחד אמר: פונדק. "...ויקרא שם בשם ה' אל עולם" (בראשית שם). אמר ריש לקיש: אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא. מלמד, שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושם, כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם: וכי משלי אכלתם? משל אלהי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם.

"והבוטח בה' חסד יסובבנהו" (תהילים לב, י). אברהם מסובב את מידת החסד בעולם, והוא פועל לשם כך, בתוך האור המקיף שבסוכה, ששם שמים חל עליה. אב המון גוים, איתן האזרחי, מזכה את כל האזרח, גם אלה שלא מישראל, ליהנות מאור הסוכה ומקדושתה, ומלמדם לברך ולהודות לה'. ששם שמים יהיה שגור

על פיהם של באי עולם, כדי שייכירו את מי שאמר והיה העולם. איך עושים זאת? מסביר השם משמואל (מועדים, עמ' קסב):

הנה מדתו של אברהם אבינו לקרב את כל באי העולם אל תחת כנפי השכינה, והניח את הדרגין (=המדרגה הרוחנית) שלו שהיה חכם גדול, וכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו, ולא עוד אלא שהיה מרכבה לשכינה וטרוד בעבודתו ודבקו באלוקים, ומ"מ הניח את הכל ועסק עם אנשים פשוטים להאכילם ולהשקותם, כדי לקרבם למקום, ולא השיגח על עצמו כלל, אלא הכל צורך גבוה. זכה לעומתו שהשי"ת פרע לבניו במדבר ובשוב ולעתיד לבא.

כליותיו של אברהם אבינו נעשו לו כשני רבנים ולימדוהו תורה (בראשית רבה פרשה צה, ג). הטוב האלוקי שפע ממנו, והוא מסר את נפשו לטובת העולם כולו. הוא הטיב בהנהגת העולם את תכונת החסד הזו. "המעין הראשי של יסוד החסד הנשגב, סוד נפשו של ראש צורים, אברהם אבינו ע"ה" (הראי"ה קוק, אורות הקדש ג עמ' שמג).

בזכות מסירות הנפש של אברהם אבינו, זכו עם ישראל גם הם להתקרב לה'. וגם כאן מסביר השם משמואל (מועדים עמ' קעה):

מעתה יש לומר שבשביל זה זיכה לבניו אחריו מצות סוכה, שהיא כעין "הביאני המלך חדריו" (שיר השירים א, ד). והיינו שהי"ת מכניס את ישראל לסוכה, שהיא כולה השמות הקדושים, וחל שם שמים על הסוכה, ומשרה שם את האושפיזין קדישין, אף שעדיין לא כולם ראויים לכך, אלא שע"י קירוב זה יכניס בליבם אהבה ודביקות ויזכו לתשובה ואהבה, מקביל למעשה אברהם שתחילה השעינם תחת העץ.

סוכתו של אברהם אבינו תביאנו להיקבע בארץ.

"ונטעתים על אדמתם" (עמוס ט, טו). ולמה? בזכות אברהם, שנאמר בו "ויטע אשל" (בראשית כא, לג) (מדרש אגדה [בובר] שמות א, א)

במכות תשוב שבעת ימים

יצחק זורע וחופר בארות בגרר

יצחק אבינו מתיישב אף הוא כאברהם אביו בגרר. ושם: "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'" (בראשית כו, יב). בטעם מעשיו של יצחק, מסביר אור החיים הקדוש: "ואולי לא החזיק אברהם בארץ פלשתים בחזקה הראשונה, לזה רצה ד' שיחזיק יצחק בה, והוא החזיק בה בחזקה מעולה שחרש וזרע" (בראשית כו, ב). יצחק בא לגרר להשלים את חזקתו של אברהם אבינו שרק התהלך בגרר וגר בה מעט, אבל עדיין לא הייתה חזקה מלאה בחריש וזריעה. בחזקת יצחק הושלמה חזקת כל הארצות של אברהם אבינו, והקב"ה נתן ליצחק את נחלת ארץ ישראל שאברהם התהלך בה.

הקב"ה אומר ליצחק: "שכון בארץ אשר אומר אליך, גור בארץ הזאת ואהיה עמך וגו'" (בראשית כו, ב-ג). חז"ל אומרים: "שכון בארץ - עשה שכונה בארץ ישראל. הוי נוסע הוי זורע הוי נציב. דבר אחר: שכון בארץ - שכן את השכינה בארץ" (בראשית רבה סד, ג). הנצי"ב (הוספות להעמק דבר בראשית כו, ב) מסביר שהדרשה התבססה על כך שנאמר שכון ולא שב, ומכאן למדנו מצוות יישוב הארץ, ומצווה זו נאמרה במיוחד ליצחק שהוא המקור ממנו נלמד על מצוות יישוב הארץ ע"י עם ישראל. יצחק בא אם כן לגרר, להשלים ולשכלל את חזקתו של אברהם אבינו.

מדוע מודגש בפסוק הכמות שהוציאה השדה? כך נאמר במדרש (בראשית רבה וילנא) פרשה סד, ו):

אמר ר' חלבו: בארץ ההיא, בשנה ההיא - הארץ קשה והשנה קשה. ואלו היתה יפה על אחת כמה וכמה? וימצא בשנה ההוא מאה שערים. מאה כורים, מאה שערים, מאה מנינים. מאה שערים - מלמד שהאמידו אותה ועשת מאה כמה שהאמידו. והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במשקל ובמדה ובמנין, מפני מה מדד אותה? מפני המעשרות.

יצחק מדד את הכמות שהוציאה השדה כדי להפריש מעשר. כך במדרש (במדבר רבה וילנא) פרשה יב, יא):

"ויזרע יצחק". מהו "וימצא בשנה ההיא מאה שערים", מלמד שמדדו לעשרו. כי תדע, וכן הזהיר הקב"ה את ישראל, שאם יעשרו תבואתם יברכם בעושר, שנאמר: "עשר תעשר" - עשר בשביל שתתעשר.

הוא המשיך בכך את מעשי אבינו אברהם, שהפריש תרומה גדולה, ויעקב המשיך אחריו ונתן מעשר ראשון. כך במדרש (תנחומא | בובר) פרשת ראה סימן יב):

אבות הראשונים הפרישו תרומות ומעשרות, אברהם הפריש תרומה גדולה, שנאמר: "הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון" (בראשית יד, כב), ואין

הרמה אלא תרומה, שנאמר: "והרמותם ממנו תרומת ה'" (במדבר יח, כו).
יצחק הפריש מעשר שני, שנאמר: "ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה
ההוא מאה שערים" (בראשית כו, יב). אמר ר' אבא בר כהנא והלא אין
הברכה שורה, לא על המדוד, ולא על השקול, ולא על המנוי. ולמה מדדן?
בשביל לעשרן, דכתיב: "ויברכהו ה'" (שם). יעקב הפריש מעשר ראשון,
שנאמר: "וכל אשר תתן לי עשר אנחנו לך" (בראשית כח, כב).

האבות השתרשו בארץ, הפרישו מעשרות והתברכו בשפע רב. שפע זה, בא
ליצחק לאחר קשיים רבים. השנה קשה והארץ קשה. הוא זורע וחופר בארות, ועם
כל העיכובים והטרדות הוא מגדיל את רכושו - צאן, בקר, ובארות. הפלשתים
סותמים ומציקים, ויצחק ממשיך למרות הכל. הקב"ה נגלה אליו ואומר לו: "אל
תירא כי אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי" (בראשית
כו, כד). התגלות ה' ליצחק היא אמנם לאחר שיצחק עובר לבאר שבע, אבל היא
מסבירה את מעשיו של יצחק בגרר. כך בתוספתא (ברכות פ"ו מ"ח):

ר' דוסתאי בי ר' יניי אמר משם ר' מאיר: הרי הוא אומר ביצחק: "וברכתיך
והרבתי את זרעך בעבור אברהם עבדי" (בראשית כו, כד). דרש יצחק
ואמר: הואיל ואין הברכה שורה אלא על מעשה ידי, עימר וזרע, שנאמר:
"ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההיא מאה שערים". מאה - מנין
מאה, שערים מאה, דגנים מאה. שערים ששערו מאה פעמים, נמצא על
אחד מאה במה ששיערו.

בסוכות
תשובו
שבעת
יונים

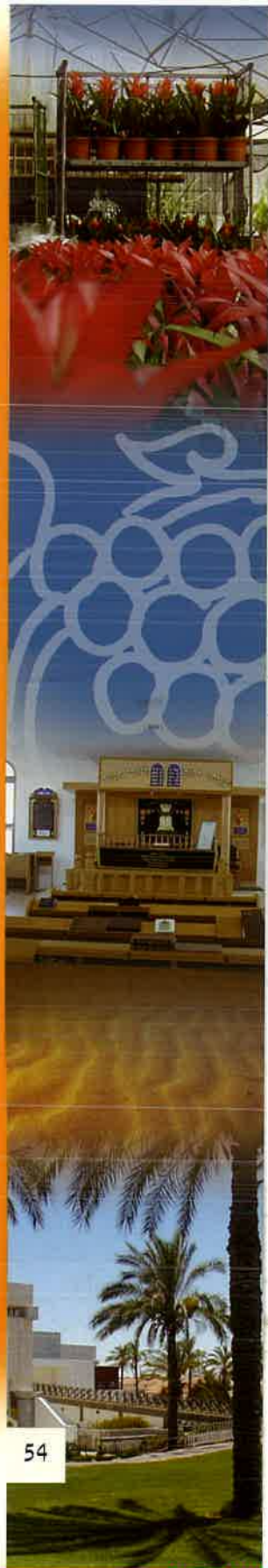
סוכת קטיף

יצחק מעמר וזורע למרות הכל, ומסירות הנפש של יצחק הביאה שפע של ברכה בתבואותיו למרות הקשיים שהפלשתים הערימו. כך במדרש (בראשית רבה פרשה עג):

כל מקום שהצדיקים הולכים ברכה הולכת עמם, ירד יצחק לגרר ובאת ברכה לרגלו שנאמר: "ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו'" (בראשית כו, יב).

כאן התקיימה הבטחת ה' לעושר, ובכך התקדש שם שמים, "ויקנאו אותו פלשתים" (בראשית כו, יד). "אמר ר' חנין: עד שהיו אומרים - אבל פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזהבו של אבימלך" (בראשית רבה [וילנא] פרשה סד, ז).

גם לאותו חבל ארץ בה היה גר יצחק אבינו - באזור גרר, חזרו בניו והתיישבו שם. גוש קטיף הוא באזור גרר ובסמוך לו, ובו קמו ישובים ובהם מוסדות חינוך ותורה, תעשייה וחקלאות לתפארת. למרות כל הקשיים שהפלשתים בני זמננו ניסו להערים, ולמרות המלחמה שהם ניהלו מולנו בירי טילים ופצצות, עם כל זאת, כדרכו של יצחק אבינו לא עצרנו והמשכנו הלאה. הפלשתים סתמו ליצחק את הבארות של אברהם, והוא פתחם. הוא חפר בארות חדשים וגם אותם סתמו - עשק ושטנה. יצחק התעקש ובבאר האחרונה, הם אלה שנכנעו: "ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה, ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ" (בראשית כו, כב). כך גם בניו ממשיכיו. עם כל השטנות וההתעשקויות, הרחיבו ופרו בארץ. לצערנו, גורשנו ממקומנו, דווקא ע"י ממשלת ישראל, אבל בעז"ה עוד נשוב, וירחיב ה' לנו בארץ הזאת.

יעקב

יעקב ועשו - התם והשעיר, והישיבה בסוכות

בזוהר (רעיא מהימנא, ח"ג [ויקרא] פרשת אמור דף ק ע"א) נאמר שפגישת יעקב ועשו מרמזת על ימי הדין - ראש השנה ויום כיפור. עשו הוא השעיר לעזאזל, והדורון שיעקב נתן לו הוא רמז לכפרת היום "אכפרה פניו במנחה" (בראשית לב, כ). בניין הסוכות של יעקב לאחר פרידתם, מרמז על חג הסוכות, ועל השמחה שהקב"ה שמח בבניו.

יעקב ועשו הם תאומים, והם כ"שני השעירים של יום הכיפורים. מצוותן שיהיו שניהן שווין במראה, ובקומה, ובדמים, ובלקחתן כאחד השוים" (משנה יומא ו, א). זהו גם שורש המאבק ביניהם. רבקה מספרת ליעקב בנה: "הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר. הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני ה' לפני מותי" (בראשית כז, ו-ז). רבקה שומעת ומייעצת ליעקב: "ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך. לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב" (בראשית כז, ח-ט). מדוע שני גדיי עזים טובים?

ר' חלבו אמר: טובים לך שעל ידן את נוטל את הברכות, וטובים לבניך שעל ידן הוא מתכפר להם ביום הכיפורים, דכתיב: 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם' (ויקרא טז, ל). (בראשית רבה, פרשה סה, יד).

כאן נעוץ המאבק - מי יהיה התם שייכנס לפני ולפנים ויתברך לפני ה', ומי יהיה השעיר לעזאזל? כשיעקב אבינו, הוא זה שנכנס לבסוף ראשון על מנת לקבל את הברכות נאמר:

"וירח את ריח בגדיו" (בראשית כז, כז) - מהו וירח את ריח בגדיו? יש דורשים לומר הקטורת העתידה לעשות בבית המקדש הפיח הקב"ה ריחה בבגדיו של יעקב, אבל כשנכנס עשו הרשע, ר' אחא ור' יוחנן אמרו: נכנסה גיהנם עמו" (מדרש תנחומא (בובר) פרשת תולדות סימן כב).

עבודת הקטורת היא מרכז העבודה של יום הכיפורים, ומבגדי יעקב הריחו את ריח הקטורת.

אכן כך בכל יום כיפור, ולדורות:

"ונשא השעיר עליו" (ויקרא טז, כב) זה עשו, שנאמר: 'הן עשו אחי איש שעיר'. "את כל עונותם אל ארץ גזירה" (שם) את כל עונות תם שנאמר: 'ויעקב איש תם' (בראשית כה, כז). (בראשית רבה פרשה סה, יא).

יעקב הוא הנכנס לפני ולפנים, לכפר בקטורת. ~~ועשו הוא השעיר לעזאזל.~~

משם, לאחר הברור שבין יעקב ועשו, פונה "עשו לדרכו שעירה, ויעקב נסע סוכות" ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות" (בראשית לג, טז-יז).

בסוכות
תשבו
שבעת
ימים

סוכת קטיף

ז). בנין הסוכות איננו מקרי. מצוות סוכות היא הביטוי להבדל שבין ישראל ואומות העולם. חז"ל מספרים שלעתיד לבוא יציע הקב"ה לאומות העולם לקיימה:

מצווה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה... מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר: "ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו" (תהלים ב, ג). (עבודה זרה ג ע"א).

אומות העולם בועטים בסוכה, במקום בו שורה שכינה בסכך ובדפנותיה, ובמה שביניהם. הם אינם מסוגלים לסבול ולעכל את התוכן המיוחד של המצווה. קשה לקבל ולהבין, שחללו של מקום מתקדש לפרק זמן קצוב, ובתאריך מסוים ע"פ צו ה', כשישראל בונים את הסוכות כראוי וכנדרש. ומכאן יחסם למצוות בכלל.

בחג זה מקריבים ישראל קרבנות כנגד אומות העולם:

"ביום השמיני עצרת" (במדבר כט, לה), זה שאמר הכתוב: "תחת אהבתי ישטנני ואני תפלה" (תהילים קט, ד). את מוצא בחג ישראל מקריבין לפניך שבעים פרים על שבעים אומות. אמרו ישראל: רבון העולמים, הרי אנו מקריבין עליהם שבעים פרים, והיו צריכין לאהוב אותנו והם שונאין אותנו, שנאמר "תחת אהבתי ישטנני". לפיכך אמר להם הקב"ה עכשיו הקריבו על עצמכם: "ביום השמיני עצרת תהיה לכם והקרבתם עולה אשה ריח ניחוח לה' פר בן בקר אחד איל אחד" (במדבר כט, לה). משל למלך שעשה סעודה שבעת ימים וזימן כל בני אדם שבמדינה בשבעת ימי המשתה. כיון שעברו שבעת ימי המשתה אמר לאוהבו: כבר יצאנו ידינו מכל בני המדינה. נגלגל אני ואתה במה שתמצא, ליטרא בשר או של דג או ירק. כך אמר הקב"ה לישראל "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", גלגלו במה שאתם מוצאים בפר אחד ואיל אחד (במדבר רבה וילנא) פרשה כא, כד).

במקביל לימים בהם ישראל יושבים בסוכה, מקריבים קורבנות כנגד אומות העולם, ולבסוף ביום השמיני, ביום שהוא מעל לסדר הטבעי הרגיל, שמח הקב"ה עם עם ישראל לבד "עצרת תהיה לכם".

ויעקב נסע בסוכות

אחרי המפגש של יעקב אבינו עם עשו:

ויעקב נסע סכתה, ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סכת, על כן קרא שם המקום סכות. ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר (בראשית לג, יז-יח)

מה משמעות ישיבת יעקב אבינו בסוכות, ומה פשר מעברו מסוכות לשכם?

הישיבה בסוכה היא ביטוי לקרבה אל הטבע. ימי החג, הם הימים בהם אנו מקדשים את הטבע. "יושבים בסוכה, נאחזים באגודת נטעים רעננים, שמחים בשמחת המים, בשמחת הרוויה הטבעית בברכת ה' על היקום... ועל כל אילו אנו מטביעים את הוד הקדש שממלל לכל טבע" (הראי"ה קוק, אגרות הראי"ה, ג עמ' נח-נט). מצוות החג קשורים לטבע. סכך הסוכה הוא רק מדבר שגידולו מהארץ, ארבעה מינים הם מן הצומח, המים אותם מנסכים בחג, הם הבסיס המקיים את הטבע, והחג עצמו הוא מעבר בין עונות השנה, ובו מתפללים על המים. דווקא יעקב אבינו יושב בסוכות, מאחר והוא המאחד את השמימי עם הארצי: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (בראשית כח, יב). הוא רואה מלאכים עולים ויורדים, מלאכי ארץ ישראל ומלאכי חוץ לארץ, וזהו המראה שלו עצמו. "הוא הממשיך מבחינת באר שבע שהוא למעלה למעלה, עד ההשתלשלות למטה למטה למדרגה היותר תחתונה שהוא בחינת חרן" (האדמו"ר הזקן, תורה אור, פר' ויצא, עמ' כא). יעקב אבינו, שממנו י"ב השבטים, בניין האומה, ששם האומה היא שמו - ישראל, הוא זה שמתמודד עם מציאות חומרית מורכבת ומסובכת. יעקב מלשון עיכוב וסיבוכ, וישראל, ישר עם אל, עם המגמה העליונה ביותר, והיעוד הגדול של עם ישראל.

בדרך חזרה מחרן, היה על יעקב להתמודד עם המלאך הפוגע בכף ירכו - בגיד הנשה, המסתעף מאבר המילה. המלאך פוגע דווקא שם, זאת מאחר:

ואומות העולם אינם יכולים להשיג איך נעשה הבשר מקודש, איך נעשו התפקידים הגשמיים בעצמם אידיאליים, הערלה מעכבת. יוכל השכל לשוט, להקיף, לעדן את הרצון היסודי, שיהיו ערכיו ערכים מלאים קושט אמת וצדק, זה אי אפשר כי אם בעצת ה' הבאה על נחלת עולמים אשר לו, ישראל עם קרובו, זרע אברהם אוהבו כרות ברית הקדש (הראי"ה קוק, אורות, עמ' קע).

החיבור והקישור בין הגשמי והרוחני, הוא דבר מחדש, ויעקב מחדיר ומלמד זאת לעולם. הוא שוהה בסוכות הנמצאות בעבר הירדן המזרחי (יהושע יג, כז), וע"פ חז"ל, הוא שבה שם שמונה עשרה חודשים (מגילה יז ע"א). שם בסוכות הוא מכשיר את אותה תכונה של עילוי הצדדים החומריים של העולם וקידושם. לאחר

בסוכות
תשובו
שבועת
יעים

סוכת קטיף

פרק הכנה זה, הוא עובר לשכם, שם הוא משריש לעולם כולו שזוהי הנהגת עם ישראל: "ויהיו את פני העיר". אמר רב: מטבע תיקון להם. ושמואל אמר: שווקים תיקון להם. ורבי יוחנן אמר: מרחצאות תיקון להם" (שבת לג ע"ב). מה משמעות תיקון השווקים, המטבע והמרחצאות, ומדוע בשכם דוקא?

יעקב תיקן מטבע שווקים ומרחצאות בשכם דוקא, שצפה ברוח הקדש שהוא מקום המוכן לפורענות של חלוקת מלכות בית דוד. ויסוד מאסן במלכות בית דוד... הוא מפני שנחסרה האמונה שמלך העוסק בתורה וחכמה כדוד ושלמה יוכל לעסוק יפה בעסקי העולם של הנהגת מלכות, ובא יעקב איש תם יושב אהלים ונותן סימן שהוא מתקן גם מטבע שווקים ומרחצאות (הראי"ה קוק, אגרות הראיה ג, עמ' ו-ז).

תיקונים אלה לא נועדו לשם תענוגות אישיות שונות, וכפי שגינה לימים ר' שמעון בן יוחאי את מעשי הרומאים שתקנו שווקים, גשרים, ומרחצאות בארץ ישראל לצורכיהם: "תקנו שווקין - להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמן, גשרים - ליטול מהן מכס" (שבת לג ע"ב). יעקב אבינו מבטא בכך שדברים חומריים כמו כלכלה (=מטבע שווקים) או בריאות והיגיינה (=מרחצאות), גם הם בעלי ערך וחשיבות, וצורך קיומי של כל אומה, והם משרתים מטרה נעלה. הם משמשים כאמצעים והם אינם מטרות בפני עצמן, אבל גם הם תיקון לטובת הכלל, לשם שמירת צלם אלוהים של האדם, וליכולתו לחיות ולהתקיים. רשב"י שגינה את הרומאים, עסק אף הוא כשיצא מהמערה בתיקון חומרי של הכשרת דרך טהורה (שבת לג ע"ב), וכך עשה אח"כ גם אח"כ בטבריה, בעת תיקון צדדים חומריים לתועלת הכלל: "אמר צריכין אנו לעשות תקנה כמו שעשו אבותינו הראשונים ויהיו את פני העיר" (ירושלמי שביעית ט, א).

מלכים כמו דוד ושלמה עסקו בפיתוח ובתיקון צדדים חומריים של בניין האומה בארץ, וכך גם נדרש ממלכים אחרים. סמכויותיהם הרבות, ותפקידם המורכב

והקשה, הוא לשם מטרה אחת:

ובכל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק (רמב"ם הלכות מלכים ד, י)

סוכות הוא המקום שם ביסס יעקב אבינו דרך זאת, ומשם כשהוא שלם בגוף, בממון ובתורה, ביחס הנכון והמתאים שבין החומר והרוח, הוא בא להנחיל זאת ליושבי ארץ כנען, ולעולם כולו. הוא עושה זאת בשכס דווקא מפני ששם התפלגה מלכות בית דוד, ואצל מלכי ישראל היה ניתוס ופער בין החומר והרוח. מלכי ישראל בנו ופתחו את הארץ, בנו ערים חדשות, (ירבעם בן נבט - שכס ופנואל, בעשא את הרמה, עמרי את השומרון, אחאב - ערים בשומרון, ועוד), אך רובם היו עובדי עבודה זרה.

יעקב אבינו הציב את הנהגת המלכות השלמה והאידיאלית, וכפי שהיה בימי דוד ושלמה, את "סוכת דוד", וכך ציוה אותנו לדורות:

יעקב איש תם רק הוא בא שלם. ומעשה אבות סימן לבנים, ולאגד את כל כשרון יחדיו להיות בחוברת, לקדש שם השי"ת ששמו שלום, "והקדישו את קדוש יעקב, ואת אלוכי ישראל יעריצו" (ישעיהו כט, כג). (הראי"ה קוק, עין איה שבת, חלק א אות רפה).

בסוכות
תשבו
שבעת
ימים

עשה

עשה מוציא את העם מרעמסס סוכותה

יעקב ובניו ישבו ברעמסס, במיטב הארץ: "וויאמרו אל פרעה רעה צאן עבדיך גם אנחנו גם אבותינו... לגור בארץ באנו... ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן... ויתן להם אחזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה" (בראשית מז, ג-יא). ישיבתם שם התאפשרה לאחר שהמצרים סילקו משם את העבודה זרה שלחם, ע"פ דרישתו של יוסף (תורה שלמה, בראשית, מז אות כח בהערה). על משמעות ישיבת ישראל שם, ועל ביעור העבודה זרה משם נאמר בזוהר (רעיא מהימנא, ח"ג, דף רנ ע"ב - רנא ע"א - תרגום):

זהו שבקש יוסף את ארץ רעמסס לרעות צאנם, כדי להשליט אחיו על אלוהי מצרים, שיהיו נכנעים תחת ידיהם כעבדים תחת מלכם, שיהיו כולם נכנעים תחת שם הוי"ה מצדם, ולא ישלוט בעולם אלא שם הוי"ה.

בגושן גידלו המצרים צאן לשם עבודה זרה בשל דושנה (זהר שם). אך רועי צאן שמגדלים לשם חליבה וגיזה, זו "תועבת מצרים כל רועה צאן" (בראשית מ, לד). אם כן, מטרת רעיית הצאן דווקא שם, נועדה להמליך את ה' גם על אלוסי מצרים. (הרב אריה הנדלר, חן המקום, עמ' 31-32).

לאחר מות יוסף, עם ישראל מתפזר בכל מצרים, אך המקום המרכזי בו משעבדים המצרים את ישראל הוא רעמסס: "ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס" (שמות א, יא) - "שלא היו ראויות מתחלה לכך ועשאו חזקות ובצורות לאוצר" (רש"י שם). ע"פ חז"ל פיתום ורעמסס זהו אותו מקום: "את פיתום ואת רעמסס - רב ושמואל, חד אמר: פיתום שמה, ולמה נקרא שמה רעמסס? שראשון ראשון מתרוסס; וחד אמר: רעמסס שמה, ולמה נקרא שמה פיתום? שראשון ראשון פי תהום בולעו" (סוטה יא ע"א).

כשהגיע העת לצאת ממצרים מכנס משה רבנו את כולם לרעמסס ומשם יוצאים לדרך: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (שמות יב, ד) - "זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפוזרים בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כולם לרעמסס" (רש"י שם). על זה אמר אחר כך דוד המלך: "מושיב יחידי ביתה" (תהילים סח, ז) - "רוצה לומר, בהיותכם במצרים יחידי מפוזרים בכל הארץ אחד הנה ואחד הנה, הלא בעת בוא הגאולה כנס המקום אתכם בשעה אחת לרעמסס והושיב אתכם בבית אחד כלומר בכנסיה אחת" (מצודת דוד שם).

באותה נקודת ציון, באותו מקום שם המליכו בני ישראל את ה' על האלילות המצרית, ובאותו מקום שם השתעבדו ישראל וגאלצו לבנות בשיעבוד נורא מגדלי ענק לאוצרות הזהב והכסף של פרעה, לפולחן החומר והעושר, משם הם נגאלים ביד רמה לעיני מצרים, לבשר את גדלות ה' בעולם ואת שכינתו על ששים רבוא

אדם, האומה הישראלית, שיוצאת לדרך.

המקום הראשון אליו הם הולכים ממצרים - ובו הם גם חונים, הוא סוכות: "ויסעו בני ישראל מרעמסס סתה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף" (שמות יב, לז). גם המעבר מרעמסס לסוכות היה מהיר. חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל בא - מס' דפסחא פרשה יד) מעירים שהמרחק בין רעמסס לסוכות הוא מאה ועשרים מיל, "ובאו שם לפי שעה, שנאמר: 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' " (שמות יט, ד). כך הסביר הרשב"ם (במדבר יא, לה): "לפי שאין כתוב שם ויסעו מרעמסס ויחנו סוכותה. לומר לך שלפי שעה באו מרעמסס לסוכות, ובשעה שנסעו מרעמסס, נסעו כמו כן מסוכות, וזהו כנפי נשרים".

כך מתואר במדרש (שכל טוב [בובר] שמות יב, לז):

וכיון שנסעו מרעמסס דהיינו בתוך ארץ מצרים, כיסם הקב"ה בשבעת ענני כבוד, והיו מסובבין עליהם כסוכה, כדכתיב: "כי על כל כבוד חופה" (ישעיהו ד, ה), וכן הוא אומר: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאיו אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מג). ואותו היום שנסעו מרעמסס הלכו תק"כ מיל, לקיים מה שנאמר: "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (שמות יט, ד), וכתב: "יפרוש כנפיו יקחהו ישארו על אברתו" (דברים לב, יא), וכיון שחנו לאותו המקום ראו שהיו מסתוככין בענני כבוד, ולכן קראו שם המקום סוכות, דכתיב: "ויסעו מסוכות ויחנו באיתם" (במדבר לג, ו), מה איתם מקום, דכתיב: "במדבר איתם" (שם שם ח), אף סוכות מקום. ואפילו תימא ר' אליעזר דאמר סוכות ממש עשו להם במקום חנייתם לסוף תק"כ מיל, דכתיב: "הושבתי את בני ישראל" (ויקרא כג, מג), כדרך מלכים היושבים בסוכות, ולא כדרך עבדים שבורחין בהחבא, ואפילו הכי על שם סוכות שעשו להם קראו שם המקום סוכות. ודומה לדבר: "ייעקב נסע סוכותה" (בראשית לג, יז). הרי יש לך שני מקומות ששמן סוכות, אחד בין רעמסס ובין איתם, ואחד בארץ ישראל.

מה פשר המעבר המהיר מרעמסס לסוכות, והישיבה בסוכות דווקא?

הרב צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק, ה, סוכות אות יג, עמ' קכב) מסביר שהם עשו שם סוכות כהלכתם, מאחר וביציאת מצרים הם זכו להארה רוחנית גבוהה, אלא שהיא הייתה מוגבלת לפי שעה, ומיד נכסה מהם מפני שעדיין לא היו בשלים ומתוקנים לקבל את השפע והארה העליונה, כמו שנאמר "ואת ערום וערירה" שלא היה בידם רק שתי מצוות - מילה ופסח. מלבד זאת, גם הייתה טענה כלפיהם מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. ולכן:

אז הוצרך להופיע עליהם האור מקיף ממקום גבוה מאד נעלה, גם להגן ולדחות מהם החיצונים שהיה מוצאם מקליפת שבעים אומות שעוד לא זכו לכבוש אותם והיה האויר מלא מטומאת ארץ העמים, כי עוד לא היה מקדושת ארץ ישראל, וגם התורה עוד לא ניתנה להם, וע"י שהופיע עליהם מהאור המקיף הגדול, ניצלו. ...נזה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי

בסוכות תשבו שבעת ימים

סוכת קטיף

את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים" - שנזכה מעין בחינת הדעת של אז בהתקשרות בשורש. (פרי צדיק שם)

המהלך הגדול שהיה ביציאת מצרים, הריכוז הגדול למקום אחד לרעמסס ומשם לסוכות בהנהגתו של משה רבנו, יהיה גם לעתיד לבא (וכך נאמר במדרש):

אמר הקב"ה לישראל כשהייתם במצרים הייתם מפוזרים, וכנסתי אתכם לשעה קלה לרעמסס, ועכשיו אתם מפוזרים בכל הארצות. וכשם שקבצתי אתכם לשעבר, כך אני אקבץ אתכם לעתיד לבוא, שנאמר: "יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו... ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ" (ישעיה יא, יב), לכך נאמר: "מארצות קבצם" (תהילים קז, ג). (מדרש תהילים [בובר] שם).

לעתיד לבא האיסוף וההתכנסות של כל ישראל מכל הגלויות יהיה לסוכה שבארץ ישראל, לסוכה הגדולה שבירושלים "ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון" (תהילים עו, ג), בצל השכינה והאמונה "בצילא דמהימנותא" (זהר ח"ג דף קג ע"א).

עשה רבנו היה מכניס את העם לארץ בחג הסוכות

עם ישראל יצא ממצרים, אך בשל חטא המרגלים, כניסתם לארץ התאחרה בארבעים שנה, ובסמוך לחג הפסח בשנת הארבעים נכנסו עם ישראל לארץ. השם משמואל (מועדים - סוכות, עמ' קמט-קנ) מחדש שאלמלי חטא העגל היה עם ישראל נכנס לארץ, בחג סוכות הראשון, כחצי שנה לאחר צאתם ממצרים, והיה מתקיים מיד: "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה', מקדש ה' כוננו ידיך" (שמות טו, יז).

מה סדר הזמנים מאז יציאת מצרים? בחג השבועות קיבלו את התורה, חמישים יום לאחר היציאה ממצרים, ובמעמד זה: "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" (שמות כד, יב). משה רבנו עלה למרום לארבעים ימים נוספים, ושיאם היה אמור להיות בי"ז בתמוז, עם קבלת הלוחות. מט"ו בניסן יום צאתם ממצרים, עד י"ז בתמוז, יום קבלת הלוחות, הם 90 יום - שלושה חודשים, שהם מקבילים לשלושה חודשי הבחנה של גורת ושפחה משוחררת עד שהיא יכולה להנשא (תוספתא יבמות פ"ו ה"ו). אלא שעם ישראל עשה את העגל, לא היה ראוי ובשל לקבל את הלוחות, ומשה רבנו שברם. שוב עלה משה רבנו בא' באלול להר סיני, ולאחר ארבעים יום, ב' בתשרי, ביום שמסוגל לכפרה ותשובה, טרם הציווי המפורש על יום כיפור, עמד עם ישראל באותו מצב ולא חטא, עד בוא משה רבנו עם הלוחות השניות. לאחר קבלת הלוחות השניות "ויקהל משה" (שמות לה, א) - "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר" (רש"י). בי"א בתשרי מצווה משה את העם להביא תרומות ונדבות למשכן. "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר" (שמות לו, ג). - שני ימים. הרי י"ב וי"ג. ובי"ד תשרי נטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במניין ובמשקל, ובט"ו בתשרי התחילו לעשות... ולכך אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי" (גר"א לשיר השירים א, ד). את המשכן - הסוכה הגדולה "ויהי בשלם סוכו ומעונותו בציון" (תהילים עו, ג), החלו לבנות ביום בו נצטוונו אח"כ לשבת בסוכה. בניית המשכן הסתיימה בכ"ה בכסלו (ילקוט שמעוני מלכים א רמז קפד), ובסך הכל מי"א בתשרי עד כ"ד בכסלו, שבעים ושנים יום כנגד מילוי השם הגדול.

אלמלי היו חוטאים בעגל הכל היה נראה אחרת. משה רבנו היה מביא את הלוחות הראשונות בי"ז בתמוז, ולמחרת בי"ח בתמוז היה מצווה אותם על מלאכת המשכן. לכשנספור שבעים ושנים יום מי"ח תמוז, אזי מלאכת המשכן הייתה מסתיימת בא' בתשרי. בשנים עשר יום הבאים היו עושים את חנוכת המשכן והיו נכנסים לארץ ישראל, וכך כותב השם משמואל:

"והיו נוסעים תיכף לארץ ישראל. והנה המהלך מחורב עד קדש ברנע שהלכו אח"כ בשלושה ימים (במדבר י, לג), קל וחומר אלמלא חטאו היו

בסוכות
תשבו
שבעת
ימים

מגיעים בשלושה ימים עד מקום בית המקדש, כי אז לא היה שייך קדש
ברנע שהרי לא היו צריכים לעשות מלחמה כלל, ותיכף היה יורד להם
המקדש מהשמים, וזה היה בט"ו בתשרי יום חג הסוכות, והיה מתקיים
המקרא בשלמות "הביאני המלך חדריו" (שיר השירים א, ד).

השם משמואל ממשיך להסביר, שכשם שציצית מצרים החלה בפסח והייתה
אמורה להסתיים בסוכות עם הכניסה לארץ, כך יהיה לעתיד לבא בחנוכה הבית
השלישי, שיהיה מניסן ועד תשרי, כאמור ביחזקאל (מה, יח-כה). חנוכה הבית
תחל בחודש ניסן חודש שהוא מיוחד יותר לישראל, בו נגאלו ובו עתידים להגאל,
עד חודש תשרי, שהוא זמן בו כל העולם נידון, ומקריבים בו שבעים קרבנות
כנגד שבעים אומות העולם, העולות לירושלים "להשתחוות למלך ה' צבאות
ולחג את חג הסוכות" (זכריה יד, טז). חנוכה בית שלישי תסתיים בסוכות, וכשם
ששלמה המלך חנך את הבית הראשון בצמידות לחג הסוכות. גם אז, מכל קצות
העולם נקהלו ובאו ללמוד משלמה תורה וחכמה, ולספוג מקדושתה של הארץ
וירושלים. "אני קהלת מלך בירושלים", ובספר זה הנקרא בימי חג הסוכות, דברי
חכמה על החיים ומהותם, אותם אמר שלמה בפני אומות העולם (נצי"ב, הרחב
דבר, במדבר כט, יט).

בחג סוכות מכירים האומות ש"והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה'
אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ז), בעלייתם למקדש בירושלים, כשעם ישראל יושב
בנחלתו ובארצו.

אהרון

ענני הכבוד בזכות אהרון הכהן

בגמ' (סוכה יא ע"ב) נאמר:

כי בסכות הושבתי את בני ישראל - ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר.
רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם.

סוכות - ענני הכבוד היו בזכות אהרון הכהן. כך נאמר בגמ' (תענית ט ע"א):

רבי יוסי ברכי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הבאר... מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד, שנאמר: "וישמע הכנעני מלך ערד" (במדבר כא, א), מה שמועה שמעו? שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן" (במדבר כ, כט). אמר רבי אבהו: אל תקרי ויראו אלא וייראו.

ענני הכבוד הם ענני הקדושה, החסד האלוקי השופע, שהקיפו את עם ישראל בזמן הליכתם במדבר. הרב צדוק הכהן מלובלין (ליקוטי אמרים מח ע"ב) כותב שענני הכבוד הם אור מקיף, כי מעלת הכהן היא בבגדי הכהונה שהוא לובש שהם לכבוד ולתפארת, ועל כן הם כנגד אהרן הכהן.

אהרון הכהן הוא מידת החסד, ועל כן כשנסתלק הוא, הסתלקו ענני הכבוד עימו. כשעם ישראל היו תחת ענני הכבוד הם היו תחת אור מקיף, והם היו מוגנים גם מבחינה פיזית. ענני הכבוד הגנו על ישראל גם מהאויבים "היו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטרות, והענן מקבלם" (רש"י שמות יט, ד). כשהסתלקו ענני הכבוד, רצה מלך ערד - עמלק (תנחומא, חקת פרשה יח) להלחם בישראל, מאחר ועמלק הוא הניגוד הגמור ההופכי לקדושת ישראל בעולם. לעתיד לבוא גם מלחמת גוג ומגוג שעניינים כעין עמלק, יבוא קיצם בחג הסוכות (שם משמואל, מועדים - סוכות עמ' קפז).

בסוכות
תשובו
שבועת
יעים

יוסף הודה בארצו

עצמותיו של יוסף הצדיק עלו עם בני ישראל ממצרים: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם" (שמות יג, יט). כך מסופר בתוספתא (סוטה [ליברמן] ד, ז):

יוסף היה קבור. והלך משה ועמד על קברות המלכים ואמר: יוסף יוסף, הגיע שעה שהקב"ה גואל את ישראל, הרי שכינה מעוכבת לך, וישראל מעוכבין לך, וענני כבוד מעכבין לך, אם אתה מגלה את עצמך מוטב, ואם לאו נקיים אנחנו משבועה שהשבעת את אבותינו. מיד הקיץ ארונו של יוסף ובא משה ונטלו, והיו שני ארונות מהלכין אחד ארון קדש ואחד ארון של מת. והיו כל עוברין ושבין ואומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? אמרו להם: אחד ארון קדש, ואחד ארון של מת. אמרו להם: וכי אפשר לארון קדש להלך עם ארונו של מת? אמרו להם מת מוטל בארון זה, קיים מה שכתוב ומונח בארון זה.

קיים זה מה שכתוב בזה, במובן זה שיעדיה של התורה הוא בקיומה על ידינו כאומה כאן בארץ ישראל, ולזה חתר יוסף בעבודתו.

משנכנסו בני ישראל לארץ, נקבר יוסף הצדיק בשכם: "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה" (יהושע כד, לב). יוסף נמכר בשכם, ולשם הוא חזר, כאמור במדרש (שמות רבה [וילנא] פרשה כ, ט):

כשבא (=יוסף) ליפטר מן העולם, השביע אותם ואמר להם: בבקשה מכס אחי, משכם גנתם אותי חי, החזירו את עצמותי לשכם. לך נאמר: "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם" (יהושע שם).

מדוע זכה יוסף ששבועתו זו תתקיים לאחר שנים רבות כל כך? על כך השיב המדרש (דברים רבה [וילנא] פרשה ב, ח):

יוסף הודה בארצו. מניין? גבירתו אומרת: "ראו הביא לנו איש עברי" (בראשית לט, יד), ולא כפר. אלא "גנב גנבתי מארץ העברים" (בראשית מט, טז). נקבר בארצו מניין? שנאמר: "ואת עצמות יוסף אשר העלו מארץ מצרים קברו בשכם" (יהושע שם).

יוסף הצדיק השריש שם שמים במצרים: "ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלוקים (בראשית לט, יד), "הלא לאלוקים פתרונים" (בראשית מ, ח), "בלעדי אלוים יענה את שלום פרעה" (בראשית מא, טז), "כי נכון הדבר מעם האלוים

וממהר האלוקים לעשתו" (בראשית מא, לב), ועוד. הוא גם הדגיש את מוצאו מארץ העברים: "...ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו" (בראשית לט, יד), "כי גנב גונבתי מארץ העברים" (בראשית מ, טו), והזהות בינו ובין מוצאו, ושם שמים ששגור בפיו, ביססה גם את ההכרה שיעוד האלוקות להתגלות בארץ העברים.

ההודאה בארץ, לא באה רק לומר, שיוסף לא שכח את מוצאו על אף כל מה שעבר עליו, אלא היא נועדה להדגיש את ראיית יעודו של יוסף, כשליח ה' המבסס את בניין עם ישראל, שיתחיל את דרכו כאן במצרים, וממצרים ייצא לארץ כנען להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש: "וישלחני אלוקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה. ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלוקים" (בראשית מה, ז-ח). יוסף הכין את התשתית במצרים, כדי שהקדושה העליונה תיקלט אצל אומות העולם, כשעם ישראל ישב בארצו על מכונו והיכלו, ומשם ישפיע יבסם וירומם את העולם כולו בקדושה וטהרה. כך הסביר הרב יעקב משה חרל"פ (מי מרום, בראשית, עמ' שמ):

"יוסף שהודה בארצו", וגם שהיה בבית האסורים אמר: "כי גנב גונבתי מארץ העברים". יסוד זה הוא השורש המחיה של עם ישראל כולו, שמקור מוצא חייהם אך מארץ ישראל. מכאן שיוסף שכחו לגלות תוספת בעולם, יש לאל ידו להוסיף גם על ארץ ישראל בחינות נוספות. בחינת כיבוש ארצות לאחר כיבוש ארץ ישראל, ולפשיט אוירא דארץ ישראל על העולם כולו... בכוחו של ישראל לרומם להדר לברך לעלה ולקלט, ולהפנות כל ההווה כולה אל המסילה הנכונה, אל דרך המלך, שכולה תטה שכם אחד לעובדו, ו"כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט).

תכונת ההודאה בארץ, והקישור והחיבור אליה, הושרשה לדורות גם אצל צאצאי יוסף. כך נאמר במדרש (ספרי במדבר פיסקא קלג):

למשפחות מנשה בן יוסף, כשם שחיבב יוסף את ארץ ישראל, כך יוצאי חלציו חיבבו את ארץ ישראל.

הדבר בולט אצל בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה, וכן אצל יהושע בן נון משבט אפרים, ואצל בני יוסף התובעים מיהושע נחלה גדולה יותר. יהושע הוביל את עם ישראל לארץ, כבש וחילק לכל שבט את מקומו הראוי לו, ובנות צלפחד דרשו את נחלתן בארץ, ודרך נגלתה ההלכה הזמנית שאין מעבירים נחלה ממטה למטה, וכן שבטי יוסף שדורשים להגדיל נחלתם, ובכך תתחזק האחיזה של כל שבט בנחלתו ובחלקו המיועד לו. כשעם ישראל ישב בארץ בצורה מסודרת וראויה, מקדש, מלכות, סנהדרין, נבואה, או אז יהיה ניתן להשפיע ולהשגיר בעולם שם שמים, את הקריאה הגדולה בשם ה'.

במכות תשוב שבעת ועים

דוד סוכת דוד הנופלת

הנביא עמוס (ט, יא-טו) מתנבא על הימים העתידיים לבא:

ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת וגדרתי את פריציה ויהרסתיו אקים ובניתי כימי עולם. למען יירשו את שארית אדום וכל הגוים אשר נקרא שמי עליהם נאם ה' עשה זאת. הנה ימים באים נאם ה' וגש חורש בקציר ודורך ענבים במשך הזרע, והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה. ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם. ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלקיך.

עם ישראל יירש את-הארץ, יהיה בה שפע של תבואה, עד אשר יקוים: "והשיג לכם דיש את בציר, ובציר ישיג את זרע" (ויקרא כו, ה) לא יספיקו לחרוש עד שיבא הקציר ולא יספיקו לבצור עד שיבא עת הזרע" (רש"י, עמוס ט, יג). הערים יבנו ולא תהינה שוממות, ועמל ישראל לא יהיה לריק: "שלא יהיה יגיעם לריק שיעבדו אדמתם ויאכלו אויביהם השכנים להם כמו שעשו בהיותם על אדמתם קודם חרבנה כאשר לא היו עושים רצון האל יתברך" (רד"ק שם יד). הנטיעה המשמעותית תהיה נטיעת עם ישראל בארץ "ונטעתים - כעץ הנטוע שלא יזוז ממקומו והענין שלא יגלו עוד מארצם וזה שיהיו תמיד עובדים האל יתברך ועושין את רצונו" (רד"ק שם טו). כל זה יתקיים כשהקב"ה יקים בעצמו את סוכת דוד הנופלת.

מהי סוכת דוד הנופלת?

בגמ' בסנהדרין (צו ע"ב). נאמר: "אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק: מי שמייע לך אימת אתי בר נפלי? אמר ליה: מאן בר נפלי? אמר ליה: משיח. משיח בר נפלי קרית ליה? אמר ליה: אין, דכתיב: 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת' " (עמוס ט, יא). המשיח נקרא בן הנפלים, וסוכת דוד היא מלך המשיח מבית דוד. מדוע הוא נקרא כך?

הרב צבי יהודה קוק, (מתוך התורה הגואלת, חלק ד, עמ' מב) הסביר שישנן מדרגות רבות ובהם גם נפילות רבות עד לגילוי הופעתו של מלך המשיח. התהליכים הם מורכבים, וישנן גזירות גדולות ועלויות לארץ שקודמות לבא המשיח שהם בבחינת נפלים. רק אח"כ באה הלידה של הוולד הגמור משיח האמת והצדק.

בימי הסוכות בברכת המזון, אנו מבקשים: "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת". זוהי בקשה להחיש את התהליכים ואת כל הנדרש, עד להופעת מלך

אושפיזין

המשיח. הקב"ה אף הוא ממתין ומצפה ליום זה.

מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה? הקב"ה. שנאמר: "ביום ההוא אקים את סוכת דוד" (עמוס ט, יא), שיהיו כל העולם אגודה אחת, שנאמר: "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" (צפניה ג, ט). (בראשית רבה [וילנא] פרשה פח, ז)

בסוכות
תשבו
שבעת
ימים

סדר נטילת לולב

תפלה נאה לומר קודם נטילת לולב:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵי, בְּפָרִי עֵץ הָדָר וְכַפֹּת
תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֲבוֹת וְעֵרְבֵי נֶחַל אוֹתִיּוֹת שְׁמֶךָ הַמְיֻחָד תִּקְרַב
אֶחָד אֶל אֶחָד וְהָיוּ לְאַחֲדִים בְּיָדֵי וְלִידַע אֵיךְ שְׁמֶךָ נִקְרָא עָלַי וְיִירָאוּ
מִגֹּשֶׁת אֵלַי וּבִנְעֻנְוֵי אוֹתָם תִּשְׁפִּיעַ שְׁפַע בְּרָכוֹת מִדַּעַת עֲלִיוֹן לְנוֹה
אֶפְרַיִן לְמִכּוֹן בֵּית אֱלֹהֵינוּ, וְתִהְיֶה חֲשׂוֹבָה לְפָנֶיךָ מִצּוֹת אֲרֻבָּעָה
מִיָּנִים אֱלֹ, כָּאֱלוֹ קִימַתִּיהָ בְּכָל פְּרֻטוֹתֶיהָ וְשִׁרְשֶׁיהָ וְתִרִי"ג מִצּוֹת
הַתְלוּיִם בָּהּ. כִּי כִנֵּנְתִּי לִיחְדָּא שְׁמָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיהָ
בְּדַחֲלֵי וּרְחִימוּ לִיחְדָּא שֵׁם י"ה בּו"ה בִּיחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל

אָמֵן: בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁתִּהְיֶה חֲשׂוֹבָה לְפָנֶיךָ מִצּוֹת אֲרֻבָּעָה מִיָּנִים אֱלֹ
כָּאֱלוֹ כִּנֵּנְתִּי בְּכָל הַכּוֹנוֹת שֶׁכִּנּוּ בָּהֶם אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בַּמִּצּוֹתָיו, וְצִוָּנוּ
עַל נְטִילַת לֹלֵב:

בפעם הראשון שמברך על הלולב מברך גם שהחיינו:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזֶמֶן
הַזֶּה:

נטילת לולב

ארבעה עינים וגידולם בארץ ישראל

את מצוות ארבעה מינים, יש לקיים בכל מקום בעולם, והיא איננה נכללת בגדר של מצוות התלויות בארץ, אלא מצווה שעל האדם לקיימה בכל מקום. אנפ"כ התורה קושרת את מצוות חג הסוכות לארץ: "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחוגו את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, לט-מ). חג הסוכות נחוג בשעת אסיפת הפירות. גם כשמעברים את השנה, היה על בית הדין לחשב שחג הסוכות יחול בעת האסיף: "באספכם את תבואת הארץ". כיצד? השתדל לעבר את השנה שתעשה את החג ברוב אסיפת כל הפירות" (ספרא אמור, פרשה יב, טו).

הרמב"ם כותב שנטילת המינים הללו הם הודאת שמחה לה' על צאתנו מהמדבר, וכניסתנו לארץ:

והנראה לי בארבעת מינים שבלולב, שהם שמחה בצאתם מן המדבר, אשר היה "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים אין לשותת" (במדבר כ, ה), אל מקום האילנות נותני פרי והנהרות. ולקח לזכרון זה: הנאה שבפירות האדמה, והטוב שבריחו, והיפה שבעליו, והטוב שבעשבים גם כן, רוצה לומר ערבי נחל. (מורה הנבוכים חלק שלישי פרק מג)

"הנאה שבפירות האדמה" - עץ התמר ממנו הלולב. "והטוב שבריחו" - העץ שפירותיו נותנים את הריח הטוב ביותר, האתרוג. "והיפה שבעליו" - ההדס, "והטוב שבעשבים" - הערבה. ארבעת המינים הללו מבטאים את הטוב, הנאה, היפה והריח שבכלל הפירות, מה שלא היה להם במדבר.

מדוע צייתה התורה ליטול דווקא את המינים הללו, ולא "זרע תאנה גפן ורמון", מה שלא היה לעם ישראל במדבר, וכפי שהם התלוננו לפני משה? עונה הרמב"ם, שיש שלושה טעמים מדוע דווקא מינים אלה ולא אחרים:

ואלו הארבעה מינים הם אשר קבצו שלשת הדברים האלה: [א] האחד מהם, רוב מציאותם בארץ ישראל בעת ההיא והיה כל אדם יכול למצאם. [ב] והענין השני, טוב מראה ורעננותם ויש מהם טובים בריחם והם אתרוג והדס, אבל לולב וערבה אין להם ריח לא טוב ולא רע. [ג] והענין השלישי, עומדם על לחותם ורעננותם בשבעה ימים, מה שאי אפשר זה באפרסקים ורמונים ובאספרגל ובאגס וכיוצא בהן.

המינים הללו גדלים בתקופה זו בארץ ישראל, ואז בשיא רעננותם ופריחתם, והם

והקחתם
לכם...
ושמחתם
לפני ה'
אלוהיכם
שבעת
ימים

סוכת קטיף

מחזיקים מעמד כך במשך כל ימי החג.

לכן, חובת נטילת ארבעה מינים, לא נחשבת כמצווה התלויה בארץ. אמנם ארבעת המינים קשורים לטבע של ארץ ישראל, לכן מצווה זו היא החוט המחבר והמקשר שבין המצוות התלויות בארץ ושאינן תלויות בארץ. כך הסביר הראי"ה קוק:

הן מצוות שהן חובת הגוף מצד עצמן, אבל הן קשורות לארץ ישראל בתוכנם הגלוי. באלה המצוות מתרכזים שני הכוחות, הכח של מצווה התלויה בארץ, והכח של מצוות התלויות בגוף... וכמה מרגשת היא האומה את היחש הכפול של קדושת הארץ וקדושת הגוף התלויה במצווה חביבה זו! וישראל אע"פ שאינם נביאים בני נביאים הם (פסחים סו ע"ב), ומרגישים הם מקדושת נשמתם פנימה את האורות הגדולים המתלהבים יחד במצווה חביבה זו הכוללת קדושת הארץ וקדושת הגוף, ועושים אותה בשמחה ובהידור גדול (עץ הדר השלם, עמ' ה-ו).

מבין גידולי ארץ ישראל הייחודיים הללו, ניכרים עצי הדקל הגדלים באזור גוש קטיף, מהם לוקחים ענפים לסכך, לולבים, ותמרים. הלולים הגדלים באזור גוש קטיף, נחשבים לזנים משובחים ביותר. בתקופת חג הסוכות מלאים עצי הדקל הללו בתמרים עסיסיים וטעימים במיוחד. גם בזאת ניכר שארץ ישראל נותנת פירותיה בעין יפה, ולא בכדי נקשרו שמות ישובים בגוש קטיף, לעץ התמר: נוה דקלים, גדיד.

פעלת אתרוגי ארץ ישראל

במאות השנים האחרונות, היו גדלים רוב האתרוגים בחו"ל. מששב עם ישראל לארצו, החלו ליטע מטעי אתרוגים כשרים בלתי מורכבים בארץ ישראל. האם יש ערך מוסף בנטילת אתרוגים הגדלים בארץ ישראל, על אף שאין היא מהמצוות התלויות בארץ? להלן מדברי גדולי ישראל בשאלה זו:

הראי"ה קוק (עץ הדר השלם, עמ' ז) נתן משקל משמעותי גם לכך שאתרוגים הלא מורכבים הללו גדלים בארץ ישראל:

היו משתוקקים כמה וכמה גדולי עולם צדיקי הדור וצדיקי אמת לקיים מצות אתרוג ביחוד מגידולי ארץ הקדש תובב"א, ולהוסיף החיבה היתה סיבה מאת ה' הבוחר בארץ חמדה, שנתגלה קלונם של האתרוגים הנמכרים מבני נכר שונאי ישראל מהגנות שבחו"ל ונתברר הדבר שהם מורכבים.

דברים דומים כתב הרב יחיאל מיכל אפשטיין, (ערוך השולחן או"ח סימן תרמח סעיף כט):

אין לנו שום היתר על אתרוגים, רק אותם שישראלים מעידים שיוודעים הנטיעות מתחילתן שאין בהם שום הרכבה כמו אתרוגי ארצנו הקדושה שבשם גדולי ישראל ותלמידי חכמים ויראי אלוקים משגיחים על הגיות שלא יהיה בהם שום הרכבה... ולכן כל איש מישראל אשר נגע יראת ה' בלבו לא יקח רק אתרוגי ארץ ישראל. ואיך לא נבוש ולא נכלם בדבר מצוה שנוכל לקיימה מפרי ארצנו הקדושה ליטול דוסא מארץ העמים? אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה. ועל זה נאמר וימאסו בארץ חמדה: ולכן יש להזהר בזה מאד מאד.

ולקחתם
לכם...
ושטחתם
לפני ה'
אלוהיכם
שבעת
ימים

סוכת קטיף

כך כתב גם הרב עובדיה הדאיה, (שו"ת ישכיל עבדי חלק ו סימן כא):

באתרוגים לא מצינו שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ומהיכא תיתי להעדיפם, הרי בשאר פירות שלא נשתבחה בהם ארץ ישראל, לא מצינו שחייב להקדימם בברכה על פירות חו"ל? אמנם לפענ"ד ברור שפירות ארץ ישראל הם יש להם עדיפות מצד קדושתן, שהם גדלו בקדושה ובטהרה, שהרי אויר ארץ העמים ועפרו טמא כידוע, ואם כן כשגדל הפרי בעפר ואויר ארץ העמים הרי גדל בטומאה, לא כן אויר ועפרה הוא טהור וקדוש, והרי מצינו בגמ' בכתובות קיב ע"א ר' אבא מנשק כיפי דעכו, ר"ח בר גמזא מגנדר בעפרה שנאמר: "כי רצו עבדיך את אביה ואת עפרה יחוננו" (תהילים קב, טו)... ומכיון שכל כך גדלה מעלתה וקדושתה... ואפר עפר הדומם חביב כל כך, מכל שכן המעולה מהדומם, שודאי עלינו לחבבו משאר צומח שבחו"ל הגדל בטומאת ארץ העמים, ודבר זה פשוט וברור לכל באין תפונה... ולענין הוצאתם לחו"ל, אף דע"י הוצאתם לחו"ל יטמאו בטומאת ארץ העמים, אבל הרי סוף סוף הם חשובים במעלתם מאתרוגי חו"ל, ששם היתה הורתם ולידתם בטומאה, ואתרוגי ארץ ישראל הורתם ולידתם בקדושה, ואף שנטמאו בטומאת ארץ העמים, סוף סוף לא פקעה קדושתם הראשונית שהורו וילדו בקדושה.

כך כותב גם הרב בנימין זילבר ("אתרוגי אה"ק ואתרוגי מרוקו", משנת בנימין - שביעית, סימן נט):

לדידי הדבר פשוט, אם הייתי בחו"ל (אקוה שגם להבא לא אהיה בחו"ל), הייתי נוהג לברך על של ארץ ישראל אפילו אינו הדור, מלכרך על של אתרוג לא מגידולי ארץ הקדש אפילו על המהודר ביותר. ולי אין צורך על זה ראיות, שזה כתוב כבר על לוח ליבי.

גדולי ישראל כתבו בסגנונות שונים, אך המכנה המשותף הוא שיש מעלה סגולית וייחודית ליטול דווקא אתרוגים הגדלים בארץ ישראל.

נטילת ארבעה מינים בסוכה

בטור אורח חיים סימן תרמד פסק:

ומחזיר ש"צ התפלה, ואחר חזרת התפלה נוטלין הלולב ומברכין עליו
על נטילת לולב, ושהחינו, וגומרין ההלל.

בספר "סדר היום" כתב: "יש נוהגים ליטול הלולב בסוכה לפני התפילה, ויש
נוהגים ליטול בבית הכנסת אחרי תפילת שחרית לפני ההלל". כתב על כך
השל"ה הקדוש:

מצאתי בכתבי הקודש של תלמידי האר"י ז"ל, ענין נטילת לולב, יותר
טוב לבקר תחילה קודם התפילה, בהיותך בסוכה עצמה ואח"כ
שאר הנענועים וההקפות יהיו בבית הכנסת.

מנהג זה מובא ע"י המגן אברהם (או"ח סי'
תרנב ס"ק ג) והמשנה ברורה (שם ס"ק ד). אך
הרב משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה חלק
או"ח ד סימן צט), כותב שהנהגה זו היא רק
למדקדקים במצוות וליחידי סגולה, הנוהגים
כאנשי ירושלים שהיו אוהזים בארבעה מינים
כל היום (סוכה מא ע"ב). ו"אם כן בזמננו שאף
המדקדקים במצוות אין נוהגין במעלה זו של
אנשי ירושלים לבד יחידי סגולה, הרי יש לאלו
שאין נוהגין במעלה זו לבקר על הלולב אחר
חזרת הש"צ קודם ההלל מדין גמור דתדיר
קודם". אך לא הכל מסכימים איתו, כמו הרב
בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו, חלק ד סימן
מח).

השם משמאל (מועדים עמ' קלד), כותב שחג
סוכות הוא אסיפת כלל ישראל, והדבר מרומז
בגמ' האומרת: "כל האזרח בישראל ישבו
בסוכות" (ויקרא כג, מב) - מלמד שכל ישראל
ראויים לישב בסוכה אחת" (סוכה כז ע"ב), וגם
במצוות ארבעה המינים מתאגדים הכל לאגודה
אחת להודות ולהלל לה', ועל כן עיקר מצוות
נטילת לולב היא בסוכה:

ולקחתם
לכם...
ושעחתם
לפני ה'
אלוהיכם
שבעת
ימים

חג האסיף - מאמין וזורע

מצוות סוכה "כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מג) מתייחסת לעבר ההיסטורי של העם. מצוות נטילת ארבעת המינים זוהי מצווה המתייחסת להווה החוזר על עצמו בכל שנה, ועניינה מתן שבח והודאה לקב"ה על יכול התבואות שהעם אוסף בתקופה הזאת עת האסיף ... מצוות הלולב היא מצווה של אמונה הנובעת מהתגלות ה' בטבע, בעולם שברא. התלמוד מבדיל בין התוארים המתאימים לסדרים השונים במשנה ע"פ הפסוק: "והיה אמונת עתיד חסן ישועת חכמת ודעת, יראת ה' היא אוצרו" (ישעיהו לג, ו). אמונת - זה סדר זרעים, עתיד - זה סדר מועד, חסן - זה סדר נשים, ישועות - זה סדר נזיקין, חכמת - זה סדר קדשים, ודעת - זה סדר טהרות" (שבת לא ע"א). בתוספות יש הסבר לכך בשם הירושלמי: למה אמונה היא סדר זרעים? שמאמין בחי העולמים וזורע. כי האיכר, העוסק בעיתים מסוימות בסדר זרעים, מאמין באמונה שלמה כי מדי טומנו את גרעין הזרע באדמה, כל יסודות הטבע ייענו לעומתו, כל אחד מהם יעניק מטובו לשם פיתוח הגרעין ושגשוגו בדמותו ובצביונו. לו הוטל ספק בשיתוף פעולה זה של הטבע, כי אז החורש לא היה חורש, והזורע לא היה זורע. הביטוי לאמונה הוא הזריעה. איסוף התבואות הוא האישור לאמיתות האמונה, שכן אחרי שאסף האיכר את התבואה, כאילו ראה את אלוקים דרך גילוי פעולותיו בטבע, ועל זה הוא משבח ומודה לאל ביופיים שבפירותיו וביכול תבואותיו.

(הרב יהודה גרשוני, קול יהודה, עמ' תקיב-תקיג)

הראי"ה קוק ואתרוגים אתרוגים שאינם מורכבים מארץ הקודש

האתרוג הוא פרי שקשה לגדלו, והוא רגיש ביותר למחלות שורש וקמלון. לאחר שנים מעטות מאז שניטע הוא מפסיק לתת פירות. על מנת לשמר את כוחו של האתרוג ולהאריך את שנותיו, החלו לפני למעלה מארבע מאות שנה, להרכיב במקומות שונים בעולם, את פרי האתרוג על פירות הדר אחרים (לימון או חושפש). ההצלחה היתה גדולה, ובדרך כלל אתרוג מורכב נאה יותר בחיצוניותו מאתרוג שאיננו מורכב. הפוסקים הקדמונים שדנו בטיבו של האתרוג המורכב מבחינה הלכתית, היו המהר"ם אלשיך, המבי"ט, הרב בצלאל אשכנזי, הרמ"א, ומאז ועד היום נכתבו תשובות ומאמרים רבים בשאלה זו. רוב מניין ובניין של הפוסקים אסרו לברך על אתרוג מורכב. הסיבות לפסול אתרוג מורכב לברכה בהם דנו הפוסקים הם:

א. אתרוג מורכב איננו נחשב לאתרוג כלל, ולדעת הראי"ה קוק זהו הטעם: "העיקר היותר מבורר ופשוט שבטעמי פסול דמורכב" (עץ הדר השלם, אות יד, עמ' עב).

ב. נעשתה בו עבירה.

ג. הוא אתרוג חסר.

ד. בנטילתו עוברים על איסור בל תוסיף.

ה. אתרוג אמרה תורה, ולא מקצת אתרוג.

אתרוגי ארץ ישראל הוחזקו כאתרוגים בלתי מורכבים, אולם לפני כמאה וחמישים שנה קמו עוררים גם ביחס אליהם, מאחר שגם בארץ ישראל החלו הערבים להרכיב. רבני ירושלים ורבנים אחרים עמדו על המשמר בעניין, ותעודות הכשר ניתנו רק לאחר בדיקה מקיפה.

עוד בהיות הראי"ה קוק בחו"ל הוא קרא ליטול מאתרוגי ארץ ישראל, ולא ליטול את אתרוגי קורפו (עיטור סופרים, "הלולי פרי קדש", חלק ב עמ' יב, ב - יד, א). הוא ביקש מהאדר"ת חותנו, שישלח לו אתרוג מארץ ישראל ואגרות לראיה עמ' מג; אדר היקר עמ' צו. עם עליית הראי"ה קוק ארצה בראשית קיץ תרס"ד, מקבל המאבק באתרוג

ולקחתם
לכם...
ושערתם
לפני ה'
אלוהיכם
שבעת
ימים

המורכב תנופה. הראי"ה קוק מתוודע לשאלות מעשיות רבות הקשורות לעבודת האדמה בארץ ישראל, ובכללם גם לסוגיית האתרוג המורכב. הוא מסייע לאגודות חקלאיות שונות, שקמו ביפו, ראשון לציון, פתח תקוה ובואדי חנין (נס ציונה) ועוד, המגדלות אתרוגים כשרים לא מורכבים. "לשמחת לבבי, כי נמצאו לנו גואלים להמצוה הקדושה על אדמת הקודש, להציל את כלל עם ה' מהאתרוגים המורכבים המתפשטים לדאבון לב כל ירא ה' החפץ במצוותיו באמת ובתמים, והנני נכון מצדי לעמוד על ימינכם בכל אשר תשיג ידי הכהה" (אגרות הראיה א עמ' טו). הראי"ה קוק מדריך אותם כיצד לברר אם אכן הם נוטעים נטיעות כשרות, פוקד למנות משגיחים בשלבי הגידול והקטיף, וקורא לציבור הרחב ליטול דווקא מאתרוגים אלה. היתרון בלקיחתם של אלו דווקא הוא משתי סיבות: "אם יתחזקו כל אחינו בית ישראל בקניית האתרוגים של אחינו מישיבי ארץ הקודש, יבוא על ידי זה תיקון גדול לשוב ארץ הקדש, והידור גדול למצות אתרוג... ובואדי חבת ארץ הקודש ויתרון הכשרות הברור ביחד, מכריע את ההידור המדומה [=של המורכבים]" (אגרות הראיה א עמ' קמה). רבנים ומכל שכבות הציבור, מהארץ ומהעולם, פונים לראי"ה קוק ומבקשים סיוע בהשגת האתרוגים הכשרים הבלתי מורכבים הבאים ממטעי ארץ ישראל. עם זאת, על אף רצונו העז לסייע ליושבי חו"ל להשיג אתרוג בלתי מורכב מהארץ, הראי"ה קוק נמנע באופן אישי, מלהוציא אתרוג בלתי מורכב משנת שמיטה גם אם נמכר בהיתר המכירה, למרות שהוא התיר לייצא פירות אחרים שנמכרו בהיתר המכירה (אגרות הראיה א עמ' ששת).

עם הגברת הפעילות המעשית למען לקיחת אתרוגים לא מורכבים, כותב הראי"ה קוק בשנת תרס"י כשנתיים לאחר עלייתו ארצה, ספר שעוסק בנושא זה: "עץ הדר - משא ומתן של הלכה על דבר יתרון אתרוגי אחינו אכרי אה"ק תובב"א ופסולן של המורכבים". לא עוד מאמר או תשובה הלכתית, אלא ספר שלם! בכותרת הספר מקופלות מטרותיו: הפסול ההלכתי בהרכבת אתרוג במין אחר, ופסול לקיחתו למצווה בחג. חיזוק ידי החקלאים המגדלים אתרוגים לא מורכבים, וביסוס ושכלול מצוות יישוב ארץ ישראל עם שיבתנו לארץ, ע"י נטיעת מטעי אתרוגים כשרים. בספר ברור סוגיות הלכתיות מעמיקות וקשות בהלכות כללים והרכבה, ממנו מסתעפים ענפים לשאלות אחרות. פרקי הספר אינם מסודרים לפי נושאים, ולעיתים הוא דן בעניין מסוים, ולאחר מספר פרקים הוא חוזר לדון בו בתוספת נופך ודברים חדשים. לספר גם הקדמה רעיונית - אמונית בו מסביר הראי"ה קוק בהרחבה את מעלת מצוות ארבעת המינים, בהיותה "מצוה התלויה בגוף מצד עצמו, אבל הן קשורות לארץ ישראל בתוכן הגלוי... וכמה מרגשת היא האומה את היחס הכפול של קדושת הארץ וקדושת הגוף התלוי במצוה חביבה זו" (עץ הדר השלם עמ' ה - ו).

בימים בהם עסק הראי"ה קוק בספר 'עץ הדר', הוא כתב במכתב לאחי:

ומאד אחפץ שיזכנו ה' יתברך שיתפשטו יותר ויותר אתרוגי המושבות,

נטילת לולב

שיש תקוה שע"י הרחבתם יתרבו הנוטעים, ויבואו שנים שתוכל ארץ הקדש על ידי אחינו בית ישראל לתן אתרוגים בטוחים לכל ישראל, עד שיזכנו השם יתברך לשוב כולנו אל אדמת הקדש לשמה את פני ה' אלוקינו לפני מקדשו בתנובת ארץ חמדה יכוננה עליון (אגרות הראיה א עמ' סא).

חפצו - תפילתו של הראי"ה קוק מתממשת לעינינו ממש. ארץ ישראל נותנת פירותיה בעין יפה, ואין לך קץ מגולה מזה (סנהדרין צח ע"א). ארץ ישראל היא היצואנית הגדולה ביותר של אתרוגים בלתי מורכבים לכל העולם היהודי. שווקי ארץ ישראל בכל הערים והישובים, מוצפים ומלאים באתרוגים בלתי מורכבים, נאים ומהודרים. מה נחזר המראה, בו קהילות שלמות, גדולים החייבים במצוות, וקטנים שאביהם קנה להם אתרוג (סוכה מב ע"א), נוטלים, מנענעים, מהללים, ומקיפים בארבעה מינים כשרים בלתי מורכבים, המהודרים בכל ההידורים. יהי רצון שנזכה לקיים מצווה כמאמרה, ולשמוח לפני ה' שבעת ימים, ולהקיף בהם את המזבח, ולהלל בהם לה': "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

(תקציר מתוך דברי המבוא לספרו של הראי"ה קוק "עץ הדר השלם", ירושלים: מכון ע"ש הרצ"ה, תשמ"ו. במהדורה זו תוספת מכת"י, ביאורים, מקורות ומפתח).

שִׁמְחַת בֵּית הַשְּׂוֹאבָה

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל יְהוָה בַּצֶּרֶתָהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: יְהוָה הַצִּילָה נַפְשִׁי
מִשְׁפַּת שָׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: מִהַ יִּתֵּן לָהּ וּמִהַ יִּסְיֵף לָהּ לְשׁוֹן רַמְיָה:
חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלֵי רִתְמִים: אוֹיָהּ לִי כִי גִרְתִּי מִשֶּׁךְ שְׁכַנְתִּי
עִם אֶהְלֵי קֶדֶר: רַבַּת שְׁכָנָה לָהּ נַפְשִׁי עִם שׁוּנָא שְׁלוֹם: אֲנִי שְׁלוֹם
וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה:

שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׂא עֵינִי אֶל הַהָרִים מֵאֵין יְבוּא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם
יְהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: אֵל יִתֵּן לְמוֹט רִגְלָהּ אֵל יָנוּם שְׁמֶרְהָ: הִנֵּה
לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שֹׁמֵר יִשְׂרָאֵל: יְהוָה שְׁמֶרְהָ יְהוָה צִלָּהּ עַל יַד יְמִינָהּ:
יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יִכְבֶּה וַיֵּרֶחַ בַּלֵּילָהּ: יְהוָה יִשְׁמְרֶהָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת
נַפְשָׁהּ: יְהוָה יִשְׁמֹר צִאֲתָהּ וּבֹאֶהָ מִצֵּד עוֹלָם:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאִמְרִים לִי בֵּית יְהוָה נִלְךְ: עַמְדוֹת הֵיוּ
רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֶיהָ יְרוּשָׁלַיִם: יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְרָה לָהּ יַחְדּוֹ:
שָׁשׂוּ עָלֶיהָ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם יְהוָה:
כִּי שָׁמָּה יֵשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפַּט כִּסְאוֹת לְבֵית דָּוִד: שְׁאֵלוּ שְׁלוֹם
יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלְוּ אֶהְבֶּיהָ: יְהִי שְׁלוֹם בְּחִילָהּ שְׁלוֹהָ בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ: לְמַעַן
אֲחִי וְרַעִי אֲדַבֵּרָה נָא שְׁלוֹם בָּהּ: לְמַעַן בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשׁ
טוֹב לָהּ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵלֶיהָ נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינִי הַיֹּשֵׁבִי בַשָּׁמַיִם: הִנֵּה כְּעֵינִי
עֹבְדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינִי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ. כֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַד שְׁיַחֲנֵנוּ: חָנְנוּ יְהוָה חָנְנוּ כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹ: רַבַּת
שְׁבַעָה לָהּ נַפְשֵׁנוּ הִלְעָג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי יוֹנִים:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוֹלֵי יְהוָה שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל: לוֹלֵי
יְהוָה שֶׁהָיָה לָנוּ בָּקוּם עָלֵינוּ אָדָם: אֲזִי חַיִּים בָּלַעְנוּ בַּחֲרוֹת אָפָם
בָּנוּ: אֲזִי הַמִּים שִׁטְפוּנוּ נִחְלָה עֶבֶר עַל נַפְשֵׁנוּ: אֲזִי עֶבֶר עַל נַפְשֵׁנוּ
הַמִּים הַיִּדְוֹנִים: בְּרוּךְ יְהוָה שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף לְשִׁנֵּיהֶם: נַפְשֵׁנוּ כְּצִפּוֹר
נִמְלָטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים הִפַּח נִשְׁבֵּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטְנוּ: עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בִּיהוָה כֶּהָר צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב:
יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ וַיהוָה סָבִיב לְעַמּוֹ מִצִּדּוֹ עוֹלָם: כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׁבַט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים
בְּעוֹלָתָהּ יְדֵיהֶם: הִטִּיבָהּ יְהוָה לְטוֹבִים וּלְיֹשְׁרִים בְּלִבּוֹתָם: וְהַמַּטִּים
עַקְלָקְלוֹתָם יוֹלִיכֵם יְהוָה אֶת פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵייוּ כְּחִלָּמִים: אֲזַי יִמְלֹא
שְׂחֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֲזַי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם
אֱלֹהֵי: הַגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵייוּ שְׂמֵחִים: שׁוּבָה יְהוָה אֶת
שְׁבִיתֵנוּ כְּאִפְיָקִים בְּנֶגֶב: הִזְרָעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: הַלֹּחַ יִלֶּךְ
וּבִכָּה נָשָׂא מִשָּׁךְ הִזְרַע בָּא יָבֵא בְּרִנָּה נָשָׂא אֱלֻמָּתָיו:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמָה אִם יְהוָה לֹא יִבְנֶה בַּיִת שׁוּא עֲמָלוֹ בּוֹנוֹ בּוֹ.
אִם יְהוָה לֹא יִשְׁמַר עִיר שׁוּא שָׁקֵד שׁוֹמֵר: שׁוּא לָכֶם מִשְׁכִּימֵי קוֹם
מֵאַחֲרֵי שֶׁבֶת אֲכָלִי לֶחֶם הָעֶצָבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שָׂנֵא: הִנֵּה נִחַלַת
יְהוָה בָּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן: כְּחֻצִּים בְּיַד גְּבוּר כֵּן בָּנֵי הַנְּעוּרִים: אֲשֶׁרִי
הִגְבַּר אֲשֶׁר מָלֵא אֶת אֲשָׁפְתוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים
בְּשָׁעָר:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁרִי כָּל יֵרָא יְהוָה הַהֵלֶךְ בְּדֶרֶכָיו: יִגִּיעַ כְּפִיָּה כִּי תֵאָכֵל
אֲשֶׁרִיָּה וְטוֹב לָהּ: אֲשֶׁתָּהּ כִּגְפֹן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בֵּיתָהּ בְּנִיָּה כְּשֶׁתִּלִּי
זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנָהּ: הִנֵּה כִּי כֵן יִבְרַךְ גִּבּוֹר יֵרָא יְהוָה: יִבְרַכְךָ יְהוָה
מִצִּיּוֹן וְרָאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ: וְרָאָה בָּנִים לְבָנֶיהָ שְׁלוֹם
עַל יִשְׂרָאֵל:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַבַּת צָרְרוּנִי מִנְעוּרֵי יֹאמֵר נָא יִשְׂרָאֵל: רַבַּת צָרְרוּנִי
מִנְעוּרֵי גַם לֹא יָכֹלוּ לִי: עַל גְּבִי חָרְשׁוֹ חֲרָשִׁים הָאֲרִיכוּ לְמַעֲנִיתָם:
יְהוָה צְדִיק קָצַץ עֲבוֹת רְשָׁעִים: יָבִשׁוּ וַיִּסָּגוּ אַחֲזֹר כָּל שְׂנְאֵי צִיּוֹן: וְהָיוּ
כְּחֻצִּיר גִּגּוֹת שֶׁקֶדְמַת שֶׁלֶף יָבִשׁ: שְׁלֹא מָלֵא כַּפּוֹ קוֹצֵר וְחֻצְנוֹ מַעֲמָר:
וְלֹא אָמְרוּ הָעֹבְרִים בִּרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בִּרְכָנוּ אֶתְכֶם בְּשֵׁם יְהוָה:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמָקִים קְרֹאתֶיהָ יְהוָה: אֲדָנִי שְׁמַעַה בְּקוֹלִי תַהֲיִינָה
אֲזַנֶּיהָ קְשׁוּבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנִי: אִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר יְהוָה אֲדָנִי מִי יַעֲמֹד:
כִּי עִמָּךְ הִסְלִיחָה לְמַעַן תִּגְדֹּל: קוֹיָתִי יְהוָה קוֹתָה נִפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ
הוֹחֲלֵתִי: נִפְשִׁי לֹאדָנִי מִשְׁמָרִים לְבַקֵּר מִשְׁמָרִים לְבַקֵּר: יַחַל יִשְׂרָאֵל
אֶל יְהוָה כִּי עִם יְהוָה הַחֶסֶד וְהִרְבָּה עֲמוֹ פְדוּת: וְהוּא יִפְדֶּה אֶת
יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוֹנוֹתָיו:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד יְהוָה לֹא גָבַהּ לִבִּי וְלֹא רָמוּ עֵינַי וְלֹא הִלְכָתִי
בְּגִדְלוֹת וּבִנְפִלְאוֹת מִמֶּנִּי: אִם לֹא שׁוֹיָתִי וְדוֹמַמְתִּי נִפְשִׁי כְּגִמְלָה עָלִי
אִמּוֹ כְּגִמְלָה עָלִי נִפְשִׁי: יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זִכּוֹר יְהוָה לְדָוִד אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָיו: אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִיהוָה נָדָר
לֹאֲבִיר יַעֲקֹב: אִם אָבֵא בְּאֶחָל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֶרְשׁ יִצְחָק: אִם
אֶתֵּן שָׁנָת לְעֵינַי לְעַפְעָפִי תִּגְוָמָה: עַד אֲמַצָּא מְקוֹם לִיהוָה מִשְׁכָּנֹת

לְאָבִיר יַעֲקֹב: הִנֵּה שְׁמֵעָנוֹהָ בְּאַפְרָתָהּ מִצְאָנוּהָ בְּשָׂדֵי יַעֲר: נְבוֹאָה
לְמִשְׁכְּנוֹתֶיךָ נִשְׁתַּחֲוֶה לְהָדָם רִגְלֶיךָ: קוֹמָה יְהוָה לְמִנוּחֹתֶךָ אֶתָּה
וְאַרְוֹן עֵזְךָ: כִּהְנִיחָה יִלְבָּשׁוּ צֶדֶק וְחִסְדֶּיךָ יִרְנְנוּ: בְּעִבּוֹר דָּוִד עֲבָדְךָ
אֶל תָּשֻׁב פָּנָי מִשִּׁיחָךָ: נִשְׁבַּע יְהוָה לְדָוִד אֱמֶת לֹא יִשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי
בִטְנְךָ אֲשִׁית לְכֶסֶּא לְךָ: אִם יִשְׁמְרוּ בְנֶיךָ בְּרִיתִי וְעֲדָתִי זֹו אֶלְמָדָם
גַּם בְּנֵיהֶם עַדִּי עַד יִשְׁבּוּ לְכֶסֶּא לְךָ: כִּי בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן אֹהֶל לְמוֹשֶׁב
לוֹ: זֹאת מִנוּחֹתִי עַדִּי עַד פֹּה אֲשֻׁב כִּי אוֹתִיתִי: צִידָה בְּרַךְ אֲבָרָךְ
אֲבִיוֹנִיחָה אֲשַׁבֵּיעַ לָחֶם: וְכִהְנִיחָה אֲלֵבִישׁ יִשַׁע וְחִסְדֶּיךָ רַגְנוּ יִרְנְנוּ: שֶׁם
אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְדָוִד עֲרֻכְתִּי נֹר לְמִשְׁיחִי: אוֹיְבָיו אֲלֵבִישׁ בִּשְׁתִּי וְעָלִיו
יִצְיִץ נִזְרוֹ:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מֶה טוֹב וּמָה נָעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יַחַד:
כְּשֶׁמֶן הַטוֹב עַל הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל הַזָּקֵן זָקֵן אַהֲרֹן שְׁיֵרֵד עַל פִּי מְדוּתָיו:
כְּטֵל חֶרְמוֹן שְׁיֵרֵד עַל הָרִי צִיּוֹן כִּי שֶׁם צוּהָ יְהוָה אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים
עַד הָעוֹלָם:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בָּרַכּוּ אֶת יְהוָה כָּל עַבְדֵי יְהוָה הַעֲמָדִים בְּבֵית
יְהוָה בַּלִּילוֹת: שְׂאוּ יָדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבָרַכּוּ אֶת יְהוָה: יְבָרְכֶךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן
עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

שמחת בית השואבה ושמחת בחגך

השמחה בעבודת ה' היא תמידית ובמשך כל השנה "עבדו את ה' בשמחה". אך בחג סוכות נצטיינו באופן מיוחד לשמחה: "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ), "ושמחת בחגך... שבעת ימים תחוג לה' אלקיך במקום אשר יבחר ה' כי יברכך ה' אלוהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך והיית אך שמח" (דברים טז, יד-טו). מדוע יש שמחה מיוחדת דווקא בחג הסוכות, וכיצד יש לשמוח? כותב רבנו בחיי (דברים שם):

עתה בחג האסיף כי יאסוף תבואתו ופירותיו צמרו שמנו ושקויו, ותבא לו מנוחה והשקט אחר היגיעה והטורח והעמל, והנה שמחתו כפולה. ועל כן יזכיר הכתוב הזה בחג הסוכות: "והיית אך שמח" כדי למעט השמחה, שהרי כל אכין ורקין - מעוטין (=כל מקום שכתוב בתורה "אך" או "רק" בא למעט), ולמדך הכתוב שיתנהג האדם בשמחת העולם הזה בדרך ביוני, ואף בזמן עשיית המצוה, ראוי לו שישמח וירעד כענין שאמרו חז"ל: "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" (תהילים ב, יא) - במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות ל"ע"ב). לפי שבעולם הזה יש בו יצר הרע שהוא נמשך אחר השמחה, ואין הצדיקים בטוחים בעצמם, אבל עיקר השמחה ושלמותה הוא לעולם הבא בראית פני השכינה, בשפע שאין לה הפסק.

אין זו שמחה של הוללות, אלא שמחה שיש בה הודאה ושבח לה' על השפע החומרי שניתן, אם כי גם היא מוגבלת, מאחר שאין היא השמחה העליונה הראויה. השמחה הגדולה היא ראיית השכינה ממש.

השמחה עצמה היא באחיזת יבולי השדה היחודיים לחג הסוכות, ארבעת המינים בהם ואיתם אנו מהללים לה'. הרמב"ם (הל' לולב ז, יג) כותב שהשמחה במקדש היא במצוות ארבעה מינים: "במקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג, שנאמר: "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ).

יש הסוברים שהשמחה היא בשל מצוות ניסוך המים, ואף היא נקשרת ליבולי השנה, אך לאלה העתידים לצאת בשנה שתבוא אחר כך: "מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג? אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה" (ראש השנה טז ע"א).

השמחה אם כן היא על היבולים שיצאו בשנה שחלפה, ועל היבולים החדשים בשנה שתבוא לטובה. כך הסביר הראי"ה קוק (עין איה, שבת חלק ב, עמ' 58):

הברכה האלוקית חופפת על הצומח בכלל בכל מקום שהוא. וזאת היא השמחה היותר עליונה שראוי שתשמח האומה הקדושה, כי היא מוכנה למצב יכון ונישא כזה במוסרה הטוב עד שלא ימצא שמץ עול ורשע

סוכת קטיף

גם בכוחותיה הטבעיים היותר שפלים, כי היא תדע איך לשום להם גבול,
ואיך להזהר שלא יפרצו גדרם.

השמחה היא גם בסוכה עצמה. כך הסביר הראי"ה קוק (עולת ראייה ב עמ'
שסח):

הסוכה היא שמחה עליונה מאד, עד שאינה יכולה להיות קבועה כי אם
דרך ארעי, אבל היא עומדת במקום אחד, מפני שגלי האור שוטפים,
ומיד בלא שום הפסק היום השני החדש שהוא יותר מאיר ויותר משמח,
יורד ונשפע... ומפני שהשמחה היא התחדשות, וכאן ההתחדשות היא
תמידית, על כן הוא זמן שמחתנו.

זכר לשמחת בית השואבה

במשנה (סוכה ה, א-ב) נאמר:

אמרו כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. מוצאי יום טוב הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תקון גדול ומנורות של זהב היו שם... ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה.

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפניהם באבוקות של אור שבידיהן ואומרים לפניהן דברי שירות ותושבחות, והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלתים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד חמשה עשר שיר המעלות שבתהלים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה. ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים ושני חצוצרות בידיהן.

ובתלמוד ירושלמי (סוכה ה, א) נאמר:

אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמה בית שואבה? שמשם שואבים רוח הקודש, על שם "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" (ישעיהו יב, ג).

השאיבה המדוברת היא במובן הרוחני, בהיות המקדש מקום ומקור להשראה רוחנית, והיא איננה קשורה כלל למצוות ניסוך המים. אך רש"י (סוכה נ ע"א ד"ה בית השואבה) וראשונים נוספים, קושרים את השמחה למצוות ניסוך המים שנהגה בסוכות במקדש: "כל שמחה זו (=בית השואבה), אינה אלא בשביל ניסוך המים, כדמפרש ושאבתם מים בששון". מדוע נקראת השמחה על שם השאיבה שזו רק הכשר מצווה, אמצעי לקיומה, ולא על מצוות הניסוך עצמה? הראי"ה קוק מסביר, שבזה מלמדים חז"ל, שע"י שהאדם מקדש את מעשיו, עושה כל פעולה לשם שמים, בכוונה גמורה לעשות רצון ה', האמצעי מתעלה ומגיע לדרגת תכלית, המטרה עצמה (הרב מ"צ נריה, מועדי הראיה, עמ' קי).

לאחר חורבן המקדש, פסקה מצווה זו. אך הרב חיים אבועלפייא, שהיה רבה של טבריה פירסם בשנת תפ"ו (1726), בהיותו באיזמיר, תורכיה:

תיקנתי להם שבילולת השמחת מצוה של סוכות שיעשו שמחת בית השואבה זכר למקדש, וידליקו נרות רבות בבית הכנסת, וינגנו כמו שתי שעות פזמונים. וזקנים ואנשי מעשה כאשר היו עושין במקדש, כמו שכתוב: "ציון היא דורש אין לה" (ירמיהו ל, יז) - מכלל דבעי דרישה (ראש השנה ל ע"א), ומובטח להם שבכל שנה יהיו שמחין כמו שכתבו

ושמחת
בחגך...
והיות
אל שמה

סוכת קטיף

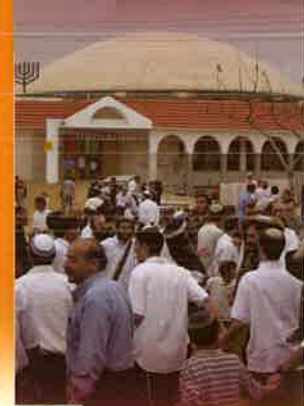
הראשונים, וזה כמה שנים שעשו ככה, וכן יהיה תמיד, ומי גר אתך בעניותך, עליך יפול בעשירות, ויזכו לשמוח בתוך בית מקדשנו בבנינו, אכ"ר. (הרב חיים אבועלפיא, חנן אלוקים, איזמיר תצ"ו, [ד"צ ירושלים תשנ"ג], תקנות איזמיר, אות כה עמ' 297)

מנהג זה פשט בקהילות רבות וכך תיאר הרב אלכסנדר זיסקינד מהורדנא שבליטא, בשנת תקמ"ב (1782), את הנהוג במקומו:

החסידים ואנשי מעשה עושים לזכר שמחת בית השואבה, להיות נעורים כמעט כל הלילות של חול המועד בזמירות ושבחים ומרבים נרות בסוכה בלילות אילו. גם בהרבה בתי מדרשות נהגו להרבות בנרות בתפילת ערבית דחול המועד בחג הזה, זכר לשמחת בית השואבה. וכל מי שעושה זכר למקדש אשרי חלקו, כדאיתא בגמ' (סוכה מא ע"א) על הפסוק (וירמיהו ל, יז) ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה. לכן יזדרז האדם בלילות אילו בשבחים ובזמירות אף ביחידות ויהי חלקי עמו, דהיינו יזמר השבחים של פיוטים דר"ה ויו"כ. אתה הוא ה' אלוקינו בשמים ובארץ, מלך עליון וכיוצא, גם מזמורי תהילים שהם שבחים נפלאים, היינו מזמורי קבלת שבת וכיוצא, גם ה' בבות דאין כאלוקינו, ואחר כל השבחים ראוי לומר הפס' מי ימלל גבורות ה', ויגדיל וישמח שמחה עצומה מאד בגודל אלקותו ית"ש. (הרב אלכסנדר זיסקינד מהורדנא, יסוד ושורש העבודה, שער יא פרק יד)

הגר"א חגג את שמחת בית השואבה, והנהיג לומר ט"ו שירי המעלות (תהילים קכ - קלד), ואח"כ מזמורים נוספים, ארבע משניות מפרק החליל בסוכה, ומסיימים בפסוק "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה". הגר"א עצמו נפטר בחול המועד סוכות, ויש הנהיגים לעשות זכר לשמחת בית השואבה, בליל י"ט בתשרי, יום הזכרון של הגר"א. מנהג זה פשט בקהילות רבות, ולילות חג סוכות בהם חוגגים את זכר לשמחת בית השואבה, מזכירים במעט את שאבדנו עם חורבן הבית, עם צפיה גדולה לבנינו המחודש במהרה בימינו.

קריאת שמע שעל המטה

רבונו של עולם הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניט אותי או שחטא כנגדי בין בגופי בין בממוני בין בכבודי בין בכל אשר לי בין באונס בין ברצון בין בשוגג בין במזיד בין במחשבה בין בדבור בין במעשה. בין בגלגול זה בין בגלגול אחר לכל בר ישראל ולא יענש שום אדם בספתי. יהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי שלא אחטא עוד ולא אחזור בהם ולא אשוב עוד להכעיסך ולא אעשה הרע בעיניך. ומה שחטאתי לפניך מחוק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורים וחילים רעים: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי:

יחיד אומר: אל מלך נאמן:

שמע ישראל. יהוה אלהינו. יהוה אחד:

בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום' על לבבך: ושננתם לבניך ודברת בם' בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וקשרתם לאות על ידך' והיו לטופת בין עיניך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתיו מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשה ויצהרה: ונתתיו עשב בשדה לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם: וחרה אף יהוה בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר, והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה, אשר יהוה נתן לכם: ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם, והיו לטופת בין עיניכם: ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיכם לתת להם, כימי השמים על הארץ:

ויאמר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם, ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף

פִּתִּיל תִּכְלֹת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מַצּוֹת
יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מַצּוֹתַי, וְהֵייתֶם
קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵת.

וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יָדָיו כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה
יָדָיו כּוֹנֵנָהוּ:

יֵשֵׁב בְּסִתֵּר עָלָיו, בְּצֵל שָׁדַי יִתְלוֹנֵן: אָמַר לִיהוָה מַחְסִי וּמִצּוֹדֹתַי,
אֱלֹהֵי אֲבֹטָח בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילָהּ מִפֶּחַ יָקוֹשׁ, מִדְּבַר הוֹוֹת: בְּאַבְרָתוֹ
יִסֹּךְ לָהּ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה, צָנָה וְסִחְרָה אָמֵת: לֹא תִירָא מִפֶּחַ
לִילָה, מִחַץ יַעֲוִף יוֹמָם: מִדְּבַר בְּאִפְלֵ יְהִלָּה. מִקְטֵב יִשׁוּד צֹהָרִים: יִפֹּל
מִצִּדָּה אֶלָּף וּרְבֵבָה מִימִינָה, אֵלָיָהּ לֹא יָגֹשׁ: רַק בְּעֵינֶיהָ תִּבְטֵט. וְשִׁלְמַת
רְשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אֵתָּה יְהוָה מַחְסִי, עָלָיון שְׁמַת מְעוֹנָה: לֹא תֵאָנֶה
אֵלָיָהּ רָעָה, וְנָגַע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלָהּ: כִּי מִלֵּאכֵיו יֵצֵא לָהּ לְשִׁמְרָהּ
בְּכָל דְּרָכֶיהָ: עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנָה, פֶּן תִּגּוֹף בְּאֶבֶן רִגְלָהּ: עַל שַׁחַל וּפְתָן
תִּדְרֹךְ, תִּרְמָס כַּפִּיר וְתַנִּין: כִּי בִי חֲשֵׁק וְאַפְלָטָהוּ. אֲשַׁבְּהוּ כִּי יִדַּע
שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאַעֲנֶהוּ, עָמוּ אֲנִכִּי בְּצָרָה. אֲחַלְצֶהוּ וְאַכְבִּדְהוּ: אֲרֹךְ
יָמִים אֲשַׁבְּיֶהוּ וְאַרְאֶהוּ בִּישׁוּעָתִי: אֲרֹךְ יָמִים אֲשַׁבְּיֶהוּ וְאַרְאֶהוּ
בִּישׁוּעָתִי:

יְהוָה מִה רַבּוֹ צָרִי, רַבִּים קָמִים עָלַי: רַבִּים אֲמָרִים לְנַפְשִׁי אֵין
יִשׁוּעָתָה לּוֹ בֵּאלֹהִים, סֵלָה: וְאַתָּה יְהוָה מָגֵן בְּעָדִי, כְּבוֹדִי וּמְרִים
רִאשִׁי: קוֹלִי אֵל יְהוָה אֶקְרָא, וַיַּעֲנֵנִי מִהֵר קְדָשׁוֹ, סֵלָה: אֲנִי שִׁכְבֹּתִי
וְאִישְׁנָה, הִקְיֹצוּתִי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי: לֹא אִירָא מִרְבָּבוֹת עָם, אֲשֶׁר
סָבִיב שָׁתוּ עָלַי: קוֹמָה יְהוָה, הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי, כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל
אֹיְבֵי לִחִי, שְׁנֵי רְשָׁעִים שִׁבְרָתָ: לִיהוָה הִישׁוּעָה, עַל עַמֶּךָ בְּרִכְתָּהּ
סֵלָה:

הַשְׁפִּיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם, וְהַעֲמִידֵנוּ מִלִּפְנֵי לַחִיִּים טוֹבִים
וְלְשָׁלוֹם. וּפְרוֹשׁ עָלֵינוּ סִכַּת שְׁלוֹמָךְ, וְתִקְנֵנוּ בַּעֲצָה טוֹבָה מִלִּפְנֶיךָ.
וְהוֹשִׁיעֵנוּ מִהֲרָה לְמַעַן שְׁמָךְ, וְהִגֵּן בְּעַדָּנוּ. וְהִסֵּר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב
דָּבָר וְחָרֵב וְרָעַב וְיָגוֹן, וְהִסֵּר שָׁטָן מִלִּפְנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, וּבָצַל כְּנָפֶיךָ
תִּסְתִּירֵנוּ, כִּי אֵל שׁוֹמְרָנוּ וּמַצִּילָנוּ אַתָּה. כִּי אֵל מְלֶךְ חַנוּן וְרַחוּם
אַתָּה, וּשְׁמוֹר צִאתָנוּ וּבּוֹאָנוּ לַחִיִּים וְלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בְּרוּךְ יְהוָה בַּיּוֹם, בְּרוּךְ יְהוָה בְּלֵילָה. בְּרוּךְ יְהוָה בְּשִׁכְבָּנוּ, בְּרוּךְ יְהוָה
בְּקוּמָנוּ: כִּי בִידָךְ נַפְשוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים, אֲשֶׁר בִּידוֹ נָפֵשׁ כָּל חַי
וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר אִישׁ: בִּידָךְ אֶפְקִיד רוּחִי, פְּדִיתָה אוֹתִי יְהוָה אֵל אָמֵת:

אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים, יַחַד שִׁמְךָ וְקִים מַלְכוּתְךָ תָּמִיד, וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ
לְעוֹלָם וָעֶד:

יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׁמַח לִבֵּנוּ וְתִגַּל נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ בְּאַמֶּת, בְּאַמּוֹר
לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ, יְהוָה מֶלֶךְ, יְהוָה מֶלֶךְ, יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:
כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלָּךְ הִיא וְלְעוֹלָמִי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד, כִּי אֵין לָנוּ מֶלֶךְ
אַלָּא אֶתָּה:

הַמֶּלֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים, וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמִי
וְשֵׁם אֲבוֹתֵי אֲבֹרָהֶם וְיִצְחָק, וְיִדְּגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִישָׁר בְּעֵינֵינוּ תַעֲשֶׂה,
וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקֵּי, כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּמִצְרַיִם
לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ, כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּא: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הַשָּׁטָן, וְגַעַר
יְהוָה בְּהַשָּׁטָן, וְיִגַּעַר יְהוָה בְּהַבְחָר בִּירוּשָׁלַיִם, הֲלוֹא זֶה אוֹד מִצָּל
מֵאֵשׁ: הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשְׁמָה, שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל:
כָּלֵם אַחֲזִי חֶרֶב, מִלְּמַדִּי מִלְחָמָה, אִישׁ חֶרְבוֹ עַל יָרְכוֹ מִפֶּחַד בְּלִילוֹת:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יֵאָר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יֵשֵׁא יְהוָה פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיֵשֵׁם לָךְ שְׁלוֹם: ג"פ

הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ג"פ

לִישׁוּעָתְךָ קוִיִּתִּי יְהוָה, קוִיִּתִּי יְהוָה לִישׁוּעָתְךָ, יְהוָה לִישׁוּעָתְךָ
קוִיִּתִּי ג"פ

בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִיְּמִינִי מִיכָאֵל, וּמִשְׁמָאלִי גְּבִרְיָאֵל, וּמִלְפָּנָי
אוּרִיאֵל, וּמֵאַחֲרָי רַפָּאֵל, וְעַל רֹאשִׁי שְׁכִינַת אֵל: ג"פ

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אֲשֶׁרִי כָּל יֵרָא יְהוָה, הֵהָלֵךְ בְּדַרְכָּיו: יִגִּיעַ כְּפִידָּךְ כִּי
תֹאכַל אֲשֶׁרִידָּךְ וְטוֹב לָךְ: אֲשֶׁתְּךָ כְּגִפֶּן פּוֹרִיָּה בִּירְכָתִי בֵּיתְךָ בְּנִידָּךְ
כְּשֶׁתִּילִי זִיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ: הִנֵּה כִּי כֵן יְבָרֵךְ גִּבּוֹר יֵרָא יְהוָה:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה מִצִּיּוֹן, וְרֹאה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְרֹאה בְּנִים
לְבָנֶיךָ, שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל:

רָגְזוּ וְאֵל תַּחֲטֹאוּ, אֲמָרוּ בְּלִבְבְּכֶם עַל מִשְׁכַּבְּכֶם וְדָמוֹ סָלַח: ג"פ

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ, בְּטָרֵם כָּל יָצִיר נִבְרָא, לַעֲת נַעֲשֶׂה בְּחִפְצוֹ
כָּל, אֲזִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא, וְאַחֲרֵי כָּלֵל, לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא, וְהוּא
הָיָה וְהוּא הָיָה, וְהוּא יְהִי בְּתַפְאָרָה, וְהוּא יִשְׁמַח וְאֵין שֶׁנִּי, לְהַמְשִׁיל
לוֹ לְהַחֲבִירָה, בְּלִי רֹאשִׁית בְּלִי תַכְלִית, וְלֹא הֶעֱזַ וְהַמְשִׁרָה, וְהוּא אֵלִי
וְחִי גּוֹאֲלִי, וְצוֹר חֲבִלִי בַּעַת צָרָה, וְהוּא נָסִי וּמְנוּס לִי, מִנֶּת כּוֹסִי
בְּיוֹם אֶקְרָא, בְּיָדוֹ אֶפְקִיד רוּחִי, בַּעַת אִישָׁן וְאַעֲיָרָה, וְעַם רוּחִי
גּוֹיִתִּי, יְהוָה לִי וְלֹא אִירָא:

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, המפיל חבלי שנה על עיני ותנומה על עפעפי, ומאיר לאישון בת עין, ויהי רצון מלפניך יהוה אלהי ואלהי אבותי, שתשפיעני לשלום ותעמידני לחיים טובים ולשלום, ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לדבר מצוה, ואל תרגילני לדבר עברה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וישלוט בי יצר הטוב ואל ישלוט בי יצר הרע, ותצילני משטן ומפגע רע ומחלים רעים, ואל יבהלוני רעיוני וחלומות רעים והרהורים רעים, ותהי מטתי שלמה לפניה, והאר עיני פן אישון המות: ברוך אתה יהוה, המאיר לעולם כלו בכבודו:

שינה בארץ ישראל ובסוכה

"בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). במה מתבטאת ישיבה זו? בגמ'
בסוכה כח ע"ב:

תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. כיצד? היו
לו כלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה. אוכל ושותה
ומטייל בסוכה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "תשבו" (ויקרא כג, מב) כעין
תדורו. מכאן אמרו: כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי.
כיצד? היו לו כלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה,
אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה.

בברייתא נזכר שיש להעלות מצעים לסוכה, אך לא נאמר במפורש שיש לישון
בסוכה. אך מעולי הרגלים בירושלים יש ללמוד על הקפדתם לישון בסוכה:
"מעשה באנשי ירושלם שהיו משלשלין מטותיהן בחלונות שגבוהין עשרה
טפחים ומסככין על גביהן, וישנין תחתיהן" (תוספתא סוכה [ליברמן] פ"ב ה"ג),
זאת גם כאשר הדבר היה כרוך בסכנת נפשות: "אמר ר' יהודה: מעשה בשעת
סכנה שהיינו זוקפין סולמות ומסככין על גביהן נסרים וישנים תחתיהן" (תוספתא
סוכה [ליברמן] פ"א ה"ז). להלכה נפסק (שולחן ערוך, אורח חיים סימן תרלט,
ב): "אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה, בין ביום בין בלילה, ואין ישנים
חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה". שינה
בסוכה חמורה יותר מאכילה.

מהי המשמעות הרוחנית של שינה בסוכה? הסביר מרן הרב צבי יהודה קוק
(שיחות הרב צבי יהודה, מס' 20, סוכות, סעיף 3):

"כשבתך בביתך", מקיף מצבים שונים בחיי האדם, וכולל בהכרח שינה.
בהלכות נדרים יש סברה שאדם יכול להתקיים כמה ימים בלי אכילה
(רמב"ם הל' שבועות ה, ב), אבל: "האומר שבועה שלא אישן שלשה ימים
מלקין וישן לאלתר" (שבועות כה ע"א). אין מציאות שאדם לא יישן
שלושה ימים רצופים. לכן זו שבועת שוא שאי אפשר לקיימה. הכרח
השינה בסדר חיי האדם הוא שקובע את חיובה בסוכה.

אנו מתקדמים מן השמיעה הפסיבית של השופר בראש השנה, אל השלילה
הגדולה ביום כיפור, יום "שביתת עשור" כלשון הרמב"ם. וממנו מגיעים
לדרגה עוד יותר עליונה של עבודת ה', במצב של שינה. ביום הכיפורים
אנו שובתים מעניי העולם הזה, אבל נמצאים במצב של ידיעה והכרה,
כשהאדם מתפלל ויודע שהוא צם. אבל בסוכות, אדם מקיים מצות ה'
אף בחוסר ידיעה, גם בחלק חייו בו הוא משולל הכרה. האדם מקיים
מצוה של עשיה, מצות עשה.

ויהי
בשלה
סוכו
ועיונתו
בציון

סוכת קטיף

ישנם מקומות בחו"ל בהם נהגו להקל בשינה בסוכה מאחר וקר מאד, לעיתים יורדים גשמים, ויש שחששו מהגוים או מגנבים (שו"ע סי' תרלט, ב ברמ"א סימן תרמ, ד ברמ"א). אך ב"ה כאן בארץ ישראל, חששות אלו כמעט ולא קיימים, ועל כן דווקא בארץ ישראל, ניתן לקיים את מצוות השינה בסוכה בשלמותה, כמו מצוות נוספות אחרות שקיומם המלא והשלם הוא כאן בארץ. כך כתב הרב שריה דבליצקי (נ"ב ענין הדלקת נ"ח בחוץ בזה"ז", קובץ המועדים, חנוכה, עמ' קלב - קלד):

יש לנו לדעת כי עיקר קיום תורה ומצוות הוא דוקא בארצנו הקדושה וכאן אפשר בעז"ה לקיים כל המצוות הנוהגות בזמן הזה כראוי מן המובחר עם כל פרטיהם... אותו הדבר הוא גם לגבי מצוה זו של הדלקת נר חנוכה שכאן בארץ הקדש אפשר לקיימה בכל פרטי הדקדוקים כדינא דגמרא. וידועים דברי הרמב"ן בפר' אחרי (ויקרא יח, כה), כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ ה' וקיומם בגלות הוא רק כדי שלא יהיו חדשים עלינו כשנחזור לארץ. ומלבד המצוות התלויות בארץ, הרי גם לגבי המצוות הכלליות האפשריות לקיימן נוחות יותר בארץ מאשר בחו"ל. ראשית כל מבחינת הזמנים הנוחים. למשל, לגבי כניסת השבת ויציאתה במשך כל תקופות השנה, לא מוקדם מדי ולא מאוחר מדי... ומבחינת האקלים, האפשרות לקיים מצות סוכה כהלכתה על הצד הטוב ביותר לרבות שינה בסוכה, וכמו כן הזמן של קצירת המצה השמורה אינו זמן גשמים וכו'. וגם מצות נר חנוכה שאפשר לקיימה על הצד היותר טוב ברשות הרבים.

מלבד הנוחות והטבעיות בקיום המצוות בארץ ישראל דוקא, גם שלמות המצוות מבחינת תוכנם הוא בארץ ישראל, ליחיד ולאומה. כך הסביר הראי"ה קוק (עץ הדר השלם, עמ' ד-ה):

המצוות התלויות בארץ הם בקרקע, והם הרכוש היסודי של האומה בכללה ושל יחידיה... והמצוות שאינן תלויות בארץ הנה המטלטלין שהם נקנים אגב קרקע... וכאשר כללות התורה והמצוות תלויים בקדושת הארץ, ע"כ אגב מצוות התלויות בארץ, שבהם מתגלה כח הקדושה האלוהית העליונה של חיי האומה היסודיים - הקרקע הרוחנית שאגבם יש לנו תפיסה וקניין בכל המצוות כולן, גם באותן המצוות שהן חובת הגוף, ונוהגות בפועל גם בחו"ל.

שינה בסוכה בגוש קטיף בעת ירי פצצות מרגמה

לשבת, ובעיקר לישון בסוכה בגוש קטיף, זהו לא דבר פשוט כלל ועיקר. על ישובי גוש קטיף, נורו בשנים האחרונות אלפי פצצות מרגמה, וב"ה בניסי ניסים, ועל ניסך שבכל יום עמנו, כמעט ולא נפגע איש. התחושה היתה שמעלינו שוכנים ענני כבוד, אשר קולטים את החיצים שאויבנו משליכים עלינו, וכפי שהיה ביציאת מצרים. כך מופיע בפסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים, נספחים פרשה ב): "כשהיו אוכלוסין של פרעה זורקין חיצים, הקיפו הקב"ה בענני כבוד וסיכך עליהם ולא היו מזיקין אותם, שנאמר: "וענני עומד עליהם" (במדבר יד, יד), לכך נאמר: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח)".

אעפ"כ, עם תחילת מטחי ירי של פצצות מרגמה על היישוב, ההוראה היתה להיכנס מהר ככל האפשר למרחב מוגן - לשהות תחת תקרת בטון. בדרך כלל נורות מספר פצצות בזה אחר זה בהפרש קצר מאד ביניהם. בשל נפילת פצצות מרגמה לעיתים קרובות במקום מסוים, המליצו כוחות הבטחון שאין לישון בסוכה. ההנחה היא שכשמתחיל ירי, אדם שהוא עירני יכנס מיד למרחב מוגן. אך אדם ישן, לא בהכרח שישמע את הירי, וגם אם ישמע, לוקח לו יותר זמן להתארגן ולהכנס למרחב מוגן. באחד הישובים, היה חשש גדול כימי חג הסוכות לחדירות מחבלים בשעות הלילה, וגם שם המליצו כוחות הבטחון שלא לישון בסוכה. האחריות האישית והציבורית של רבני גוש קטיף הייתה גדולה מאד. מחד, הם לא רצו לבטל את מצוות השינה בסוכה, ומאידך לא ניתן להתעלם מהמציאות המוכרת לכל ומההמלצות של מערכת הביטחון.

לא רק שאלה בתחום ההנהגה קיימת כאן, אלא ייתכן ואמירה גורפת שאין לישון כלל בסוכה, תפסול את הסוכה. זאת בעקבות דברי הרב אליעזר ממיץ, ספר יראים (סימן תכא), הפוסק (ובעקבותיו השו"ע או"ח סי' תרמ, ד) שמי שעושה סוכתו "מתחלה במקום הראוי להצטער באכילתו או בשתייתו או בשינה, כגון שירא מגנבים ומלסטים", לא רק שאינו נפטר מלישון בה, אלא שהסוכה עצמה פסולה. לפיו, כשלא ניתן לקיים את כל אופני הישיבה בסוכה מסוימת, אזי הסוכה פסולה. אמנם המציאות בה אנו עוסקים איננה דומה לאמור בדבריו. שם דובר על אדם שיש לו אפשרות לבנות סוכה במקום שהוא לא יצטרך לחשוש ולפחד, והוא בכוונה בונה את הסוכה שמקום בו הוא יוכל לטעון אחר כך שיש לו צער בישיבה שם. אך כאן אין מדובר על נסיון להתחמק מקיום מצוות סוכה בטענת "מצטער" כשקיימות אפשרויות אחרות, אלא על מצב בו לא ניתן כלל לבנות סוכה על מנת לישון בה בשום מקום שהוא. הדבר אמנם ידוע מראש, אך לא ניתן לשנות זאת.

מלבד זאת, על דבריו של היר"א, חלק הרב צבי אשכנזי (שו"ת חכם צבי, סימן

צד), ברמה העקרונית. לפיו, אי היכולת לישון או לשבת בסוכה, זהו דיון בחובת האדם בסוכה, ולא בטיבה של הסוכה, ולכן כל אדם יקיים את מצוות סוכה לפי יכולתו, ואם למשל אדם עשה מראש שתי סוכות, האחת לאכילה והשנייה לשינה, אף שאותה של אכילה אינה ראויה לשינה, מכל מקום יוצא בה ידי חובת אכילה. הסוכה מיועדת לאכילה ושינה, כפי שאדם דר בביתו, אלא שאם אין ברירה אחרת, ניתן לצאת ידי חובת סוכה גם אם ניתן רק לאכול או לישון בה, או כשניתן לאכול ולישון בה בזמנים מסוימים, ובזמנים אחרים לא ניתן כלל לאכול ולישון בה.

אכן, כאשר כוחות הבטחון הודיעו שאין לישון בסוכה בשל חשש לחדירות או ירי, במצב כזה היו פטורים מלישון בסוכה. אך כשכוחות הבטחון רק המליצו והשאירו זאת לשיקול דעתו של כל אחד, אזי כל אחד עשה את חשבונו ומידת צער - חששותיו, ונהג בהתאם. הוראות מערכת הבטחון היו ייחודיות לכל יישוב ויישוב בפני עצמו, ורבני היישובים שמעו את חוות דעתם של המפקדים באזור, ובהתאם לכך הורו לציבור כיצד לנהוג. ב"ה ברוב השנים, וברוב היישובים, המשיכו תושבי גוש קטיף לישון בסוכה, ללא פחד ומורא, והסוכה שמשה מבצר והגנה.

הרב מנשה יום טוב, רב היישוב מורג סיפר, שלקראת חג סוכות תשס"ה, הוא נפגש בעניין זה עם המפקד בבסיס הצבאי שלייד מורג, וסיפר לו על כך שיש הישנים בסוכה, ושאל מה הוא ממליץ לעשות. קצין המילואים, שאיננו חובש כיפה, בן קיבוץ חילוני מצפון הארץ, השיב בתקיפות ואמר: "מה זאת אומרת? אבות אבותינו כבר ישנים אלפי שנים בסוכה, וגם אתם תשנו בסוכה". לשאלת הרב, שהרי בכל זאת נורים לעיתים פצצות, ויש חשש לחדירות, וכד', השיב הקצין באותה תקיפות: "אז אנחנו נעשה מאמצים גדולים יותר במשך ימי החג, נעבוד יותר קשה, ואתם תשנו בסוכות". באחד מלילות החג התעורר הרב באמצע הלילה, לשמע קולות חשודים מחוץ לסוכה. בחוץ שרר ערפל כבד. הרב הציץ בחטף מחלון הסוכה, וראה שתי דמויות מתקרבות שעליהם נשקים, וציוד צבאי. "הגרוע מכל" חשב הרב, "בוודאי תדירה של מחבלים". פחד ואימה. כשהם התקרבו, שמע אותם משוחחים ביניהם בלחש בעברית והסתבר שאלו חיילי יחידת המילואים, שפטרלו בין שבילי היישוב באופן מיוחד בשבוע זה כדי לוודא שהכל בסדר, ושהישנים בסוכה, לנים בטוב. חשב הרב בליבו, ולימד זכות על חיילי צה"ל: "ראה הקב"ה, איך בניך אהוביך, עושים שרות מילואים כאן במורג, האחד עם קוקו ארון, והשני עם עגיל באוזן, כדי שאנחנו נוכל לישון כאן בבטחון בסוכה".

"סכותה לראשי ביום נשק", אמר הקב"ה אף אני. לעתיד לבא עתידים כל אומות העולם להכנס על ארץ ישראל ולעשות מלחמה עמהם, "ואספתי את כל הגויים אל ירושלים למלחמה" (זכריה יד, ב). ומה הקב"ה עושה? יוצא ונלחם עם הגויים, שנאמר: "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (שם ג). היאך, כימו של פרעה, שנאמר: "כיום הלחמו ביום קרב" (שם). ומה הוא עושה? מסכך על ראשם של ישראל, שנאמר: "סכותה לראשי ביום נשק" (תהלים קמ, ח). מהו נשק? א"ר שמואל בר נחמני כיום שישקו

קריאת שמע על המיטה

שני עולמות זה לזה, העולם הזה והעולם הבא. באיזה יום? "הנה יום בא לה' " (זכריה יד, א). (פסיקתא שם).

אמר להם הקב"ה לישראל... לעתיד לבא אני אופיע במלכותי ואני מגן עליכם כסוכה, שנאמר: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיה ד, ו). (מדרש תנחומא [ורשא] פרשת אמור סימן כב).

ויהי
בשולח
סוכו
ועונתו
בציון

תפילה כשיוצאים מהסוכה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ כָּשֶׁם שְׁקִימָתִי
וַיִּשְׁבַּתִּי בְּסוּכָה זוֹ כֵּן אֲזַכֶּה לְשָׁנָה הַבָּאָה לִישֵׁב בְּסוּכָה שֶׁל לִוְיָתָן:

ובספר יסוד יוסף כתב להתפלל אז תפלה זו:

רְבוּנָא דְעֵלְמָא יְהֵא רַעְוָא מִן קַדְמָךְ שְׁאוּתָן מִלְּאָכִים הַקְדוּשִׁים
הַשְׁיִכִּים לְמִצְוֹת סִכָּה וּלְמִצְוֹת ד' מִיָּנִים לִוְלֵב וְאַתְרוּג הַדָּס וְעֶרְבָה
הַנוֹהָגִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת, הֵם יִתְּלוּ עִמָּנוּ בְּצִאֲתָנוּ מִן הַסֻּכָּה, וַיִּכְנְסוּ
עִמָּנוּ לְבִתֵּינוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם, וְלִהְיוֹת תָּמִיד עֲלֵינוּ שְׁמִירָה עֲלִיוֹנָה
מִמַּעוֹן קְדוֹשׁ וְלִהְצִילָנוּ מִכָּל חַטָּא וְעוֹן וּמִכָּל פְּגָעִים רָעִים וּמִכָּל
שְׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לְעוֹלָם, וְהַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמְרוֹם
וְחֵדֶשׁ כְּלִיֹּתֵינוּ לְעִבְדֶּךָ בְּאַמֶּת בְּאַהֲבָה וּבִירָאָה, וְנִתְמִיד מְאֹד בְּתַלְמוּד
תּוֹרָתְךָ הַקְדוֹשָׁה לְלִמּוּד וּלְלִמָּד, וְזִכּוֹת אֲרֻבָּעָה מִיָּנִים וּמִצְוֹת סִכָּה
יַעֲמֹד לָנוּ שְׁתֹּאֲרִיךְ אַפֶּךָ עַד שׁוּבָנוּ אֵלֶיךָ בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה לְפָנֶיךָ
וְנִתְקַן כָּל אֲשֶׁר פָּגַמְנוּ, וְנִזְכֶּה לְשִׁתִּי שְׁלֵחֲנוֹת בְּלִי צַעַר וְיָגוֹן אֲנִי וּבְנֵי
בֵּיתִי וְיוֹצְאֵי חֻלְצִי, וְנִהְיֶה כָּלְנוּ שְׁקֵטִים וּשְׁלֹוִים דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים
וְעוֹבְדֵי הַשֵּׁם בְּאַמֶּת לְאַמְתּוֹ כְּרִצּוֹנְךָ הַטּוֹב בְּכֻלָּל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יְהִיו לְרָצוֹן אֲמָרֵי פִי וְהִגִּיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

סוכת
לויתן

תפילה זו מבוססת על דברי רבה בשמו של ר' יוחנן (בבא בתרא עה ע"א):

עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנאמר: "התמלא בסוכות עורו" (איוב מ, לא). זכה - עושין לו סוכה, לא זכה - עושין לו צלצל, שנאמר: "ובצלצל דגים ראשו" (שם)... והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו, שנאמר: "והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך" (ישעיהו ס, ג)

בפסיקתא דרב כהנא (מהד' מנדלבוים, נספחים פרשה ב), מובטח הדבר למי שמקיים מצוות סוכה:

אמר ר' לוי: כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, אף הקב"ה מושיבו בסוכתו של לויתן לעתיד לבא, שנאמר: "התמלא בסוכו עורו" (איוב מ, לא)

אצל הראשונים מצאנו נוסח בו נפרדים מהסוכה, ובו קשר לסוכת עור הלויתן. כך כותב בספר כל בו (הל' סוכה ס ע"א):

והר"מ היה נוהג לבלי מוצאי סוכות (בחו"ל), לעלות לסוכה ונוטל רשות ממנה, ואמר יהי רצון שנזכה לשנה הבאה לישב בסוכה של לויתן.

בניסוח התמציתי של "יהי רצון" התמקדו זכרונות העבר על סוכת גן עדן, ותקוות העתיד על סוכת האור. מקום המיוחד לו לאדם הוא בגן עדן, שם הוא מצא את עצמו לראשונה: "וישם שם את האדם אשר יצר" (בראשית ב, ח)... "ויניחהו בגן עדן" (שם טו)... אמנם גם לאחר שגורש משם, לא פסקו הגעגועים לשוב ולחדש את הימים קדם.

והנה כמתנת פרידה מעולם גן העדן נטל עמו האדם את המלבושים. כך מוסבר מיקומו של הפס' "ויעש ה' אלוקים לאדם ולאשתו כותנות עור וילבישם" (בראשית ג, כא), בין הפסוקים בדבר העונש, לבין הפסוקים המספרים על הגירוש. על אותם כותנות עור, נאמר: "בתורתו של ר' מאיר כתוב כותנות אור" (בראשית רבה כ, יב). ועל כך הסביר ר' צדוק הכהן מלובלין:

הכותנות הם הלבושים המעלימים את הגוף, ואור באל"ף הינו שגם דרך הלבוש מאיר ומזהיר הגוף.

כוח ההגנה שבלבושים שנטל עמו אדם הראשון בצאתו מגן עדן, יכול לשיטתו של ר' מאיר להיהפך לאור. אכן, זוהי מתנה טובה שאין למעלה הימנה. והיא אמנם מתייחסת במיוחד ובמסוים ללויתן. יסודו של הלויתן באור. כך דרשו במדרש: "נטל אור ומים וברא מהם לויתן". עור הלויתן המקיף, הנפרש על חומות ירושלים, וזיוו מבהיק בכל היקף העולם מסוף העולם ועד סופו שנאמר: "והלכו

סוכת
עור
לויתן

סוכת קטיף

גויים לאורך" (ישעיהו ס, ג).

בדרך זו תובן אף דרשה נוספת בפסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים, נספחים פרשה ב):

כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, אף הקב"ה נותן לו חלק לעתיד לבא בסוכתה של סדום.

אין לך גס וחומרי יותר מעניינה של סדום, וגם אם חז"ל צפו לה תיקון, עדיין לא מובן עניין סוכתה. אמנם דורשי רשומות פרשו: **סוכת דוד ומלך המשיח**. והיא היא סוכת דוד הנופלת, שעל הקמתה התנבא עמוס (ט, יא). ביום האושפיזין של דוד אנו נרמזים על החיפוי הכבד שהמשיחיות נתונה בו. "מצאתי דוד עבדי" (תהילים פט, כא) - והיכן מצאתיו? בסדום" (בראשית רבה מא, ד). מתחת לעור המחפה על המהפך של סדום מסתתר גן ה'. משם יבקע האור את המעטה הסובב אותו, והיא היא סוכת אורו של לוויתן.

בסוכת גן עדן מתעדנות המחיצות, מזדכך הסיכוך, הצדיקים משילים מעליהם את לבושי החטא, קמה הרמוניה בינם לבין העולם. הם נעשים בני לוויה נאמנים לבריאה ומוצאים עצמם יושבים בסוכת בראשית המאירה מבעד לכל העורות. כניסתו של אדם מישראל לסוכת החג שהיא בבואת סוכת גן עדן, מלווה ב"הי רצון" - "להקיף אותנו מזיו כבודך". וכשחולפים ימי החג והוא עומד לצאת מצל הסוכה הרי הוא מבקש ב"הי רצון" על הישיבה העתידית בסוכת האור. כך היא המידה וכך היא התפילה בכל שנה עם התקדש הלילה הראשון של החג. וכך גם עם שקיעת החמה של היום השביעי, כשממשמש ובא ליל יום טוב האחרון של החג. אותה שעה אנו מתפללים שלא תהיה יציאתנו מן הסוכה כמהדורא זוטא של גירוש מגן עדן, אלא אדרבה תהא היציאה פתח לכניסתנו המחודשת. בעת נעילת שערי הסוכה פתח לנו שערי סוכת לוויתן.

(ע"פ הרב חיים ישעיהו הדרי, שבת ומועד בשביעית,

כפר דרום: מכון התורה והארץ, תש"ס, עמ' 345-353, 457)

פרידת האדר"ת מהסוכה

הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים (האדר"ת), רבה של ירושלים וחותנו של הראי"ה קוק, כתב שהוא לא היה אומר את הנוסח המקובל בעת הפרידה מהסוכה, אלא:

יהי רצון שנזכה גם לשנה הבאה עלינו לטובה לקיים מצות סוכה וארבעה מינים, שמחת החג ואביזריהו כהלכתם, ולקיים כל המצוות מעתה ועד השנה הבאה עלינו לטובה ועל כל ישראל לטובה, אמן.

כך הוא נהג לבקש אחרי גמר קיומה של כל מצווה, המתקיימת פעם בשנה. לזכות ולקיימה גם בשנה הבאה. הבקשה לישוב בסוכת עור של לויתן היא בקשה לעולם הבא, ואילו הבקשה לזכות במצווה שוב, היא כאן בעולם הזה.

הוא סיפר עוד, שבשמיני עצרת, הוא היה יושב בסוכה כדעת הגר"א (בחו"ל), ו"באין רואין הייתי מונשק עצי הסוכה ביום של שמיני עצרת. לא תתואר באומר ודברים עצבות לבי, בעת פנות היום של שמיני עצרת, בזכרי שקרוב העת להפרד ממצוה חביבה זאת שנה שלימה, ולפעמים גם י"ג חודש, ולצאת מן המצוה שנכנסתי בתוכה, שאין דומה לה בכל התורה כולה".

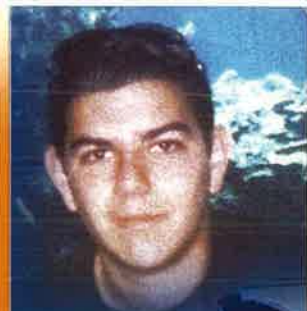
האדר"ת, תפילת דוד, עמ' קי; נפש דוד, עמ' קצז, ריא. מהדורת כפר דרום: מכון התורה והארץ, תשס"ב, בעריכת הרב יהודה הלוי עמיחי

הרב אליהו דוד רבינוביץ' תאומים

סוכת
עור
של
לויתן

סוכת קטיף

פרקי זכרון

ישדאל אשד בן אתפאר

תשמ"ד - תשס"ה

סוכת קטיף

קורות חיים - ישראל הי"ד

ישראל הי"ד בן אליהו ורחל לוטסי, ה' ישמרם ויברכם.

נולד בתאריך ד' באדר ב' תשמ"ד (8.3.84) יום ה' בשבוע בעיר נתיבות. (נפטר ביום ה' 06:15 בבוקר) הברית היתה בתענית אסתר, י"א אדר, יום ה' מוקדם מהרגיל בגלל שבת. הברית הייתה בביתו של רבי ישראל אבוחצירה זצוק"ל, שמו של ישראל על שם הצדיק. הסנדק היה רבי ברוך אבוחצירה שליט"א.

עד גן חובה חונך בנתיבות במסגרת תורנית בצוותא עם אביחי שלי - חתן התנ"ך העולמי.

בגיל 7 עבר להתגורר עם משפחתו בנווה דקלים - שבגוש קטיף. סיים בי"ס יסודי ואת חטיבת הביניים בבי"ס "נאות קטיף".

את לימודי התיכון למד ישראל בישיבת בני עקיבא "בית יהודה" בכפר מימון. בהיותו בישיבה עבר קורס עזרה ראשונה, ומכאן החלה דרכו במד"א ובמוקד גוש קטיף.

שעות רבות השקיע ישראל בהתנדבות, בהגשת עזרה ראשונה באמבולנס וגם בתחנה. תמיד סייע בידם של הנהגים והחובשים בכל שהתבקש וכל זאת בחיור ובאהבה גדולה.

בכל חופשה, קצרה או ארוכה, הוא המשיך להגיע למד"א נתיבות כדי להתנדב ולהיות "בעניינים". ישראל היה אהוב על כל מתנדבי ועובדי מד"א.

הוא התגייס לחטיבת "גבעתי". זאת בשל העובדה שחטיבת גבעתי שירתה בגוש קטיף, הוא רצה לשמור על הבית. הגשים את חלומו להיות חובש קרבי ולוחם. בתאריך ח' תשרי תשס"ה (23.9.04) בשעה 06:00, חדרו מחבלים למוצב וישראל

פרקי זכרון

הי"ד נפל עם עוד שני חבריו לפלוגה. הוא הובא למנוחות עולמים בבית העלמין בגוש קטיף בהלוויה נכחו הרבה אנשים שהוקירו את זכרו. ביניהם צוותי מד"א, חבריו לפלוגה חברים ובני משפחה.

בן 20 היה במותו.

לאחר נפילתו הוקם במד"א נתיבות מועדון מתנדבים על שמו: "בית ישראל", במקום קיר הנצחה וספריה תורנית לזכרו.

כמו כן, ארגנו מד"א וקס"ל נטיעות שבהם השתתפו משפחתו וכל מתנדבי האזור לזכרו ביער מיתר.

בישיבת ההסדר שבנווה דקלים הוקם גמ"ח, פינה חמה, ע"י המשפחה לרווחת התלמידים.

ת.נ.צ.ב.ה

ישראל
אשר
בן
אתפאר

הספדים לזכרו של ישראל

אחי היקר לי מכל

שרול נשמה שלי, יש לי כ"כ הרבה להגיד לך, אני רוצה פשוט להרים טלפון ולספר הכל, אבל במקום זאת אני כותבת מכתב לספר לזכרך. מכתב שאפילו לא תקרא.

כל מה שאכתוב לא יספיק לתאר איזה אדם גדול אתה, אין מילים לתאר את משמעותך בחיי.

אחי, קשה לדבר עליך בלשון עבר. אי אפשר לתאר כמה אתה חסר! דברים שהיו חלק מסדר היום, השבועי שלי פתאום אינם.

אני מחכה כל ערב שבת שתבוא לשבת אתנו בשולחן שבת, מחכה לקבל את נשיקת השבת שלום שלך, מחכה לראות אותך בג'יפ השמירה, מחכה שנשב ביחד עם החבר'ה בבית הלחמי, מחכה שנשב ונראה טלוויזיה בחוץ עם סיגריה ונס, מחכה לשמוע את פריקת הנשק שאתה נכנס לבית, מחכה שתבוא ותנסה עלי את מה שלמדת בקורס חובשים, מחכה

שתספר לי את מי הכרת, ואיך היא? מחכה שתבקש ממני לסדר לך מה ללבוש לפני היציאה, מחכה שתגיב על הדיסק שצרבתי ותבקש אותו ממני, מחכה לראות אותך מסתובב בים עם הפאוצ' ומשקפי השמש.

פשוט מחכה לראותך ולו לשבריר שניה, להיפרד כמו שצריך.

שרול, תמיד היית בשבילי האדם הנצחי כל הזמן רץ, מחפש איפה לעזור מהמוקד למד"א, לקניות, רק לעזור, אני לא מאמינה שאתה לא איתנו כבר.

תמיד אמרו שמעריכים אדם בצורה עצומה אחרי מותו, ולא הבנתי עד כמה זה נכון.

דברים שהיו ברורים לי בחיך, קיבלו משמעות שונה ועצומה במותך.

תמיד היה לי ברור שאחי במד"א, במוקד, זה לא היה נראה לי הקרבה. כאשר דיברתי עם אנשים שהתנדבו איתך, הבנתי שכל זמן פנוי במקום לצאת ולבלות כמו כל נער היית פשוט רץ לעזור איפה שרק צריך.

אני מצטערת על כל רגע שלא הערכת אותך מספיק בחיך ושלא אמרתי לך

כמה אני מעריכה אותך.

ישראל אתה מזן נדיר, לא יצא לי לפגוש הרבה אנשים כמוך.

כל מקום שאני הולכת אני שומעת עליך רק דברים מדהימים וכמה תמיד רצית לתת ולעזור בלי רצון לתמורה.

שרולי שלי לא השארת לנו צוואה כתובה, אבל הצוואה שאני לקחתי ממך היא דרך החיים שלך.

חיים של נתינה - תמיד רצית לתת, לתת בלי לצפות לשום תמורה זה היה מהות חייר.

חיים של אהבה והקרבה לארץ. תמיד היית "מורעל" על הצבא וכולם אמרו

שברגע שתתגייס הרעל ירד, אבל אצלך זה לא קרה. תמיד היית מוכן לתת הכל בשביל המדינה והצבא. החלום שלך היה להיות ב"גבעתי" כי רצית להגן על הגוש, על הבית, עלינו, ולא הפריע לך שזו גיזרה מסוכנת מאוד ואתה מסכן את חייר. מה שתמיד היה חשוב לך זה רק להגן על הארץ ותושביה.

חיים של "ואהבת לרעך כמוך" - תמיד היית מוכן לתת לחברייך הכל, גם אם לא ממש היה ביכולתך היית עושה את כל המאמצים לעזור להם, תמיד השכנת שלום. רק שלכולם יהיה טוב.

תמיד שאני חושבת עליך אני נזכרת בשיר "לתת":
"לתת את הנשמה ואת הלב לתת כשאתה אוהב"
- שרולי זה פשוט אתה, נתת את הלב ואת הנשמה על דברים שאהבת ונלחמת עליהם, על ארצנו, על ביתנו.

אחי שמור עלינו מלמעלה ותתן לנו כוחות להמשיך להיאבק בחיי היום יום, תמשיך להגן על ארצנו הקדושה ותבטל מעלינו כל גזרות קשות ורעות שפוקדות אותנו.

אני מודה לקב"ה שנתן לי הזכות שתייה חלק ממני במשך 18 שנה.

אין לי מילים לתאר את הגעגועים העצומים אליך, את הערכת כלפיך!

אתה בליבי ובמחשבותי, בכל שניה ובכל רגע אוהבת עד אין קץ.

שני (אחות של ישראל)

ישראל
אשר
בן
אתפאר

סוכת קטיף

דברי הספד לזכרו של ישראל הי"ד

הרב יגאל קמינצקי

הרב האזורי - גוש קטיף ויו"ר מכון התורה והארץ

"ישראל אשר בך אתפאר"

בערב יום הכיפורים נלקח מאתנו ועלה בסערה השמימיה ישראל לוטמי הי"ד. ישראל זכה לחיות, ללמוד, לפעול, להלחם, ולקדש שם שה', ולהיקבר בגוש קטיף על קודש ה'.

מתוך חיים של מסירות נפש של המשפחות החיות כאן בגוש, צומח נוער נפלא, נוער ספוג באידיאלים של אהבת הארץ, אהבת העם, אמונה גדולה, נוער שמחובר לשורשים ולערכי האמת של עם ישראל, נוער שייסורי המלחמה רק מחשלים אותו ובונים אותו ועושים אותו איתן יותר, מאמין יותר וזקוף קומה יותר. ישראל הוא דוגמא וסמל לנוער הזה. לישראל היתה נשמה גדולה, תמיד התנדב, תמיד הלך ראשון, חשב על טובת הזולת לא פחות מאשר על טובתו. עליו ניתן לקרוא את הפסוק: "ישראל אשר בך אתפאר", הקב"ה מתגאה בנוער כזה ומתעלה ע"י אנשים כדוגמת ישראל.

"אשריך ישראל מי כמוך". בעולם של מטריאליזם, של נהנתנות, בעולם פוסט-ציוני ופוסט-יהודי, אנו מאושרים באנשים כמו ישראל, שממשיכים את הדרך, שנושאים בעול עם חבריהם ועם עמם ומעמידים את צורכי הכלל לפני ומעל ענייניהם הפרטיים. ישראל, למרות הקשיים, נאבק לשרת ביחידה קרבית כחובש, שם הוא הרגיש שהוא יכול לשרת את עם ישראל.

"קודש ישראל לה". ישראל הוא כולו קודש לה'. כל חייו כאן יחד עם כל המתישבים, המוסרים את נפשם על קדושת ה' והארץ ומשמשים סמל ומופת לעמידה איתנה - הם קודש ה' היותר גדול. זכה ישראל למות כאן בגוש קטיף, תוך הגנה על ארץ קודשנו, ולא פחות זכה הוא להיקבר כאן באדמת הקודש.

דווקא בימים אלו בהם מחד, אנו בעצומה של מלחמה כנגד אויבנו, ומאידך, אנו במאבק כנגד ממשלה הרוצה לעוקרנו מכאן, זוהי זכות עצומה, להיקבר בתקופה זו בגוש קטיף ועשיית חסד עצום עם ישראל השואב כוחות מעשיים כאלו ומאנשים שדווקא בעת יגון וצער נוראיים מסוגלים להתעלות על עצמם ולסלול לרבים דרך של אמונה גדולה בארץ הזו, בעם הזה ודבקות עצומה ברשב"ע.

בדרך כלל אנחנו אומרים: תהא נשמתו צרורה בצרור החיים, אך אצל ישראל הי"ד שתמצית חייו ומותו כאן במקום הזה הם קידוש ה' גדול ועצום, נוכל לקבוע בפשטות: נשמתו צרורה בצרור החיים! אמן.

(דברי הספד הללו נאמרו בחודש כסלו תשס"ה)

ישראל
אשר
בך
אתפאר

מכתב ליסודאל...

מכתב לישראל...

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

The first part of the paper discusses the importance of understanding the underlying mechanisms of the observed effects.

penetration of the water into the soil is not possible.

...desse modo, a análise de dados é feita de forma que se possa identificar as principais causas de ocorrência de problemas e a sua frequência, permitindo a tomada de decisões mais assertivas e a melhoria contínua dos processos.

[illegible]

...the ... of ...

...הוא לא יוכל להימנע מלעשות זאת. הוא לא יוכל להימנע מלעשות זאת.

(Faint handwritten notes at the bottom of the page)

על מנת להבין את המושגים הללו, נראה כי יש להבחין בין שני סוגים של תהליכים: תהליכים שבהם המערכת מתנהגת בצורה שונה משל המרכיבים, ותהליכים שבהם המערכת מתנהגת בצורה שונה משל המרכיבים.

1. What is the purpose of the experiment?

...the
... ..

...and the ...
...and the ...

[illegible]

אשר יורה כזה הנהגה בין שם
למה בין שם הנהגה ויחידים

[Faint handwritten text at the bottom of the page]

[Faint handwritten text at the bottom of the page]

[illegible]

...[illegible] ...
[illegible] ...
[illegible] ...
[illegible] ...

אלה הם המילים אשר ידועות לנו
 ואלה הן המילים אשר ידועות לנו
 ואלה הן המילים אשר ידועות לנו
 ואלה הן המילים אשר ידועות לנו

[illegible][illegible]

אשר, ויתרתי מן שם בעל שם היום כבודי אל ולעתי ואלה שם שם
מחשבותי בעת מה חלף ויתרתי אל כל אלה...

החיות המוקסות שלך עונות לרעיונות והערכים שלך הם בואה השמאלית בבה נא
 אביר עליהם יפה יתכן לעדכן סך כה כה לא אתה דבר...
 מי יקפיד למוקד אחד אם בירכס עבדו? מי יקפיד עם כל נפילת פבריקה לנא שגן
 נפסעם? מי בן חיים סמכות המוקד...
 מי ישמר על העולם עכשיו יצא

שגל אחי היקר נפדו לך קודש כי מקרה עם מחלה און דיוק וזעזוע מספרת מספרות
 נפדו לך בלעדיהם את רצונו שיהם אהובים ונאמרים לך קדושת המוקד שכל כך אהבת
 וכל עם תשאל לעד תתפלל עליו ולמלאו בהקפדה נא את השכרה הנאמר לו חתום
 לך קדושת און נאמרה וזעזוע מחלה הפקדו בשביל ומשאר עליו נאמרה כח הנאמר...
 יתכן לך עם החיות המוקסות שלך ולמלאו בן אהבה ולמלאו לך שכל אתה און נא
 נאמרה לך וכן נאמרה השכל על אהבה נאמרה קדושת און אהבה נאמרה נאמרה
 מקרה נפסע עם הנאמרה

כל יום לעדך אתה חסיד יתכן

מחשבות ונאמרה עלך תמיד

נאמרה אהבה

110

ישראל אשר בך אתפאר

בס"ד, ח' תשרי ה'תשס"ח, 23.09.04

תפילה שבלב

אלוקים שבשמים,
מרוע ודם נשפך כמים?
למה נופלים חפים מפשע?
למה יש פחות צדק מרשע?
כך תווחא אם שכלה,
שבו, האזנבז לבנו, בכאב מחלה.
בנו אשר לא יחזור לעולם,
בנו שאותו אחבו כולם.
בני, עכשיו אתם שוכן במרומים,
בין כוכבים וסלאכים.
בקש וחתפלל לפני האל רחמים,
בשם החליות וחחיליים.
ויעשם שלום בין החיילים והעמים.
יחי זכרם ברוך לעולמים.

כמה רדוד חמלים, לעומת הזאב והפנע שבלב. לאבד חיילים יקרים שחיו לנו כבנים, שהגנו על המולדת ועל חיינו מורג, בחירוף נפש. לזכור את של, ישראל וגיר – טשטען, לאחוב את חטוב באדם, את חיפה בחיים טעבורם הקרישו את חייהם.

עלינו להמשיך, כדי להחזיר תוכן אל תחושת חתקווח לעתיד, שבה מתחילה דרכם. עלינו להמשיך את דרכם, כדי שנוחז ראויים לקרבנם. עלינו להמשיך חדיבוק באותם ערכים אליהם חונכו, כדי שלא נפגע ונפחית מערך משימתם. בלעזתקווח, טרשיטת השכל לא תגדל, וחטולם חביטחון, ישכון בארצנו.

מכל 36 משפחות מורג, 101 חללים.

לזכור של סמיר ישראל לוטסי חייד.

